

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών
Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής
Π.Μ.Σ. «Δημόσια Οικονομική &

Πολιτική»

Η στρατηγική της βιώσιμης ανάπτυξης: Ανάλυση του περιεχομένου της και αξιολόγηση της μέχρι σήμερα πορείας εφαρμογής της στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Εκπόνηση Διπλωματικής Εργασίας:

Χιώτη Αικατερίνη

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στη Δημόσια Οικονομική και Πολιτική

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών
Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής
Π.Μ.Σ. «Δημόσια Οικονομική & Πολιτική»

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία:

Η στρατηγική της βιώσιμης ανάπτυξης: Ανάλυση του περιεχομένου της και αξιολόγηση της μέχρι σήμερα πορείας εφαρμογής της στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Εκπόνηση Διπλωματικής Εργασίας:

Χιώτη Αικατερίνη

AM.21075

Επιβλέποντες Καθηγητές Διπλωματικής Εργασίας:

Επίκουρη Καθηγήτρια Χ. Βαβούρα & Ομότιμος Καθηγητής Ι. Βαβούρας

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στη Δημόσια Οικονομική και Πολιτική

Αιγάλεω, 2023

University of West Attica
School of Administration, Economic, and Social
Sciences Department of Accounting & Finance
M.Sc. in Public Economics and Policy

Master Thesis:

The sustainable development strategy: Analysis of its content and evaluation of its current course of implementation in the European Union.

Elaboration of Diploma Thesis:

Chioti Aikaterini

R.N. 21075

Diploma Thesis Supervisors:

Assistant Professor C. Vavoura & Emeritus Professor J. Vavouras

Master Thesis submitted to the Dept. of Accounting & Finance of the University of West Attica in partial fulfilment of the requirements for the degree of M.Sc. in Public Economics and Policy.

Aigaleo, Greece, 2023

Τίτλος εργασίας

Μέλη Εξεταστικής Επιτροπής

Εγκρίθηκε από την εξεταστική επιτροπή την 21/3/2024.....

A/α	ΟΝΟΜΑ ΕΠΩΝΥΜΟ	ΒΑΘΜΙΔΑ/ΙΔΙΟΤΗΤΑ	ΨΗΦΙΑΚΗ ΥΠΟΓΡΑΦΗ
	Χαρίκλεια Βαβούρα	Επίκουρη Καθηγήτρια, Πάντειο Πανεπιστήμιο	
	Βασίλειος Πανάγου	Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής	
	Νικόλαος Στρόμπλος	Διευθυντής ΕΛΣΤΑΤ	

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ο/η κάτωθι υπογεγραμμένος/η Χιώτη Αικατερίνη του Χρήστου, με αριθμό μητρώου 21075 φοιτητής/τρια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Δημόσιας Οικονομικής και Πολιτικής του Τμήματος Χρηματοοικονομικής και Λογιστικής της Σχολής Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, δηλώνω ότι:

«Είμαι συγγραφέας αυτής της μεταπτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος.

Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Επιθυμώ την απαγόρευση πρόσβασης στο πλήρες κείμενο της εργασίας μου μέχρι τις 10/4/24..... και έπειτα από αίτηση μου στη Βιβλιοθήκη και έγκριση του επιβλέποντα καθηγητή.

Ο/Η Δηλών/ούσα
Χιώτη Αικατερίνη

* Όνομα Επώνυμο/Ιδιότητα

* Ψηφιακή Υπογραφή

* Ψηφιακή υπογραφή του επιβλέποντος αν έχει ζητηθεί απαγόρευση πρόσβασης στην εργασία για κάποιο χρονικό διάστημα.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά, τους επιβλέποντες καθηγητές μου *κ. Ι. Βαβούρα* και *κα Χ. Βαβούρα* για την καθοδήγηση τους, την άψογη συνεργασία και την άμεση ανταπόκριση τους, στις ανάγκες που δημιουργήθηκαν κατά την εκπόνηση αυτής της εργασίας.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον καθηγητή *κ. Α. Αλεξόπουλο* για τη συμβολή του στην επίλυση του ζητήματος που προέκυψε κατά τη δημιουργία του ερωτηματολογίου.

Τέλος, ευχαριστώ όλους τους καλούς συνάδελφους, συγγενείς και φίλους που συνέβαλαν με τη συμμετοχή τους στην παρούσα έρευνα.

Η στρατηγική της βιώσιμης ανάπτυξης: Ανάλυση του περιεχομένου της και αξιολόγηση της μέχρι σήμερα πορείας εφαρμογής της στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η έρευνα και η εξέταση της βιώσιμης ανάπτυξης ως έννοιας, η ένταξη και η παρουσία της στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέχρι σήμερα, το πλάνο συνέχισης της εφαρμογής της στρατηγικής της στον Ευρωπαϊκό ορίζοντα και ο βαθμός εφαρμογής της στην καθημερινότητα των ανθρώπων.

Αρχικά οροθετείται η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης σε σχέση με συναφείς με αυτή έννοιες, όπως η οικονομική ανάπτυξη και η πράσινη μεγέθυνση, καθορίζονται οι ομοιότητες και οι διαφορές της από αυτές τις έννοιες, καθώς και τα συστατικά της στοιχεία που συντελούν στην διαμόρφωση της εικόνας της όπως την έχουμε σήμερα.

Στην συνέχεια γίνεται ιστορική επισκόπηση στις εφαρμογές της στρατηγικής της βιώσιμης ανάπτυξης εντός των πλαισίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πότε εντάχθηκε στις Ευρωπαϊκές Αρχές, τι ισχύει σήμερα, ποια βήματα έχουν πραγματοποιηθεί και ποια θα πρέπει να γίνουν ακόμη για την περαιτέρω υλοποίηση της.

Εν κατακλείδι εξετάζονται οι απαντήσεις σε δοθέν ερωτηματολόγιο, με την άποψη των συμμετεχόντων για τον βαθμό εφαρμογής των 17 στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης παγκοσμίως και για την πορεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ελλάδας ως προς την επίτευξη τους.

Λέξεις κλειδιά: βιώσιμη ανάπτυξη, οικονομική μεγέθυνση, οικονομική ανάπτυξη, πράσινη μεγέθυνση, 'Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον'.

The sustainable development strategy: Analysis of its content and evaluation of its current course of implementation in the European Union.

Abstract

The purpose of the current thesis is to investigate and examine the concept of sustainable development, its introduction and presence until today within the framework of the European Union, the plan of continuing its implementation in the European horizon and the grade of its effectiveness on everyday human life.

Firstly, the definition of sustainable development is given in comparison with similar concepts such as economic development and green growth. Their similarities and differences are determined as well as the components that attribute to the configuration of the image of sustainable development as we know it today.

In continue, we see through a historical overview, the application of the sustainable development strategy in-between the concept of European Union. When was it introduced in the European Principles, its current application and the steps to be followed towards its further implementation.

At last, the answers to a given survey are examined, as for their point of view over the grade of application of the seventeen goals of sustainable development globally and the course of the European Union and Greece towards their implementation.

Key words: sustainable development, economic growth, economic development, green growth, 'Action Plan for the Environment'.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Περίληψη	xiii
Abstract.....	xv
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	xvii
Κατάλογος Σχημάτων-Γραφημάτων	xix
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο	5
ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΝΟΙΑ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	5
2.1. Εισαγωγή στην έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης.....	5
2.2. Η βιώσιμη ανάπτυξη ως οικονομικό μέγεθος και οι συναφείς με αυτή έννοιες.....	7
2.3.1. Η έννοια της οικονομικής μεγέθυνσης.....	7
2.3.2. Η έννοια της οικονομικής ανάπτυξης.....	8
2.3.4. Η έννοια της πράσινης μεγέθυνσης.....	9
2.4. Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης.....	10
2.5. Η περιβαλλοντική καμπύλη Kuznets και η χρησιμότητα της στη βιώσιμη ανάπτυξη	12
2.6. Αδύναμη και δυνατή βιωσιμότητα	15
2.7. Η βιώσιμη ανάπτυξη ως ευρύτερη έννοια-Οι αρχές και οι στόχοι της σύμφωνα με τον Ο.Η.Ε.....	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο	47
Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ..	47
3.1. Ιστορική αναδρομή στον θεσμό-Οι Στρατηγικές που υιοθετήθηκαν από την Ευρωπαϊκή Ένωση	47
3.2. Η στρατηγική της βιώσιμης ανάπτυξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση σήμερα-Το 8 ^ο Πρόγραμμα για το Περιβάλλον και η εφαρμογή του	54
3.2.1. Οι αρχές του Ο.Ο.Σ.Α. για την εφαρμογή της πολιτικής της βιώσιμης ανάπτυξης.	54
3.2.2. Οι ESG δείκτες εφαρμογής της στρατηγικής τη Ε.Ε. σήμερα.	58
Στόχος 1: Η εξάλειψη της φτώχειας και των μορφών της.	58
Στόχος 2: Η εξάλειψη της πείνας, η επίτευξη επισιτιστικής ασφάλειας, η βελτίωση της διατροφής και η προαγωγή της αειφόρου αγροτικής παραγωγής.	59
Στόχος 3: Η διασφάλιση της ζωής με υγεία και ευημερία, για κάθε άνθρωπο ανεξαρτήτου ηλικίας.	60
Στόχος 4: Η διασφάλιση σε χωρίς αποκλεισμούς, ισότιμη και ποιοτική εκπαίδευση και η ταυτόχρονη δημιουργία ευκαιριών δια βίου μάθησης για κάθε άνθρωπο.	61

Στόχος 5: Η ισότητα των φύλων και τη ανεξαρτητοποίηση όλων των κοριτσιών και γυναικών.	62
Στόχος 6: Η διασφάλιση της διαθεσιμότητας και της βιώσιμης διαχείρισης στο νερού και τις εγκαταστάσεις/συστήματα υγιεινής.	63
Στόχος 7: Η διασφάλιση της πρόσβασης σε βιώσιμη ενέργεια.	65
Στόχος 8: Η αξιοπρεπής εργασία και η οικονομική ανάπτυξη.	66
Στόχος 9: Η οικοδόμηση ανθεκτικών υποδομών, η προαγωγή της βιώσιμης βιομηχανοποίησης και η προώθηση της καινοτομίας.	66
Στόχος 10: Η μείωση της ανισότητας μεταξύ των χωρών αλλά και εντός των συνόρων τους.	68
Στόχος 11: Η δημιουργία ασφαλών, ανθεκτικών και βιώσιμων ανθρώπινων οικισμών και πόλεων.	69
Στόχος 12: Η διασφάλιση των πρότυπων βιώσιμης κατανάλωσης και παραγωγής.	70
Στόχος 13: Η ανάληψη άμεσης δράσης με στόχο την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής και των συνεπειών της.	72
Στόχος 14: Η διατήρηση και χρησιμοποίηση των θαλάσσιων πόρων με βιώσιμο τρόπο.	73
Στόχος 15: Η προστασία, η αποκατάσταση και η βιώσιμη χρήση των χερσαίου οικοσυστημάτων.	74
Στόχος 16: Η προαγωγή ειρηνικών κοινωνιών, η δημιουργία ισχυρών θεσμών και η πρόσβαση στη δικαιοσύνη για κάθε άνθρωπο.	75
Στόχος 17: Η ενίσχυση των μέσων και η αναζωογόνηση της Σύμπραξης για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη.	77
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο	79
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	79
4.1. Ερευνητικά ερωτήματα εργασίας	79
4.2. Ερευνητικές υποθέσεις εργασίας.....	79
4.3. Συλλογή δεδομένων-Δειγματοληψία.....	80
4.4. Ανάλυση δεδομένων	80
Αποτελέσματα έρευνας ερωτηματολογίου	81
Ερευνητικές υποθέσεις ερωτηματολογίου	107
Αποτελέσματα συσχετίσεων.....	108
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο	121
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	121
5.1. Συμπεράσματα εργασίας	121
5.2. Συμπεράσματα διεξαγωγής έρευνας.....	123
5.3. Προτάσεις πολιτικής.....	126
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	130
Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία	130
Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία	131

Ιστοσελίδες.....	132
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	135
Ερωτηματολόγιο.....	135
Εξαγωγή περιγραφικών στατιστικών SPSS.....	147

Κατάλογος Σχημάτων-Γραφημάτων

Σχήμα 1.1: Εσωτερικές μετακινήσεις λόγω συγκρούσεων και φυσικών καταστροφών κατά τη διάρκεια του 2022.....	2
Σχήμα 2.1: Οι τρεις συνιστώσες-πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης.....	11
Σχήμα 2.2: Η καμπύλη Kuznets.....	13
Σχήμα 2.3: Το όραμα της Βιώσιμης Ανάπτυξης μέσα από τις αρχές της.....	45
Σχήμα 2.4: Οι αρχές της Βιώσιμης Ανάπτυξης.....	46
Σχήμα 3.1: Η Ευρωπαϊκή ‘Πράσινη Συμφωνία’.....	57
Σχήμα 3.2: Ποσοστό ατόμων με αντιλαμβανόμενη καλή η πολύ καλή υγεία, ανά χώρα, το 2016 και το 2021.....	61
Σχήμα 3.3: Ποσοστά θέσεων των γυναικών στα εθνικά κοινοβούλια, ανά χώρα, το 2017 και το 2022.....	63
Σχήμα 3.4: Πληθυσμός με σύνδεση στο δευτεροβάθμιο αποχετευτικό σύστημα, ανά χώρα, το 2015 και το 2020.....	64
Σχήμα 3.5: Ακαθάριστη Εθνική Επένδυση σε Ε&Α, ανά χώρα, το 2016 και το 2021...68	68
Σχήμα 3.6.: Συνολική προστιθέμενη αξία περιβαλλοντικών αγαθών και υπηρεσιών σε ποσοστό του ΑΕΠ, ανά χώρα, το 2015 και το 2020.....	72
Σχήμα 3.7.: Ποσοστό πληθυσμού που έχει αναφέρει περιστατικά εγκληματικότητας, βίας ή βανδαλισμού στην περιοχή του, ανά χώρα το 2015 και το 2020.....	76
Σχήμα 3.8.: Επίσημο ποσοστό αναπτυξιακής βοήθειας στο ακαθάριστο εθνικό εισόδημα, ανά χώρα, το 2016 και το 2021.....	78
Γράφημα 4.1: Ποσοστά.....	81
Γράφημα 4.2: Ποσοστά.....	82
Γράφημα 4.3: Ποσοστά.....	82
Γράφημα 4.4: Ποσοστά.....	83
Γράφημα 4.5: Ποσοστά.....	83

Γράφημα 4.6: Ποσοστά.....	84
Γράφημα 4.7: Απαντήσεις.....	85
Γράφημα 4.8: Απαντήσεις.....	86
Γράφημα 4.9: Απαντήσεις.....	87
Γράφημα 4.10: Απαντήσεις.....	88
Γράφημα 4.11: Απαντήσεις.....	89
Γράφημα 4.12: Απαντήσεις.....	90
Γράφημα 4.13: Απαντήσεις.....	91
Γράφημα 4.14: Απαντήσεις.....	92
Γράφημα 4.15: Απαντήσεις.....	93
Γράφημα 4.16: Απαντήσεις.....	94
Γράφημα 4.17: Απαντήσεις.....	95
Γράφημα 4.18: Απαντήσεις.....	96
Γράφημα 4.19: Απαντήσεις.....	97
Γράφημα 4.20: Απαντήσεις.....	98
Γράφημα 4.21: Απαντήσεις.....	99
Γράφημα 4.22: Απαντήσεις.....	100
Γράφημα 4.23: Απαντήσεις.....	101
Γράφημα 4.24: Ποσοστά.....	102
Γράφημα 4.25: Ποσοστά.....	102
Γράφημα 4.26: Ποσοστά.....	103
Γράφημα 4.27: Ποσοστά	103
Γράφημα 4.28: Ποσοστά	104
Γράφημα 4.29: Απαντήσεις.....	105
Γράφημα 4.30: Απαντήσεις.....	106

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Είναι δύσκολο αλλά πολύ αναγκαίο να συνειδητοποιήσουμε ότι η ανθρωπότητα βρίσκεται σήμερα σε ένα ιστορικό σημείο καμπής. Η αλληλεπίδραση της εξάντλησης των φυσικών πόρων με τις πολεμικές συγκρούσεις, την οικονομική εξαθλίωση, τις κοινωνικές διαφορές και την υποβάθμιση της ποιότητας ζωής, δημιουργεί δυσανάλογες επιρροές τόσο για τον αναπτυσσόμενο, όσο και για τον ανεπτυγμένο κόσμο, με δυσάρεστες συνέπειες. Το φαινόμενο του θερμοκηπίου έχει κάνει πλέον έντονα αισθητή την παρουσία του και ο πλανήτης έχει μπει σε μία νέα τροχιά ραγδαίων φυσικών και γεωλογικών εξελίξεων.

Με βάσει τις εκθέσεις του Κέντρου Παρακολούθησης Εσωτερικών Εκτοπίσεων IDMC (Internal Displacement Monitoring Center), ο αριθμός των προσφύγων λόγω κλιματικών αλλαγών το 2020, ήταν τριπλάσιος σε σχέση με αυτό των προσφυγών που εκτοπίστηκαν λόγω βίαιων ταραχών και εχθροπραξιών. Η αριθμητική υπεροχή των πληθυσμών που εκτοπίστηκαν από τις εστίες τους, εξαιτίας ακραίων καιρικών φαινομένων, έφτασε στο πιο υψηλό επίπεδο των τελευταίων δέκα ετών, αγγίζοντας τα 30,7 εκατομμύρια συνολικά σε εσωτερικούς μετανάστες για το 2020.¹

Το 2021 εκπατρίστηκαν 59,1 εκατομμύρια παγκοσμίως και καταγράφηκαν σχεδόν 38 εκατομμύρια πληθυσμοί νέων εσωτερικών μεταναστών, εκ των οποίων αρκετοί να χρειαστεί να εξαναγκαστούν σε μετακινήσεις, αρκετές φορές μέσα στο ίδιο έτος, όπως διατυπώνεται από κοινή αναφορά των IDMC (Κέντρου Παρακολούθησης Εσωτερικών Εκτοπίσεων) και NRC (Νορβηγικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες). Παράλληλα, οι μετακινήσεις στο εσωτερικό των χωρών, οφειλόμενες σε εχθροπραξίες και πολέμους, έφτασαν τα 14,4 εκατ., πραγματοποιώντας αύξηση μεγέθους 50% σε σύγκριση με το 2020. Το μέγεθος αυτού του αριθμού ήταν διπλάσιο, σε σχέση με το αυτό του 2012.²

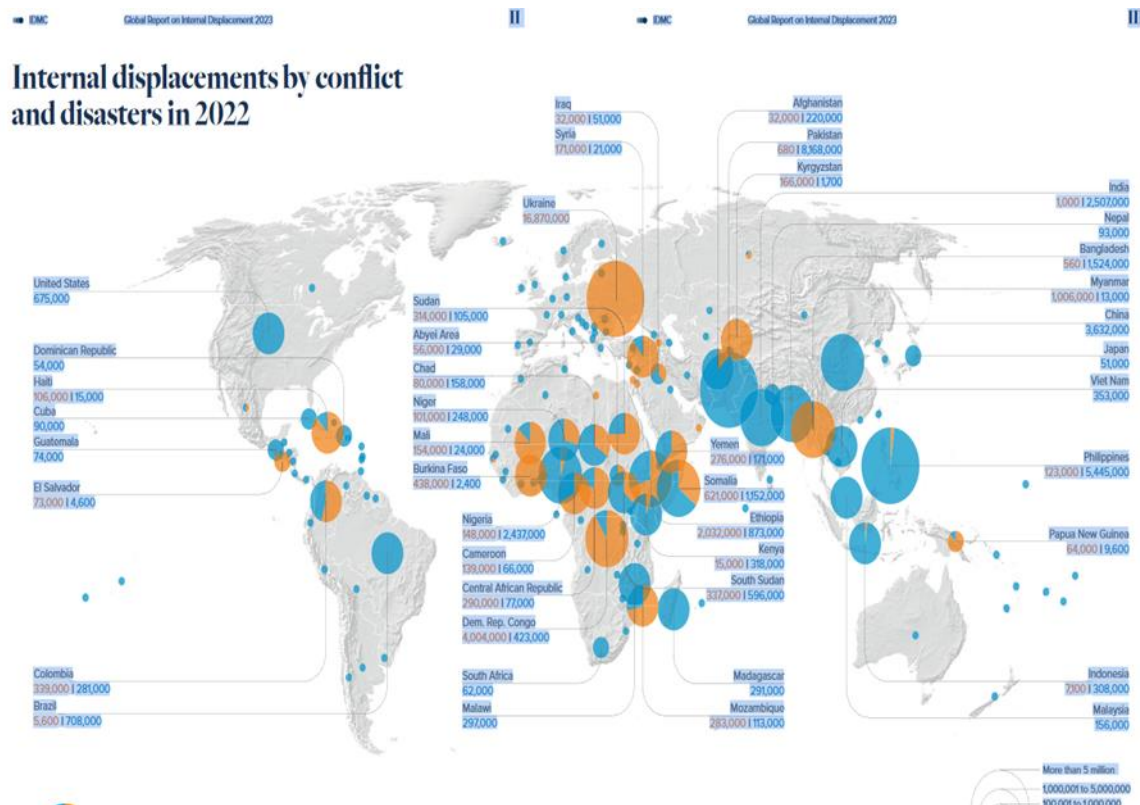
Το 2022, οι εσωτερικές μεταναστεύσεις παγκοσμίως, έφτασαν τα 60,9 εκατομμύρια με 28,3 εκατομμύρια εκτοπίσεις λόγω συγκρούσεων και βίας και 32,6 εκατομμύρια

¹IDMC | GRID 2021 | 2021 Global Report on Internal Displacement ([internal-displacement.org](https://www.internal-displacement.org))

²IDMC | GRID 2022 | 2022 Global Report on Internal Displacement ([internal-displacement.org](https://www.internal-displacement.org))

εκτοπίσεις οφειλόμενες σε φυσικές καταστροφές.³ Μόνο στην Ελλάδα τον Αύγουστο του 2023 υπήρχαν 28.000 μετανάστες αιτούντες άσυλο, ενώ καταγράφηκε αύξηση 235% στις μεταναστευτικές ροές σε σύγκριση με τον Αύγουστο του 2022.⁴

Σχήμα 1.1: Εσωτερικές μετακινήσεις λόγω συγκρούσεων και φυσικών καταστροφών κατά τη διάρκεια του 2022.

Πηγή: IDMC_GRID_2023_Global_Report_on_Internal_Displacement_LR.pdf

Δεν είναι όμως μόνο αυτοί οι αριθμοί που εκπέμπουν ανησυχητικά σήματα.

Η κλιματική αλλαγή έγινε το τρέχον 2023, πιο αισθητή από κάθε άλλη φορά. Το λυπηρό φαινόμενο των δασικών πυρκαγιών, το οποίο έχει λάβει τεράστια έκταση τα τελευταία χρόνια παγκοσμίως, αποτελεί τρανταχτό παράδειγμα, με την Ελλάδα το 2022 να αντιμετωπίζει 5.922 πυρκαγιές⁵ ενώ φέτος το 2023 το φαινόμενο πήρε ανεξέλεγκτες διαστάσεις καταστρέφοντας 1.800.000 στρέμματα δασικού πλούτου

³www.internal-displacement.org/publications/2023-global-report-on-internal-displacement

⁴https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2023/09/Report_A_August-2023_International-Protection_NEW.pdf

⁵Άρθρο :19/11/2022 5.922 πυρκαγιές αντιμετωπίστηκαν το '22 Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ.htm

συμπεριλαμβανομένου του παγκοσμίως προστατευόμενου οικοσυστήματος μοναδικής βιοποικιλότητας, αυτού του δάσους της Δαδιάς.⁶

Σε αποκορύφωμα όλων, η χώρα μας το Σεπτέμβριο του 2023, βίωσε την απόλυτη έκταση των δυνάμεων της κλιματικής αλλαγής με το φαινόμενο της καταιγίδας Daniel και εν συνεχεία με το φαινόμενο Elias. Οι πλημμύρες που προκλήθηκαν από την καταιγίδα, στην περιφέρεια της Θεσσαλίας είχαν ως αποτέλεσμα την μεταμόρφωση ολόκληρου του γεωμορφολογικού χάρτη της περιοχής, με θεαματικές αλλαγές. Στο θεσσαλικό κάμπο, μετά τις πρόσφατες πλημμύρες, η λίμνη Κάρλα ξεπέρασε την αρχική έκταση που κατείχε το 1962, πριν από την αποξήρανση της, ενώ αντίστοιχα οι ακτογραμμές του Παγασητικού και του Ανατολικού Πηλίου, λόγω της βίαιης μεταφοράς λάσπης και φερτών υλικών που προκλήθηκαν από τα φαινόμενα, άλλαξαν σε μορφολογία.

Νωρίτερα, ο Ιούλιος του 2023, καταγράφηκε ως ο θερμότερος όλων των εποχών, αυξημένος κατά 0,33 βαθμούς Κελσίου και θεωρείται ως πιο ζεστός σε σύγκριση με τον έως πρότινος πιο ζεστό μήνα (Ιούλιος 2019, με 36,63 βαθμούς Κελσίου κατά μέσο όρο), σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή υπηρεσία Copernicus, ενώ ταυτόχρονα η ατμοσφαιρική θερμοκρασία ήταν κατά 0,72 βαθμούς Κελσίου αυξημένη σε σχέση με τη μέση θερμοκρασία (1991-2020)⁷.

Με δεδομένα τα παραπάνω στατιστικά δεδομένα, ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ Αντόνιο Γκουτιέρρες έκανε τη ζοφερή διαπίστωση πως « η ανθρωπότητα έχει βγει πλέον από την εποχή της ανόδου της θερμοκρασίας του κλίματος, για να μπει σε αυτή του «παγκόσμιου βρασμού»».⁸

Ωστόσο, οι περιβαλλοντολογικές αλλαγές που συμβαίνουν, έχουν άμεσο αντίκτυπο και στην ανθρώπινη υγεία. Σύμφωνα με την ετήσια έκθεση του 2022, της ιατρικής επιθεώρησης «The Lancet» (The Lancet Countdown)⁹, η οποία αναλύει τους άμεσα συνδεδεμένους με τις κλιματικές μεταβολές δείκτες επιπτώσεων στην υγεία, διαπιστώνεται επίδραση στις υφιστάμενες κοινωνικές ανισότητες αλλά και στις ανισότητες στον τομέα της υγείας. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι για το έτος 2021, σε πληθυσμούς 134 κρατών, παρατηρήθηκε αύξηση στην έκθεση από δασικές πυρκαγιές ενώ το επίπεδο της αφύγρανσης φαίνεται να ήταν πιο έντονο από οποιαδήποτε άλλη φορά.

⁶ Δασικές πυρκαγιές στην Ελλάδα το 2023 - Βικιπαίδεια.html

⁷ www. Copernicus.eu.

⁸ Άρθρο: 8/8/2023 Ο θερμότερος μήνας στην ιστορία του πλανήτη ήταν ο φετινός Ιούλιος Business Daily.htm

⁹ 2022 Report - Lancet Countdown.htm

Πέρα από τον παράγοντα του περιβάλλοντος συντρέχουν και άλλες μεταβλητές που δίνουν ανησυχητικά σημάδια. Ας λάβουμε υπόψιν ότι σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, υπάρχουν περίπου 1,7 δισεκατομμύρια ενήλικα άτομα ανά τον κόσμο χωρίς τραπεζικό λογαριασμό ή αριθμό κινητού τηλεφώνου.¹⁰

Παρόλα αυτά, κατά τη διάρκεια της πανδημίας, οι κυβερνήσεις παγκοσμίως, χρησιμοποίησαν τα συστήματα ψηφιακών πληρωμών με σκοπό την εξασφάλιση οικονομικής βοήθειας σε ανθρώπους που βρίσκονταν σε ανάγκη. Για το λόγο αυτό, ήταν αναγκαία και χρήσιμη η ύπαρξη πιστωτικής ευελιξίας. Η διατήρηση των μικρών επιχειρήσεων, οι οποίες αντιμετώπιζαν τη μεγαλύτερη ανάγκη βασίστηκε σε αυτή τη λειτουργία. Εκατομμύρια άνθρωποι και επιχειρήσεις, που υπέστησαν οικονομικές απώλειες, είχαν τη δυνατότητα να εξυπηρετηθούν από αποταμιεύσεις και εμβάσματα. Οι χώρες που είχαν στη διάθεση τους ελεύθερα χρηματοοικονομικά συστήματα ήταν οι καλύτερα προετοιμασμένες να ανταπεξέλθουν τη δεδομένη στιγμή, στην οικονομική κρίση.¹¹

Σήμερα, η βιώσιμη ανάπτυξη θεωρείται ως το πιο φιλόδοξο στοίχημα της ανθρωπότητας. Και αυτό διότι, θα πρέπει ταυτόχρονα να συνυπολογίσει τις τρέχουσες και μελλοντικές ανάγκες σε παγκόσμιο επίπεδο, έχοντας θέσει μια μακροπρόθεσμη πολιτική βασισμένη στις αρχές της.

Πλέον, είναι επιτακτική ανάγκη η συνειδητοποίηση της αναγκαιότητάς της, στη ζωή όλων μας, για τον καθένα ξεχωριστά αλλά και της σημαντικότητάς της, στο γενικότερο κοινωνικό πλαίσιο, όχι μόνο για εμάς και για το τώρα, αλλά και για την ανθρωπότητα του μέλλοντος, αντιμετωπίζοντας άμεσα εκείνους τους κινδύνους και τους παράγοντες που υποσκάπτουν κάθε προσπάθεια προς αυτήν την κατεύθυνση.

Στα κεφάλαια που θα ακολουθήσουν, θα αναλύσουμε την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης και το περιεχόμενό της καθώς και την στρατηγική που έχει ακολουθήσει μέχρι τώρα η Ευρωπαϊκή Ένωση για την επίτευξη των στόχων της, προς αυτή την κατεύθυνση.

¹⁰ Άρθρο 8/12/21: Η βιώσιμη ανάπτυξη ωφελεί την κοινωνία και αμβλύνει τις ανισότητες LiFO.htm

¹¹ <https://www.worldbank.org/en/who-we-are/ibrd>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΝΟΙΑ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

2.1. Εισαγωγή στην έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης

Τα ερωτήματα για την βιωσιμότητα της οικονομίας και την αειφορία της παραγωγής του πλανήτη με σκοπό την κάλυψη των αναγκών του παγκόσμιου πληθυσμού πρωτοξεκίνησαν ήδη από το 18^ο αιώνα.

Με τη βιομηχανική επανάσταση, την αύξηση των παραγόμενων προϊόντων, τον καταμερισμό της εργασίας αλλά και την πρόοδο της ιατρικής επιστήμης δημιουργήθηκαν οι κατάλληλες συνθήκες για την αύξηση του ανθρώπινου πληθυσμού. Πλέον οι παραγόμενες ποσότητες προς κατανάλωση ήταν μεγαλύτερες και επαρκέστερες. Δημιουργήθηκαν θέσεις εργασίας στις βιομηχανίες με αποτέλεσμα την ταυτόχρονη αύξηση του εισοδήματος αλλά και της κατανάλωσης ενώ οι επιστημονικές ανακαλύψεις των νέων φαρμάκων και των εμβολίων απέτρεπαν τις θανατηφόρες επιδημίες, με αποτέλεσμα την αύξηση του προσδόκιμου της ζωής.

Ο Άγγλος οικονομολόγος και κληρικός, Τόμας Ρόμπερτ Μάλθους (Thomas Robert Malthus), στο βιβλίο του, το 1798 'Δοκίμιο για την Αρχή του πληθυσμού' '*An Essay on the Principle of Population*',¹² ήταν από τους πρώτους που διατύπωσαν κάποιους πρώτους προβληματισμούς αναφορικά με τη συντήρηση της διαρκούς αύξησης του πληθυσμού πάνω στον πλανήτη. Αντίθετα στο πνεύμα της εποχής του, το οποίο κινούνταν προς την εκβιομηχάνιση της παραγωγής και τον καταμερισμό της εργασίας (βλ. Adam Smith) και της αντίληψης που επικρατούσε, ο Μάλθους, υποστήριξε ότι από ένα σημείο και έπειτα, ο πληθυσμός θα μειωνόταν εξαιτίας των ασθενειών και της πείνας, άποψη που έγινε ευρύτερα γνωστή ως «Μαλθουσιανή Καταστροφή».¹³

Ο Malthus διαπίστωσε ότι μία αύξηση στην εθνική τροφική παραγωγή θα είχε σαν αποτέλεσμα την ταυτόχρονη αύξηση του βιοτικού επιπέδου του πληθυσμού, ωστόσο το αποτέλεσμα αυτό θα ήταν προσωρινό, μιας και από μόνο του δημιουργούσε της

¹² Geoffrey Gilbert, introduction to Malthus T.R. 1798. *An Essay on the Principle of Population*. Oxford World's Classics reprint. viii in Oxford World's Classics reprint

¹³ Thomas Robert Malthus - Wikipedia.htm

προϋποθέσεις για μια νέα αύξηση του πληθυσμού, η οποία εν στη συνέχεια θα αντικαθιστούσε το κατά κεφαλή παραγόμενο επίπεδο. Με άλλα λόγια, υπήρχε η τάση ώστε η αφθονία των πόρων να χρησιμοποιείται για την αύξηση του πληθυσμού και όχι για την διατήρηση του υψηλού επιπέδου διαβίωσης του υπάρχοντος πληθυσμού. Οι πληθυσμοί είχαν την τάση να αυξάνονται στο βαθμό που τα κατώτερα στρώματα έφθαναν σε σημείο να υποφέρουν από φτώχεια, εξαθλίωση και αρρώστιες. Η αντίληψη αυτή έγινε μετέπειτα γνωστή ως «Μαλθουσιανή παγίδα» ή «Μαλθουσιανό πρίσμα»¹⁴.

Με την πάροδο των χρόνων η ανησυχία αυτή αυξήθηκε με την διατύπωση και επιπλέον ζητημάτων όπως αυτό της εξάντλησης των μη ανανεώσιμων πόρων, της ρύπανσης του περιβάλλοντος και της αλυσιδωτής σχέσης βιομηχανίας – ανθρώπου και καταστροφής του περιβάλλοντος. Πιο σύγχρονο παράδειγμα αποτελεί η έκθεση του Ντέννις Μίντοους (D. Meadows, 1972) ‘Τα όρια της ανάπτυξης’ (The limits of growth) στην οποία εξετάζονταν τα παραπάνω ζητήματα.¹⁵

Το σύγγραμμα χρησιμοποίησε το μοντέλο του 3^{ου} κόσμου με σκοπό να εξομοιώσει τις συνέπειες των ανθρώπινων παρεμβάσεων στον πλανήτη. Ο Μίντοους ηγήθηκε της ομάδας που ανέπτυξε το μοντέλο, το οποίο αντικατόπτριζε κάποιους από τους προβληματισμούς του Μάλθους, ωστόσο εστίαζε σε ένα μοντέλο αργής ανάπτυξης.

Το 2004, σε συνέντευξη που παραχώρησε για την επετειακή επανέκδοση του βιβλίου, ο Μίντοους, δήλωσε «*Το 1972 ήταν αδιανόητο στην πλειοψηφία των ανθρώπων το γεγονός ότι η φυσική επίπτωση της ανθρώπινης δραστηριότητας θα μπορούσε να εξελιχθεί τόσο, ώστε να μεταβάλλει βασικές φυσικές διαδικασίες του πλανήτη. Αλλά τώρα παρατηρούμε σε συχνότητα, μελετούμε και συζητούμε για την τρύπα του όζοντος, τις θαλάσσιες περιοχές αλίευσης, την κλιματική αλλαγή και άλλα περιβαλλοντολογικά ζητήματα.*» Και συνεχίζει. «*Τώρα θα πρέπει να επικοινωνήσουμε στους ανθρώπους πως να διαχειριστούν μια σταδιακή μείωση των δραστηριοτήτων τους, πίσω, σε χαμηλότερο βαθμό από τα όρια των γήινων πόρων.*»¹⁶

¹⁴ Geoffrey Gilbert, introduction to Malthus T.R. 1798. *An Essay on the Principle of Population*. Oxford World's Classics reprint. viii in Oxford World's Classics reprint.

¹⁵ Dennis Meadows - Wikipedia.htm

¹⁶ Interview with Dennis L. Meadows Archived September 18, 2007, at the Wayback Machine, 2004. at euronatur.org. Retrieved October 20, 2009.

2.2. Η βιώσιμη ανάπτυξη ως οικονομικό μέγεθος και οι συναφείς με αυτή έννοιες.

2.3.1. Η έννοια της οικονομικής μεγέθυνσης

Έως και τα τέλη του 1960 η οικονομική μεγέθυνση αποτελούσε τον κύριο στόχο και το πρίσμα μέσα από το οποίο οι κοινωνίες και τα κράτη παρακολουθούσαν της ρυθμούς ανάπτυξης τους. Ο Α' και ο Β' παγκόσμιος πόλεμος που είχαν προηγηθεί, πέρα από τις απώλειες σε ανθρώπινες ζωές, είχαν αφήσει πίσω τους ανυπολόγιστες καταστροφές στον τομέα της οικονομίας. Υπήρχε η ανάγκη της ανοικοδόμησης, της επαναλειτουργίας της βιομηχανίας και της δημιουργίας νέων δομών. Για το λόγο αυτό κάθε διαθέσιμο κεφάλαιο έπρεπε να επιστρατευθεί για την κάλυψη αυτών των νέων αναγκών παραβλέποντας τον αντίκτυπο που θα μπορούσε αυτό, να δημιουργήσει στο περιβάλλον.

Η οικονομική μεγέθυνση, γνωστή διεθνώς ως 'economic growth', είναι το μέγεθος με το οποίο αποτιμάται η αύξηση του παραγόμενου προϊόντος μιας χώρας και αντανακλάται στο ρυθμό μεταβολής του Α.Ε.Π. (Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος) είτε του συνολικού είτε του κατά κεφαλή σε ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Σημαίνει δηλαδή την αύξηση του συνολικού προϊόντος ή αλλιώς την αναπαραγωγή ή την διεύρυνση της συνολικής παραγωγής.¹⁷

Το ΑΕΠ, ωστόσο, από μόνο του δεν αποτελεί ικανοποιητικό μέτρο βιοτικού επιπέδου. Παρόλο που μπορεί να παρουσιάζει αύξηση σε ένα δεδομένο χρονικό διάστημα, η οποία μεταφράζεται σε μεγαλύτερο κατά κεφαλή ΑΕΠ, εντούτοις αυτή μπορεί να αναφέρεται μόνο σε μια συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα δημιουργώντας στην πραγματικότητα ανισότητα στην κατανομή του πλούτου και ο δείκτης να είναι κατ' ουσία πλασματικός.

Επιπλέον, το ΑΕΠ δεν μπορεί να αποτελέσει ικανοποιητικό μέτρο της ποιότητας ζωής, η οποία προσδιορίζεται από πολλούς παράγοντες. Τέτοιοι, είναι για παράδειγμα, οι προσφερόμενες παροχές στην υγεία, οι υπηρεσίες πρόνοιας, το εκπαιδευτικό επίπεδο, το προσδόκιμο ζωής κ.α. Δεν είναι εύκολα μετρήσιμη η αξία αυτών των παραγόντων σε χρηματικούς όρους και κατά συνέπεια η ένταξη τους στο ΑΕΠ.

Για έναν ακόμη λόγο, το ΑΕΠ καθίσταται ανεπαρκές. Αυτός είναι η δυνητική συνύπαρξη και λειτουργία, «δυναδικών» οικονομιών και κοινωνιών εντός των πλαισίων

¹⁷ Βαβούρας Ι. και Βαβούρα Χ. (2019), Οικονομική Πολιτική, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

μιας χώρας. Ο δυαδισμός αναφέρεται σε ένα σύστημα το οποίο βασίζεται σε μία διττή αρχή ή διάκριση δύο μερών. Στις «δυναδικές» οικονομίες ή κοινωνίες, δύο συστήματα συνυπάρχουν ταυτόχρονα παρόλο που μπορεί να χαρακτηρίζονται από χρόνιες αντιφατικές συνθήκες. Τέτοιες μπορεί να είναι οι συνθήκες παραγωγής και κατανάλωσης, η φυλετική ή η εθνική προέλευση, η δημογραφική συμπεριφορά, οι κοινωνικές διακρίσεις κ.α. Το ΑΕΠ δεν δύναται να απεικονίσει με κάποιο τρόπο την ύπαρξη αυτών των δυναδικών συστημάτων.¹⁸

Συμπερασματικά, η οικονομική μεγέθυνση σαν μέτρο, δεν δύναται να απεικονίσει την ευημερία σε ένα σύνολο ανθρώπων. Και αυτό γιατί παραβλέπει δύο πολύ σημαντικές συνιστώσες: το κοινωνικό πλαίσιο και το περιβάλλον.

2.3.2. Η έννοια της οικονομικής ανάπτυξης

Σε αντιδιαστολή με την οικονομική μεγέθυνση ωστόσο, η οικονομική ανάπτυξη, γνωστή διεθνώς με τον όρο «economic development», μας δίνει μια επιπλέον διάσταση της οικονομίας.

Η οικονομική ανάπτυξη, ως μέτρο σύγκρισης, συμπεριλαμβάνει εκτός της οικονομικής μεγέθυνσης και τις μεταβολές που έχουν πραγματοποιηθεί σε ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα στη δομή της οικονομίας, δηλαδή στο θεσμικό και τεχνολογικό περιβάλλον της παραγωγής και διανομής του συνολικού παραγόμενου προϊόντος, με άλλα λόγια τον μετασχηματισμό (transformation) που έχει συντελεστεί στην οικονομία σε μια δεδομένη χρονική περίοδο .

Τέτοιες είναι η εισαγωγή νέων αποτελεσματικότερων τεχνολογιών, η αύξηση της συμμετοχής του πληθυσμού στην παραγωγική διαδικασία, η βελτίωση της εισοδηματικής κατανομής και της ποιότητας ζωής, η σχετική μείωση της αγροτικής παραγωγής σε συνδυασμό με τη σχετική αύξηση στους τομείς της βιομηχανικής παραγωγής και των υπηρεσιών και η βελτιστοποίηση των ικανοτήτων της οικονομίας.¹⁹ Έτσι η οικονομική ανάπτυξη, αποκτά πλέον μια ευρύτερη έννοια και απεικονίζει με αυτό τον τρόπο τη βελτίωση στην κοινωνική ευημερία. Η οικονομική μεγέθυνση λοιπόν, είναι σίγουρα

¹⁸ Βαβούρας Ι. και Βαβούρα Χ. (2019), Οικονομική Πολιτική, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

¹⁹ Βαβούρας Ι. και Βαβούρα Χ. (2019), Οικονομική Πολιτική, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

απαραίτητη, ωστόσο όχι η μόνη συνθήκη της οικονομικής ανάπτυξης, μιας και η δεύτερη κατ' ουσία, αντανακλά τους διαχρονικούς αγώνες των ανθρώπων με σκοπό την βελτίωση των συνθηκών διαβίωσής τους. Ως αποτέλεσμα αυτού, η οικονομική ανάπτυξη είναι αυτή που εμπεριέχει πλέον της ποσοτικής και την ποιοτική διάσταση .

2.3.4. Η έννοια της πράσινης μεγέθυνσης

Πέραν της οικονομικής ανάπτυξης, μια νέα έννοια που συναντάται περισσότερο τα τελευταία χρόνια στο οικονομικό λεξιλόγιο και όχι μόνο, είναι αυτή της πράσινης μεγέθυνσης ή αλλιώς 'green growth', όπως είναι διεθνώς γνωστή.

Παρόλο που σαν έννοια πρωτοεμφανίστηκε στα μέσα του 20^{ου} αιώνα, μόλις τα τελευταία χρόνια τονίστηκε η σημαντικότητα και η αναγκαιότητα της.

Τον Ιούνιο του 2009, το Συμβούλιο των Υπουργών των 30 κρατών-μελών του Ο.Ο.Σ.Α. μεταξύ των οποίων βρίσκονται και οι πιο οικονομικά ανεπτυγμένες, υπέγραψε τη γνωστή ως «Διακήρυξη της Πράσινης Μεγέθυνσης».²⁰

Σε αυτή τα κράτη-μέλη, διακήρυτταν ότι θα επιτάχυναν τις προσπάθειές τους ως προς την εφαρμογή στρατηγικών πράσινης μεγέθυνσης, διαπιστώνοντας ότι οι έννοιες «πράσινη» (green) και «μεγέθυνση» (growth) μπορεί να μην είναι αντίθετες, τουναντίον να λειτουργούν παράλληλα.

Από το 2011 δε, ο Ο.Ο.Σ.Α. την πρότεινε ως δόκιμο οικονομικό όρο, παρουσιάζοντας την με τον ακόλουθο ορισμό:

«Ως πράσινη ανάπτυξη θεωρείται η προώθηση της οικονομικής μεγέθυνσης και ανάπτυξης, με την παράλληλη διασφάλιση ότι τα φυσικά περιουσιακά στοιχεία (natural assets) εξακολουθούν να παρέχουν τους πόρους και τις υπηρεσίες οικοσυστημάτων πάνω στα οποία βασίζεται η ευημερία της. Για να το επιτύχει, θα πρέπει να λειτουργήσει ως καταλύτης μετασχηματίζοντας τις επενδύσεις και την καινοτομία που θα υποστηρίξουν τη διαρκή ανάπτυξη και θα δημιουργήσουν νέες ευκαιρίες στην οικονομία.» (Ο.Ο.Σ.Α. 2011). Με αυτό τον τρόπο

²⁰ <https://www.oecd.org/env/44077822.pdf>

δόθηκε έμφαση στον οικολογικό χαρακτήρα και την σημαντικότητα της διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος για την αειφορία της παραγωγής, για τις μελλοντικές γενιές.²¹

2.4. Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης

Ωστόσο αρκετά χρόνια νωρίτερα, τον Ιούνιο του 1992, , πραγματοποιήθηκε η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (United Nations Conference on Environment and Development), στο Ρίο ντε Τζανέιρο της Βραζιλίας. Εκεί υιοθετήθηκε η πλέον γνωστή ως Διακήρυξη του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη» (Rio Declaration on Environment and Development), η οποία είχε σκοπό να εστιάσει στον αντίκτυπο των κοινωνικών και οικονομικών δραστηριοτήτων στο περιβάλλον. Με αυτή, για πρώτη φορά, η βιώσιμη ανάπτυξη ορίστηκε ως η ανάπτυξη εκείνη «που ικανοποιεί τις ανάγκες της παρούσας γενεάς χωρίς να συμβιβάζεται ή να υποθηκεύει την ικανότητα των επερχόμενων γενεών να ικανοποιούν της δικές τους». (Διακήρυξη του Ρίο, 1992)²².

Η βιώσιμη ανάπτυξη λοιπόν, σαν έννοια, είναι εκείνη που περιλαμβάνει και τις τρεις συνιστώσες των παραπάνω οικονομικών μεγεθών ήτοι: α) την οικονομική, β) την κοινωνική και γ) την περιβαλλοντική ή ‘πράσινη’. Οι συνιστώσες αυτές, γνωστές και ως οι ‘πυλώνες’ της βιώσιμης ανάπτυξης στηρίζουν ισόρροπα το οικοδόμημα της και οποιαδήποτε ρωγμή ή αστάθεια σε ένα ‘πυλώνα’ έχει ως συνέπεια την αστάθεια ολόκληρου του οικοδομήματος.

Αρχικά, η οικονομική συνιστώσα, επισημαίνει κυρίως την ανάγκη της διαρκούς οικονομικής μεγέθυνσης με σκοπό την εξακολουθούμενη βελτίωση της ευημερίας των κοινωνιών, την αποτροπή της δημιουργίας ακραίων κοινωνικών ανισοτήτων και την προώθηση οικολογικών αποτελεσματικών προτύπων στην παραγωγή και την κατανάλωση, με σκοπό την πλήρωση των ατομικών βασικών αναγκών.

Η κοινωνική συνιστώσα, στη συνέχεια, αποβλέπει στην διασφάλιση της ισότητας μεταξύ των γενεών (με την καταπολέμηση των διακρίσεων), την κοινωνική ένταξη και συνοχή (με την αντιμετώπιση όλων των μορφών αποκλεισμού), την συμμετοχή στα

²¹OECD Ministers Adopt Declaration on Green Growth News SDG Knowledge Hub IISD.htm
<https://sdg.iisd.org/news/oecd-ministers-adopt-declaration-on-green-growth/>

²² A/CONF.151/26/Vol.I: Rio Declaration on Environment and Development (un.org)

πολιτικά δρώμενα, την κοινωνική δραστηριοποίηση και το σεβασμό απέναντι στην πολιτισμική διαφορετικότητα.

Η περιβαλλοντική συνιστώσα με τη σειρά της έχει ως σημείο αναφοράς τον σεβασμό απέναντι στο οικοδόμημα του οικοσυστήματος, το οποίο περιλαμβάνει το φυσικό και το οργανικό περιβάλλον, με σκοπό την προστασία του. Η διατήρηση των πόρων της φύσης και της σταθερής της παραγωγικής βάσης (θάλασσες, δάση, ωκεανοί, ατμόσφαιρα, υπέδαφος) όπως και η διασφάλιση της ποιότητας της, θα έχει ως αποτέλεσμα την εξασφάλιση της βιωσιμότητας της.²³

Σχήμα 2.1: Οι τρεις συνιστώσες-πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης

Πηγή: <https://www.admtl.com/en/adm/communities/sustainable-development>

²³ Βαβούρας Ι. (2016). *Πολιτική Οικονομικής Ανάπτυξης-Οικονομική και Θεσμική Προσέγγιση* Εκδόσεις Παπαζήση, σελ.42-43

2.5. Η περιβαλλοντική καμπύλη Kuznets και η χρησιμότητα της στη βιώσιμη ανάπτυξη

Με την υπόθεση που διατύπωσε στην εργασία του με τίτλο «Οικονομική ανάπτυξη και εισοδηματική ανισότητα»²⁴ που δημοσιεύθηκε το 1955, ο Simon Kuznets προσπάθησε να εξηγήσει τη μεταβολή της εισοδηματικής ανισότητας η οποία συμβαίνει εν μέσω της διαδικασίας της οικονομικής ανάπτυξης, σε διάφορες χώρες.

Ο Kuznets έκανε ένα τεράστιο όγκο ερευνών για την οικονομική ανάπτυξη. Μεταξύ αυτών, διερεύνησε αν η εισοδηματική ανισότητα επηρεάζεται από την οικονομική ανάπτυξη. Γι' αυτό το λόγο, συνέλλεξε δεδομένα από της ΗΠΑ, το Ηνωμένο Βασίλειο και τη Γερμανία για να ελέγξει την υπόθεσή του. Αν και ο ίδιος ο συγγραφέας θεωρούσε ότι αυτά τα δεδομένα μπορεί να είναι ανεπαρκή, εντούτοις είναι χρήσιμα για την παρατήρηση των μακροπρόθεσμων τάσεων στις ανεπτυγμένες χώρες.

Τα δεδομένα αυτά αφορούν το εισόδημα πριν από τους άμεσους φόρους και δεν λαμβάνουν υπόψη τις κρατικές ενισχύσεις. Αυτό είναι σημαντικό να διευκρινιστεί, καθώς ορισμένες χώρες έχουν υψηλότερα επίπεδα ποσοστού και προοδευτικότητας άμεσων φόρων και κρατικών ενισχύσεων. Ως εκ τούτου, η μείωση της εισοδηματικής ανισότητας αναμένονταν να είναι ακόμη μεγαλύτερη, γεγονός που υποστηρίζεται από αυτό το εύρημα με τη χρήση δεδομένων από της ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο.²⁵

Από την άλλη πλευρά, είναι δυνατόν να επιβεβαιωθεί ότι η εξίσωση ή η μείωση της ανισότητας συνοδεύεται από σημαντική αύξηση του πραγματικού κατά κεφαλήν εισοδήματος. Καθ' όλη τη διάρκεια της ανάλυσης, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι το μερίδιο συμμετοχής των διαφόρων ομάδων σε διαφορετικά επίπεδα εισοδήματος ήταν σταθερό. Ως εκ τούτου, μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι οι ομάδες χαμηλού εισοδήματος αυξήθηκαν ταχύτερα από της ομάδες υψηλού εισοδήματος.

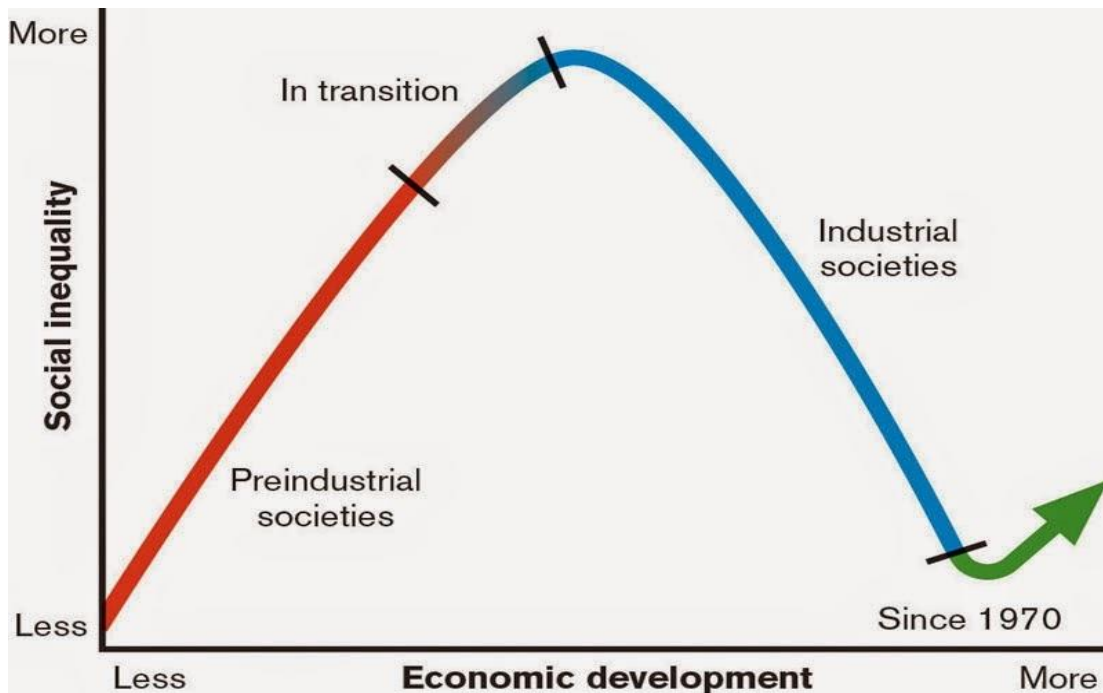
Έτσι, ο Kuznets διαπίστωσε ότι όσο αυξάνεται το κατά κεφαλήν εισόδημα, η ανισότητα αρχίζει να μειώνεται. Ο Kuznets υποστηρίζει ότι η ανισότητα αρχικά αυξάνεται καθώς αυξάνεται το κατά κεφαλήν εισόδημα, αλλά μέχρι ένα ορισμένο σημείο. Από αυτό το σημείο, η ανισότητα αρχίζει να μειώνεται παρόλο που το εισόδημα του πληθυσμού

²⁴ Kuznets S. (1955), «Economic Growth and Income Inequality», American Economic Review, volume xlv

²⁵ el.economy-pedia.com: Καμπύλη Kuznets - Τι είναι, ορισμός και έννοια.html

αυξάνεται περαιτέρω. Με άλλα λόγια, υποστήριξε ότι η σχέση ανάμεσα στο κατά κεφαλήν εισόδημα και την εισοδηματική ανισότητα, παρομοιάζει με την εικόνα που έχει ένα ανεστραμμένο U.²⁶

Σχήμα 2.2: Η καμπύλη Kuznets

Πηγή: <https://uoitopics.blogspot.com/2014/11/kuznets.html>

Ωστόσο όταν έγιναν προσπάθειες επαλήθευσης της υπόθεσης του Kuznets, τα εμπειρικά στοιχεία έδωσαν ανάμεικτα αποτελέσματα.

Από τη μία πλευρά, χώρες όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γερμανία, η Σουηδία και η Γαλλία, ακολούθησαν μια πορεία σύμφωνη με την υπόθεση. Από την άλλη πλευρά, οι οικονομίες των Κάτω Χωρών, της Νορβηγίας και της Ανατολικής Ασίας δεν ανταποκρίνονταν στην υπόθεση. Ορισμένοι ερευνητές αποδίδουν τις διαφορετικές καταστάσεις στην τεχνολογική πρόοδο και σε μη οικονομικούς αλλά πολιτικούς και θεσμικούς παράγοντες.

Τέλος, ο συγγραφέας αναγνώρισε το 1955, ότι τα δεδομένα δεν επαρκούσαν για να ελεγχθεί η υπόθεση με απόλυτη ακρίβεια. Αναμφίβολα όμως, αυτή η προκαταρκτική εργασία αποτέλεσε σημαντική πρόοδο για τη θεωρία της οικονομικής ανάπτυξης.²⁷(economy-pedia.com)

²⁶ I.BABOYΡΑΣ (2016) *Πολιτική Οικονομικής Ανάπτυξης-Οικονομική και Θεσμική Προσέγγιση* - Εκδόσεις Παπαζήση, σελ.472-473

²⁷ el.economy-pedia.com :Καμπύλη Kuznets - Τι είναι, ορισμός και έννοια.html

Αργότερα, το 1991, στην εργασία τους ‘Environmental Impacts of a North American free trade Agreement’²⁸ ‘Περιβαλλοντικές επιπτώσεις του Βορειοαμερικανικού Συμφώνου ελεύθερου εμπορίου’, οι οικονομολόγοι Grossman και Krueger, χρησιμοποίησαν την καμπύλη Kuznets ως μοντέλο σε μία νέα θεωρία θέλοντας να εξετάσουν τις επιπτώσεις στον περιβάλλον, του συμφώνου NAFTA (North American Free Trade Agreement), μεταξύ Η.Π.Α., Καναδά και Μεξικού.

Το 1995, εξέδωσαν την νέα έρευνα τους σε αυτή την υπόθεση, στην εργασία τους ‘Economic Growth and the Environment’ ‘Οικονομική μεγέθυνση και περιβάλλον’²⁹. Σε αυτή, αφού ανέλυσαν δεδομένα και παραδείγματα διαφόρων οικονομικών και περιβαλλοντικών παραγόντων από ένα δείγμα 42 χωρών πλέον, μοντελοποίησαν την καμπύλη Kuznets στον περιβαλλοντολογικό τομέα. Έτσι προσάρμοσαν το μοντέλο του Kuznets στη σχέση μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης και περιβάλλοντος και της έδωσαν μια νέα διάσταση. Μέσα από αυτή τη μελέτη διαπιστώθηκε, ότι η καμπύλη Kuznets ισχύει και για την περιβαλλοντική ρύπανση.

Σε αντιστοιχία με την υπόθεση της καμπύλης Kuznets, η περιβαλλοντική ρύπανση φαίνεται να αυξάνεται καθώς οι οικονομίες αναπτύσσουν τις βιομηχανίες τους. Ωστόσο, σε κάποιο σημείο το επίπεδο της περιβαλλοντικής ρύπανσης παύει να αυξάνεται και στη συνέχεια αντιστρέφεται, καθώς η περιβαλλοντική υποβάθμιση αρχίζει να υποχωρεί. Ειδικότερα, σε χώρες με χαμηλό κατά κεφαλή ΑΕΠ, η συγκέντρωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης αυξάνεται και στη συνέχεια ελαττώνεται. Ειδικότερα, στις οικονομίες με χαμηλό κατά κεφαλή ΑΕΠ, η συγκέντρωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης αυξάνεται και στη συνέχεια ελαττώνεται, παρόλο που το κατά κεφαλή ΑΕΠ συνεχίζει να αυξάνεται.

Η καμπύλη αυτή, για τους Grossman και Krueger, αντιστοιχεί σε δύο ατμοσφαιρικούς ρύπους: το διοξείδιο του θείου και τον καπνό. Σύμφωνα με την έρευνα, οι συγκεντρώσεις αυξάνονται καθώς μειώνεται το κατά κεφαλή ΑΕΠ και μειώνονται με την ανάπτυξη. Κατέληξαν λοιπόν στο συμπέρασμα ότι το κρίσιμο επίπεδο στο οποίο η ρύπανση αρχίζει να μειώνεται είναι μεταξύ 8.000 δολαρίων ΗΠΑ.(1995)³⁰

Αυτό δείχνει ότι η οικονομική ανάπτυξη στην περιοχή εξακολουθεί να συνεχίζεται. Η περιβαλλοντική καμπύλη είναι μια υπόθεση, η οποία ερευνά τη σχέση μεταξύ της αύξησης ανάμεσα στο κατά κεφαλή ΑΕΠ και στη ρύπανση του περιβάλλοντος γενικά. Έτσι αποδεικνύει ότι η ποιότητα του περιβάλλοντος επιδεινώνεται στα αρχικά στάδια της

²⁸ https://www.nber.org/system/files/working_papers/w3914/w3914.pdf

²⁹ <https://econpapers.repec.org/paper/nbrnberwo/4634.htm>

³⁰ <https://econpapers.repec.org/paper/nbrnberwo/4634.htm>

οικονομικής μεγέθυνσης αλλά στη συνέχεια βελτιώνεται με την οικονομική ανάπτυξη. Με άλλα λόγια, οι πιέσεις που ασκούνται στο περιβάλλον, αρχικά αυξάνονται με μεγαλύτερη ταχύτητα από το πραγματικό ΑΕΠ και στη συνέχεια βελτιώνονται καθώς η οικονομία αναπτύσσεται.

Ωστόσο, παρά τα ευρήματα των Grossman και Krueger, ορισμένοι ερευνητές διαπίστωσαν το αντίθετο. Καταλυτικό παράγοντα στην μελέτη της οικονομικής ανάπτυξης αποτελεί η εξέλιξη της τεχνολογίας. Εν κατακλείδι, δεν υπάρχει αρκετή υποστήριξη για να επιβεβαιωθεί το γεγονός ότι η ρύπανση θα μειωθεί μακροπρόθεσμα με την οικονομική ανάπτυξη.

Θα πρέπει, παρ' όλα αυτά, να επισημανθεί ότι όσο και αν οι ανεπτυγμένες χώρες βρίσκονται σε θέση να μειώσουν τα επίπεδα ρύπανσής τους, οι εισαγωγές από αναπτυσσόμενες οικονομίες με χαλαρότερους περιβαλλοντικούς περιορισμούς παράλληλα θα συνεχίζονται. Υπό αυτή την έννοια, η περιβαλλοντική υποβάθμιση εισάγεται ξανά και αποτελεί παράγοντα που πρέπει να ληφθεί υπόψη στον υπολογισμό της καμπύλης.

Τέλος, ορισμένοι οικονομολόγοι επιβεβαιώνουν ότι όσο περισσότερο αυξάνει μια χώρα την παραγωγή της, τόσο περισσότερους περιβαλλοντικούς πόρους θα συνεχίσει να χρειάζεται για τη συντήρησή της. Σε τέτοιες περιπτώσεις, δεν είναι δυνατόν να προσδιοριστεί αν η υποβάθμιση θα μειωθεί μακροπρόθεσμα.^{31/32}

2.6. Αδύναμη και δυνατή βιωσιμότητα

Το θεμελιώδες ερώτημα αναφορικά με την εφαρμογή της πολιτικής της βιώσιμης ανάπτυξης είναι η επιλογή της υιοθέτησης μιας ισχυρής ή μιας αδύναμης αντίληψης της βιωσιμότητας, όπως αυτές αναφέρονται στη βιβλιογραφία. Η αδύναμη βιωσιμότητα θέτει ως προϋπόθεση την υποκατάσταση του φυσικού κεφαλαίου εξ ολοκλήρου, ενώ αντίστροφα η δυνατή καταδεικνύει ότι αυτή η υποκατάσταση θα πρέπει να είναι αυστηρά περιορισμένη λόγω της ύπαρξης βασικών στοιχείων που παρέχονται από το φυσικό κεφάλαιο στην ύπαρξη και την ευημερία των ανθρώπων. Σύμφωνα με τους Ekins et al.

³¹ el.economy-pedia.com : Περιβαλλοντική καμπύλη Kuznets - Τι είναι, ορισμός και έννοια.htm

³² Dinda, S. (2004) Environmental Kuznets Curve Hypothesis: A Survey. Ecological Economics, 49, 431-455

και Neumayer, η αδύναμη βιωσιμότητα υποθέτει ότι το φυσικό κεφάλαιο και το βιομηχανικό κεφάλαιο ουσιαστικά υποκαθιστούν το ένα το άλλο και θεωρεί ότι στην ουσία δεν υπάρχουν διαφορές μεταξύ του είδους της ευημερίας που παράγουν. Αυτό που φαίνεται να έχει σημασία είναι το συνολικό απόθεμα στο κεφάλαιο, το οποίο θα πρέπει τουλάχιστον να διατηρηθεί ή ιδανικά να παρουσιάσει αύξηση για χάρη των επερχόμενων γενεών. Σύμφωνα με αυτή την οπτική: "δεν έχει σημασία αν η σημερινή γενιά καταναλώνει μη ανανεώσιμους πόρους ή πετάει 0 ευρώ στην ατμόσφαιρα, αρκεί να κατασκευαστούν αρκετά μηχανήματα, δρόμοι και λιμάνια ως αντιστάθμισμα" (Neumayer, 2003, σ. 1)³³. Αυτή η αντίληψη οδηγεί στην αντιστάθμιση των περιβαλλοντικών υποβαθμίσεων με τη μεγιστοποίηση των χρηματικών αποζημιώσεων. Επιπλέον, σύμφωνα με αυτή την άποψη, η τεχνολογική πρόοδος είναι αυτή, που υποτίθεται ότι παράγει συνεχώς νέες λύσεις στα ζητήματα που αφορούν το περιβάλλον και που δημιουργούνται από την αύξηση της παραγωγής στα αγαθά και τις υπηρεσίες.³⁴

Από την άλλη πλευρά, οι αναφερόμενοι συγγραφείς στην δυνατή βιωσιμότητα υπογραμμίζουν ότι το φυσικό κεφάλαιο δεν δύναται να θεωρηθεί απλά ως ένα απόθεμα πόρων. Τουναντίον, το φυσικό κεφάλαιο αποτελεί μια ομάδα από πολύπλοκα συστήματα που συστήνονται ζωτικά και μη στοιχεία, τα οποία εξελίσσονται και αλληλοεπιδρούν με τρόπους που μπορούν να καθορίσουν την οικοσυστημική ικανότητα της παροχής στην ανθρώπινη κοινωνία άμεσα ή/και έμμεσα ενός ευρέος φάσματος λειτουργιών και υπηρεσιών (Noel and O'Connor, 1998- Ekins et al. , 2003- De Groot et al., 2003-Brand, 2009)³⁵. Για το λόγο αυτό, όσοι την υποστηρίζουν, επικαλούνται μια σειρά επιχειρημάτων με σκοπό να αποδείξουν την ανικανότητα αντικατάστασης των φυσικών πόρων.

Πρώτον, υπάρχει μια διαφορά στην ποιότητα του φυσικού και του βιομηχανικού κεφαλαίου. Το βιομηχανικό κεφάλαιο είναι προϊόν αναπαραγωγής και η καταστροφή του μπορεί συχνά να αναστραφεί (ανακύκλωση), ενώ αντίθετα η καταστροφή του φυσικού κεφαλαίου συχνά δεν μπορεί να αναστραφεί χάρη παραδείγματος, η εξαφάνιση των ειδών

³³ Neumayer, E. (2003). Weak versus strong sustainability: exploring the limits of two opposing paradigms. Edward Elgar, Northampton.

³⁴ Brief for GSDR 2015 - Weak Sustainability versus S | Department of Economic and Social Affairs (un.org)

³⁵ Ekins, P., Simon, S., Deutsch, L., Folke, C., De Groot, R., 2003. A framework for the practical application of the concepts of critical natural capital and strong sustainability. *Ecological Economics*, 44, 165—185

Brand, F. (2009). Critical natural capital revisited: Ecological resilience and sustainable development. *Ecological Economics*, 68, 605—612

Noël, J-F., O'Connor, M. (1998). Strong Sustainability and Critical Natural Capital. In: Faucheux, S., O'Connor, M., (Eds.), *Valuation for Sustainable Development: Methods and Policy Indicators*. Edward Elgar Publisher, Cheltenham, pp. 75—99.

(Ekins et al., 2003)³⁶. Επίσης, συμφωνά με τους Dietz και Neumayer³⁷, εξαιτίας της έλλειψης γνώσεων αναφορικά με τον τρόπο λειτουργίας των συστημάτων της φύσης, δεν γίνεται να υπάρχει η βεβαιότητα για τις επιπτώσεις της καταστροφής του φυσικού κεφαλαίου στην ανθρώπινη ευημερία. Η συνειδητοποίηση του μη αναστρέψιμου και της αβεβαιότητας για το μέλλον των φυσικών πόρων, θα πρέπει να μας οδηγήσει στην εφαρμογή της αρχής της προστασίας τη χρήσης του φυσικού κεφαλαίου.

Επιπλέον, δεδομένου ότι για την παραγωγή του βιομηχανικού κεφαλαίου απαιτείται το φυσικό κεφάλαιο, το πρώτο δεν μπορεί ποτέ να υποκαταστήσει πλήρως τις βιοφυσικές ιδιότητες του φυσικού κεφαλαίου. Εξάλλου, η συμβολή του φυσικού κεφαλαίου στην ανθρώπινη ευημερία είναι πολυδιάστατη. Προσδιορίζονται τέσσερις τύποι συνεισφοράς των υπηρεσιών που παρέχουν τα οικοσυστήματα στην ανθρώπινη ευημερία: α) ασφάλεια, β) πρώτες ύλες για το ευ ζην, γ) υγεία και δ) καλές κοινωνικές σχέσεις. Με αυτόν τον τρόπο, οι οικοσυστημικές υπηρεσίες που προσφέρονται από το περιβαλλοντικό κεφάλαιο καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό την ελευθερία των επιλογών των ανθρώπων. Από αυτή την άποψη, το φυσικό κεφάλαιο θεωρείται ως συμπληρωματικό του βιομηχανικού κεφαλαίου και των άλλων μορφών κεφαλαίου, στην παραγωγή για το ευ ζην των ανθρώπων. (Brand, 2009)³⁸ και επομένως το βιομηχανικό κεφάλαιο αδυνατεί να το υποκαταστήσει πλήρως.

Τέλος, οι αυξήσεις που θα πραγματοποιηθούν στη μελλοντική κατανάλωση δεν υποκαθιστούν αντίστοιχα την απώλεια που θα δημιουργηθεί στο φυσικό κεφάλαιο (Dedeurwaerdere, 2013)³⁹. Άλλωστε με βάση την έκθεση του Αναπτυξιακού Προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών, του 2011 "Η σημερινή γενιά δεν μπορεί να ζητήσει από τις γενιές του μέλλοντος, να αναπνέουν μολυσμένο αέρα σε αντάλλαγμα με μια αυξημένη δυνατότητα στην παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών. Αυτό θα δημιουργούσε περιορισμούς την ελευθερία των μελλοντικών γενεών να επιλέξουν καθαρό αέρα στη θέση περισσότερων αγαθών και υπηρεσιών" (UNDP, 2011, σ. 17)⁴⁰.

³⁶ Ekins, P., Simon, S., Deutsch, L., Folke, C., De Groot, R., 2003. A framework for the practical application of the concepts of critical natural capital and strong sustainability. *Ecological Economics*, 44, 165—185

³⁷ Dietz, S., Neumayer, E. (2007). Weak and strong sustainability in the SEEA: Concepts and measurement. *Ecological Economics*, 61, 617—626

³⁸ Brand, F. (2009). Critical natural capital revisited: Ecological resilience and sustainable development. *Ecological Economics*, 68, 605—612

³⁹ Dedeurwaerdere, T. (2014). *Sustainability Science for Strong Sustainability*. Edward Elgar, Northampton.

⁴⁰ UNDP. (2011). *Human development report 2011: Sustainability and equity: A better future for all*, Palgrave MacMillan, Basingstoke.
<http://hdr.undp.org/en/media/HDR 2011 EN Complete.pdf>

Έτσι εγείρεται το βασικό πρόβλημα της συντήρησης του φυσικού κεφαλαίου για την μελλοντική γενιά, ή αλλιώς το θέμα της διαγενεακής δικαιοσύνης.⁴¹

Συνοψίζοντας, η εφαρμογή ισχυρής βιωσιμότητας χρειάζεται μια διεπιστημονική προσέγγιση για τον εντοπισμό και τη διατήρηση του πλέον βασικού περιβαλλοντικού κεφαλαίου. Οι γνώσεις που παρέχονται από τις φυσικές επιστήμες συμβάλλουν αποφασιστικά στον προσδιορισμό των φυσικών ορίων, αλλά δεν αρκούν από μόνες τους. Η έρευνα των φυσικών επιστημών ωφελεί να συμπεριλάβει τις κοινωνικές επιστήμες σε μια ανοικτή κοινωνική συζήτηση σχετικά με α) το επίπεδο του κινδύνου που θα θεωρείται ανεκτό από όλους (ιδίως τους πιο ευάλωτους πληθυσμούς) και β) τις αξίες που διέπουν την ανθρώπινη ανάπτυξη.⁴²

2.7. Η βιώσιμη ανάπτυξη ως ευρύτερη έννοια-Οι αρχές και οι στόχοι της σύμφωνα με τον Ο.Η.Ε.

Το 1992, στο Ρίο της Βραζιλίας, πραγματοποιήθηκε το παγκόσμιο συνέδριο του Ο.Η.Ε. στα πλαίσια της επετείου του πρώτου Συνεδρίου του 1972 της Στοκχόλμης, όπου συγκεντρώθηκαν πολιτικοί ηγέτες, διπλωμάτες, επιστήμονες και όπως ήταν αναμενόμενο, εκπρόσωποι των μέσων μαζικής ενημέρωσης από 179 χώρες. Παράλληλα, πραγματοποιήθηκε ένα «Παγκόσμιο Φόρουμ» εκπροσώπων των μη κυβερνητικών οργανώσεων (ΜΚΟ), με πρωτοφανή συμμετοχή, οι οποίες παρουσίασαν το όραμα τους για το μέλλον σε σχέση με το περιβάλλον και την παγκόσμια ανάπτυξη των κοινωνιών και της οικονομίας⁴³

Η Διακήρυξη του Ρίο πέτυχε αρχικά α) τις 27 οικουμενικές αρχές της, β) τη Σύμβαση-Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή (UNFCCC)⁴⁴, γ) τη Σύμβαση για δ) τη Βιοποικιλότητα και τέλος τη Διακήρυξη για την διαχείριση των δασών. Παράλληλα, αποτέλεσε αφορμή για τη δημιουργία της Επιτροπής για την Αειφόρο

⁴¹ Brief for GSDR 2015 - Weak Sustainability versus S | Department of Economic and Social Affairs (un.org)

⁴² Brief for GSDR 2015 - Weak Sustainability versus S | Department of Economic and Social Affairs (un.org)

⁴³ Άρθρο 3/6/2023: Σαν σήμερα 3 Ιουνίου 1992 – Ξεκινά η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη στο Ρίο ντε Τζανέιρο Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ.htm

⁴⁴ 12-8-1992 A/CONF.151/26 (Vol. I) REPORT OF THE UNITED NATIONS CONFERENCE ON ENVIRONMENT AND DEVELOPMENT

Ανάπτυξη και τη διοργάνωση της πρώτης παγκόσμιας διάσκεψης με θέμα την αειφόρο ανάπτυξη των αναπτυσσόμενων μικρών νησιωτικών κρατών, η οποία πραγματοποιήθηκε το 1994.

Με βάση αυτήν την διακήρυξη, η βιώσιμη ανάπτυξη (sustainable development) ή αλλιώς και αειφόρος ανάπτυξη, προβάλλεται πλέον ως ένα νέο παγκόσμιο ιδεώδες. Ως έννοια περιέκλειε, όπως προαναφέρθηκε, τις τρεις συνιστώσες ή όπως αλλιώς είναι γνωστές και ως οι τρεις βασικοί πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης: α) Την κοινωνία, β) την οικονομία και γ) το περιβάλλον. Σε ανάμνηση της 5^{ης} Ιουνίου -ημέρας έναρξης του Συνεδρίου- γιορτάζεται κάθε χρόνο η παγκόσμια ημέρα περιβάλλοντος.

Στις 25-9-2015 σε Ειδική διάσκεψη κορυφής του ΟΗΕ που πραγματοποιήθηκε στη Νέα Υόρκη, εγκρίθηκε η 'Ατζέντα 2030', η οποία δημιουργεί πλέον ένα παγκόσμιο πλαίσιο με σκοπό την επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης με χρονικό ορίζοντα το 2030. Σύμφωνα με τους αναπτυξιακούς στόχους της χιλιετίας (ΑΣΧ), οι οποίοι συμφωνήθηκαν το 2000, η 'Ατζέντα 2030' η οποία στη συνέχεια υιοθετήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση,⁴⁵ είναι η πρώτη παγκόσμια συμφωνία με την οποία καθορίζεται ένα καθολικό πρόγραμμα δράσης, αποτελούμενο από μια σειρά 17 δεικτών-αρχών για τη βιώσιμη ανάπτυξη και 169 συνδεδεμένων στόχων με σκοπό την κινητοποίηση όλων των χώρων και των παγκόσμιων φορέων για την επίτευξή τους, οι οποίοι θα συμπεριληφθούν στις εθνικές τους πολιτικές.

Οι 17 βασικοί δείκτες-αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης που δημιουργήθηκαν, διακρίνονται σε τέσσερις κατηγορίες: οικονομία, κοινωνία, περιβάλλον και θεσμούς και προβλέπουν μέχρι το 2030:

Στόχος 1: Να εξαλειφθεί η φτώχεια σε της της μορφές της οπουδήποτε στον πλανήτη.

1.1. Να εξαλειφθεί η ακραία φτώχεια, η οποία υπολογίζεται σήμερα με τον αριθμό των ατόμων που διαβιούν με λιγότερο από 1,25 δολάριο ημερησίως, ανά τον κόσμο.

⁴⁵ Άρθρο 25/9/2015 :Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή χαιρετίζει το νέο θεματολόγιο 2030 του ΟΗΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη.htm"
https://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5708_el.htm

1.2. Να μειωθεί τουλάχιστον κατά το ήμισυ το ποσοστό των ανδρών, των γυναικών και των παιδιών ανεξάρτητου ηλικίας που διαβιούν κάτω από τις διαστάσεις της φτώχειας, με βάση τους εκάστοτε εθνικούς όρους.

1.3 Να εφαρμοστούν για όλους επαρκή εθνικά συστήματα και μέτρα κοινωνικής προστασίας, συμπεριλαμβανομένου του κατώτατου ορίου κοινωνικής προστασίας που να καλύπτουν αποτελεσματικά τους φτωχούς και ευάλωτους.

1.4. Να διασφαλιστεί η ισότιμη πρόσβαση όλων των γυναικών και των ανδρών, ιδίως των φτωχών και των ευάλωτων, στους οικονομικούς πόρους, τις βασικές υπηρεσίες, στη γη και σε άλλα περιουσιακά στοιχεία, στην κληρονομιά, τους φυσικούς πόρους, τις κατάλληλες νέες τεχνολογίες και τις τραπεζικές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των μικροδανεισμών.

1.5. Να ενισχυθεί η ανθεκτικότητα των φτωχών και ευάλωτων ατόμων και να μειωθεί η έκθεση και η ευπάθειά τους σε ακραίες συνθήκες οι οποίες οφείλονται στο κλίμα και τις οικονομικοκοινωνικές και περιβαλλοντικές πιέσεις.

1.α. Μέσω της ενισχυμένης αναπτυξιακής συνεργασίας, να διασφαλιστεί σημαντική κινητοποίηση πόρων διάφορων πηγών, για την εφαρμογή προγραμμάτων και πολιτικών που δημιουργούν επαρκείς και προβλέψιμους πόρους για τα αναπτυσσόμενα κράτη, ιδιαίτερα τα λιγότερο ανεπτυγμένα και να τερματιστεί κάθε μορφή φτώχειας.

1.β. Να δημιουργηθούν συμπαγή πλαίσια πολιτικής με βάση τις στρατηγικές με στόχο τη μείωση της φτώχειας και την ανάπτυξη με ευαισθησία ως προς το φύλο σε εθνικό, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο με σκοπό τη στήριξη στην επιτάχυνση των επενδύσεων σε δραστηριότητες για τον τερματισμό της.

Στόχος 2: Να εξαλειφθεί η πείνα με την ταυτόχρονη επίτευξη της επισιτιστικής ασφάλειας, τη βελτίωση της διατροφής και την προαγωγή της βιώσιμης αγροτικής παραγωγής.

2.1. Να επιτευχθεί η εξάλειψη της πείνας και η εξασφάλιση ότι για όλους τους ανθρώπους, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών, ιδίως των φτωχών και των ευάλωτων, θα υπάρχει πρόσβαση σε ασφαλή, θρεπτικά και επαρκή τρόφιμα καθ' όλο το έτος.

2.2. Να εξαλειφθούν οι μορφές υποσιτισμού, να επιτευχθούν οι διεθνώς συμφωνημένοι στόχοι για την καχεξία και τη ατροφία των παιδιών κάτω της ηλικίας των πέντε ετών - και έως το 2025- και να καλυφθούν οι διατροφικές ανάγκες των κοριτσιών στην εφηβεία, των εγκύων, των θηλαζουσών και των ηλικιωμένων ατόμων.

2.3. Την στόχευση στον διπλασιασμό της αγροτικής παραγωγικότητας και των εισοδημάτων των μικρών παραγωγών τροφίμων, ιδιαίτερα για τις γυναίκες, τους αυτόχθονες πληθυσμούς, τους οικογενειακούς γεωργούς, των κτηνοτρόφους και τους αλιείς, μέσω από την ασφαλή και ισότιμη πρόσβαση στη γη, σε παραγωγικούς πόρους και εισροές, στην πληροφόρηση, στις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, στις αγορές, στην προστιθέμενη αξία και στις ευκαιρίες απασχόλησης εκτός της γεωργίας.

2.4. Την χρήση βιώσιμων συστημάτων για την παραγωγή τροφίμων και την υιοθέτηση ανθεκτικών πρακτικών στη γεωργία, οι οποίες αυξάνουν την παραγωγή και την παραγωγικότητα, συντελούν στην προστασία των οικοσυστημάτων, αναπτύσσουν την ικανότητα προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, τα ακραία καιρικά φαινόμενα, τις ξηρασίες, τις πλημμύρες και τις καταστροφές και βελτιώνουν προοδευτικά την ποιότητα της γης και του εδάφους.

2.5. Τη διατήρηση της βιογενετικής ποικιλομορφίας των σπόρων, των καλλιεργειών, των ζώων και των άγριων συγγενών ειδών μέσα από την ορθή διαχείριση, τη διαφοροποιημένη χρήση των σπόρων και την προώθηση των τραπεζών σπόρων σε εθνικό, περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο, και να κατανεμηθούν τα οφέλη που προκύπτουν μέσω της χρήσης των γενετικών πόρων και των συναφών παραδοσιακών γνώσεων, με δίκαιο και ισότιμο τρόπο βάσει διεθνώς αναγνωρισμένων προτύπων, μέχρι το 2020.

2.α. Την αύξηση των επενδύσεων στις αγροτικές υποδομές, γεωργική έρευνα και συμβουλευτικές υπηρεσίες, την ανάπτυξη τεχνολογίας και των τράπεζων γονιδίων ζώων

και φυτών μέσω της διεθνούς συνεργασίας για την ενίσχυση της ικανότητας παραγωγής γεωργικών προϊόντων στις υπό ανάπτυξη χώρες, ιδιαίτερα στις λιγότερο ανεπτυγμένες.

2.β. Την μείωση και αποφυγή περιορισμών στο εμπόριο και τις στρεβλώσεις στις παγκόσμιες γεωργικές αγορές μέσα από την παράλληλη εξάλειψη όλων των γεωργικών εξαγωγικών επιδοτήσεων και όλων των μέτρων που εφαρμόζονται στις εξαγωγές με ισοδύναμα αποτελέσματα, βάσει της εντολής του Γύρου Ανάπτυξης της Ντόχα.

2.γ. Την θέσπιση μέτρων για να διασφαλιστεί η ομαλή λειτουργία των αγορών βασικών τροφίμων και παραγώγων και την διευκόλυνση της παροχής έγκαιρης πρόσβασης σε πληροφόρηση που σχετίζεται με την αγορά, συμπεριλαμβανομένης της πληροφόρησης για τα αποθέματα τροφίμων, ώστε να διευκολυνθεί η μείωση των υπερβολικών διακυμάνσεων στις τιμές.

Στόχος 3: Η Διασφάλιση της ζωής με υγεία και ευημερία για τον καθένα, ανεξαρτήτου ηλικίας.

3.1. Να πραγματοποιηθεί ελάττωση του παγκόσμιου ποσοστού μητρικής θνησιμότητας σε επίπεδο κάτω των 70 ανά 100.000 γεννήσεις ζώντων παιδιών.

3.2 Την εξάλειψη στους θανάτους που μπορούν να προληφθούν στα νεογέννητα και στα βρέφη κάτω της ηλικίας των πέντε ετών, με σκοπό τη μείωση του ποσοστού νεογνικής θνησιμότητας σε 12 ανά 1.000 γεννήσεις ζώντων νεογνών και του ποσοστού θνησιμότητας κάτω της ηλικίας των πέντε ετών σε 25 ανά 1.000 γεννήσεις ζώντων βρεφών.

3.3. Να σταματήσει να εξαπλώνεται το AIDS, η φυματίωση, η ελονοσία και άλλες παραμελημένες τροπικές ασθένειες και να αντιμετωπιστούν οι μορφές ηπατίτιδας, οι μεταδοτικές ασθένειες από το νερό καθώς και οι μολυσματικές ασθένειες.

3.4. Να μειωθούν οι πρόωροι θάνατοι από μη μεταδοτικές ασθένειες κατά το ένα τρίτο, μέσα από την πρόληψη και τη θεραπεία και να προωθηθεί η ψυχική υγεία και ευημερία.

3.5. Να ενισχυθεί η πρόληψη και η θεραπεία στην κατάχρηση ουσιών, στην οποία περιλαμβάνεται και η χρήση ναρκωτικών και η επιβλαβής κατανάλωση του αλκοόλ.

3.6. Να μειωθούν οι τραυματισμοί και οι θάνατοι από τροχαία ατυχήματα παγκοσμίως, μέχρι το 2020.

3.7. Την εξασφάλιση στη καθολική πρόσβαση στις υπηρεσίες σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται ο οικογενειακός προγραμματισμός, η ενημέρωση και η εκπαίδευση, με ταυτόχρονη ενσωμάτωση της αναπαραγωγικής υγείας στις εθνικές πολιτικές και προγράμματα.

3.8. Να επιτευχθεί καθολική υγειονομική κάλυψη, στην οποία συμπεριλαμβάνεται η προστασία από οικονομικούς κινδύνους, η πρόσβαση σε βασικές ποιοτικές υπηρεσίες υγείας και η καθολική πρόσβαση σε ασφαλή, υψηλής ποιότητας, αποτελεσματικά και οικονομικά προσιτά, βασικά φάρμακα και εμβόλια.

3.9. Να επιτευχθεί σημαντική ελάττωση στον αριθμό των θανάτων και των ασθενειών που προκαλούνται από την ατμοσφαιρική ρύπανση, τη μόλυνση του νερού και του εδάφους από επιβλαβείς χημικές ουσίες.

3.α. Να ενισχυθεί η εφαρμογή τη σύμβασης-πλαισίου του Π.Ο.Υ. (Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας) στους ελέγχους του καπνού σε επιλέξιμα κράτη.

3.β. Σύμφωνα με τη Συμφωνία TRIPS (TRADE RELATED ASPECTS OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS) και τη Διακήρυξη της Ντόχα για τη δημόσια υγεία, οφείλει να υποστηριχθεί η έρευνα και η ανάπτυξη εμβολίων και φαρμάκων για τις μεταδοτικές και μη μεταδοτικές ασθένειες που πλήττουν κατά βάση τα αναπτυσσόμενα κράτη και να εξασφαλιστεί η προσιτή πρόσβαση σε βασικά φάρμακα και εμβόλια. Η Διακήρυξη έχει σκοπό να επιβεβαιώσει τη σημασία της προστασίας της δημόσιας υγείας, ιδίως της πρόσβασης σε φάρμακα για όλους, και του δικαιώματος των αναπτυσσόμενων κρατών να επωφεληθούν πλήρως από τις διατάξεις της Συμφωνίας για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας που συνδέονται με το εμπόριο (TRIPS) αναφορικά με την ευελιξία για την πρόσβαση.

3.γ. Την σημαντική αύξηση της χρηματοδότησης στην υγεία όπως και τη πρόσληψη, ανάπτυξη, κατάρτιση και διατήρηση του υπάρχοντος υγειονομικού προσωπικού στα αναπτυσσόμενα κράτη, ιδιαίτερα στα λιγότερο ανεπτυγμένα και στα μικρά νησιωτικά.

3.δ. Την ενίσχυση της ικανότητας έγκαιρης προειδοποίησης, διαχείρισης και μετριασμού των κινδύνων για την υγεία σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο, ιδιαίτερα στα αναπτυσσόμενα κράτη.

Στόχος 4: Η Διασφάλιση της χωρίς αποκλεισμούς, ισότιμης και ποιοτικής εκπαίδευσης και η ταυτόχρονη δημιουργία ευκαιριών δια βίου μάθησης.

4.1. Να διασφαλιστεί ότι κάθε κορίτσι και αγόρι, θα ολοκληρώσει δωρεάν, πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, η οποία θα αποδίδει ισότιμα και ποιοτικά αποτελεσματικά μαθησιακά αποτελέσματα.

4.2. Να διασφαλιστεί ότι κάθε κορίτσι και αγόρι, θα έχει πρόσβαση σε ποιοτική ανάπτυξη, φροντίδα και εκπαίδευση στην πρώιμη παιδική ηλικία που θα τα προετοιμάζει για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

4.3. Να διασφαλιστεί η πρόσβαση ισότιμα, όλων των γυναικών και των ανδρών σε οικονομικά προσιτή, ποιοτική, τεχνική, επαγγελματική και τριτοβάθμια εκπαίδευση, στην οποία συμπεριλαμβάνεται και η πανεπιστημιακή εκπαίδευση.

4.4. Να αυξηθεί σημαντικά ο αριθμός των ενηλίκων και των νέων και που διαθέτουν τις κατάλληλες δεξιότητες, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται και οι τεχνικές και επαγγελματικές δεξιότητες που απαιτούνται, για την απασχόληση, την αξιοπρεπή εργασία και την επιχειρηματικότητα.

4.5. Να εξαιρεθούν στην εκπαίδευση οι διακρίσεις λόγω φύλου και να εξασφαλιστεί η ισότιμη πρόσβαση σε αυτή καθώς και η επαγγελματική κατάρτιση σε όλα τα επίπεδα για τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, λαμβάνοντας υπόψη τα άτομα με αναπηρία, τους αυτοχθόνων πληθυσμών και τα ευάλωτα παιδιά.

4.6. Να διασφαλιστεί ότι ένα σημαντικό ποσοστό όλων των νέων και των ενηλίκων, ανεξαρτήτως φύλου, θα έχει πρόσβαση στο γραμματισμό και τον αριθμητισμό.

4.7. Να διασφαλιστεί ότι κάθε εκπαιδευόμενος θα αποκτήσει τις απαραίτητες γνώσεις και τις δεξιότητες που θα του επιτρέψουν να προωθήσει μέσω της εκπαίδευσης τη βιώσιμη ανάπτυξη, ιδιαίτερα για την αειφόρο ανάπτυξη και τον βιώσιμο τρόπο ζωής, τα ανθρώπινα δικαιώματα, την ισότητα των φύλων, την προώθηση μιας κουλτούρας ειρήνης χωρίς βία, την παγκόσμια ιθαγένεια, την αναγνώριση της πολιτιστικής ποικιλομορφίας και τη συμβολή του πολιτισμού.

4.α. Να κατασκευαστούν εκπαιδευτικές εγκαταστάσεις και να βελτιωθούν οι υπάρχουσες λαμβάνοντας υπόψη τα ζητήματα φύλου, οι οποίες να ανταποκρίνονται στις ανάγκες των παιδιών και των ατόμων με αναπηρίες και να παρέχουν ασφαλή, ειρηνικά, χωρίς αποκλεισμούς, αποτελεσματικά μαθησιακά περιβάλλοντα για όλους.

4.β. Να σημειωθεί σημαντική αύξηση στον αριθμό των υποτροφιών που παρέχονται παγκοσμίως στα αναπτυσσόμενα κράτη, ιδιαίτερα στα λιγότερο ανεπτυγμένα, στα μικρά νησιωτικά και στις αφρικανικές χώρες, με στόχο να ενθαρρυνθεί η εγγραφή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς και της επαγγελματικής κατάρτισης, της τεχνολογίας πληροφοριών και επικοινωνιών και των τεχνικών, μηχανικών και των επιστημονικών προγραμμάτων, στις ανεπτυγμένες και στις αναπτυσσόμενες χώρες, μέχρι το 2020.

4.γ. Να αυξηθεί σημαντικά η προσφορά εξειδικευμένων εκπαιδευτικών μέσα από τη διεθνή συνεργασία για την κατάρτιση των εκπαιδευτικών στα αναπτυσσόμενα κράτη, ιδίως στα λιγότερο ανεπτυγμένα και στα μικρά νησιωτικά.

Στόχος 5: Η ισότητα των φύλων και τη ανεξαρτητοποίηση όλων των κοριτσιών και γυναικών.

5.1. Την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων κατά κάθε κοριτσιού και γυναίκας σε όλες τις χώρες παγκοσμίως.

5.2. Την εξάλειψη όλων των μορφών βίας κατά κάθε κοριτσιού και γυναίκας στον ιδιωτικό και το δημόσιο βίο, στην οποία συμπεριλαμβάνεται η εμπορία ανθρώπων, η σεξουαλική εκμετάλλευση και άλλες μορφές εκμετάλλευσης.

5.3. Την εξάλειψη κάθε επιβλαβούς πρακτικής όπως είναι ο γάμος παιδιών, ο πρώιμος γάμος, ο αναγκαστικός γάμος και ο ακρωτηριασμός των γυναικείων γεννητικών οργάνων.

5.4. Την αναγνώριση και την αξιοποίηση για τη μη αμειβόμενη φροντίδα και την οικιακή εργασία σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά της χώρας, μέσω της δημόσιας παροχής υπηρεσιών, υποδομών, πολιτικών κοινωνικής προστασίας και την προώθηση της κοινής ευθύνης στο σπίτι και την οικογένεια.

5.5. Να διασφαλιστεί η πλήρης και αποτελεσματική συμμετοχή των γυναικών στη λήψη αποφάσεων σε κάθε επίπεδο του πολιτικού, οικονομικού και δημόσιου βίου και στις ίσες ευκαιρίες για την ανάληψη ηγετικών ρόλων.

5.6. Να διασφαλιστεί η καθολική πρόσβαση ως προς τη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία και τα αναπαραγωγικά δικαιώματα, όπως αυτή αναγνωρίζεται στο Πρόγραμμα Δράσης της Διεθνούς Διάσκεψης για τον Πληθυσμό και την Ανάπτυξη, στην Πλατφόρμα Δράσης του Πεκίνου και στα έγγραφα των αποτελεσμάτων της Διάσκεψης για την Αναθεώρηση.

5.α. Την έναρξη μεταρρυθμίσεων για την απόκτηση ίσων δικαιωμάτων από τις γυναίκες στους οικονομικούς πόρους, στην ιδιοκτησία, στη γη και σε άλλα περιουσιακά στοιχεία, στις τραπεζικές υπηρεσίες, στην κληρονομιά και στους φυσικούς πόρους, βάσει της εκάστοτε εθνικής νομοθεσίας.

5.β. Να ενισχυθεί η χρήση τεχνολογιών γενικής χρήσης, ιδιαίτερα των τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνιών, για την προώθηση της χειραφέτησης των γυναικών.

5.γ. Την υιοθέτηση και ενίσχυση υγιούς πολιτικής και εφαρμόσιμων νόμων με στόχο την προώθηση στην ισότητα των φύλων και την ενίσχυση όλων των γυναικών και των κοριτσιών, σε κάθε επίπεδο.

Στόχος 6: Η διασφάλιση της διαθεσιμότητας και της βιώσιμης διαχείρισης του νερού και των εγκαταστάσεων/συστημάτων υγιεινής για όλους .

6.1. Να εξασφαλιστεί καθολική και ισότιμη πρόσβαση σε ασφαλές και προσιτό οικονομικά πόσιμο νερό για κάθε άνθρωπο.

6.2. Να εξασφαλιστεί η επαρκής και ισότιμη πρόσβαση στις εγκαταστάσεις και τα συστήματα αποχέτευσης και να εξαλειφθεί η ανοικτή απόδευση, προσέχοντας ιδιαίτερα τις ανάγκες των γυναικών, των κοριτσιών και των ευάλωτων ομάδων.

6.3. Τη βελτίωση της ποιότητας των υδάτων μέσα από τη μείωση της ρύπανσης, την εξάλειψη των απορρίψεων, την ελαχιστοποίηση στην απελευθέρωση επιβλαβών χημικών ουσιών, τη μείωση στο μισό στο ποσοστό των ανεπεξέργαστων λυμάτων και τη σημαντική αύξηση στην ανακύκλωση και στην ασφαλή επαναχρησιμοποίηση του νερού.

6.4. Να αυξηθεί σημαντικά η αποδοτικότητα της χρήσης του νερού σε κάθε τομέα, για να αντιμετωπιστεί η λειψυδρία και να μειωθεί σημαντικά ο αριθμός των ανθρώπων που πλήττονται από αυτή, εξασφαλίζοντας τη βιώσιμη εξόρυξη και παροχή πόσιμου νερού.

6.5. Την εφαρμογή ολοκληρωμένης διαχείρισης των υδάτινων πόρων, μεταξύ άλλων και μέσω διασυνοριακής συνεργασίας, όπου χρειάζεται.

6.6. Να εφαρμοστεί η προστασία και η αποκατάσταση του υδάτινου οικοσυστημάτος, στο οποίο συμπεριλαμβάνονται τα δάση, οι υγρότοποι, τα ποτάμια, τα βουνά, οι υδροφόροι ορίζοντες και οι λίμνες, μέχρι το 2020.

6.α. Να αυξηθεί η διεθνής συνεργασία και η στήριξη για την ανάπτυξη στις ικανότητες των αναπτυσσόμενων κρατών σε προγράμματα και δραστηριότητες σχετιζόμενες με το νερό και την αποχέτευση, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται η συγκομιδή νερού, η αφαλάτωση, η αποδοτικότητα των υδάτινων πόρων, η επεξεργασία λυμάτων και οι τεχνολογίες ανακύκλωσης και επαναχρησιμοποίησης του νερού.

6.β. Την προώθηση και ενίσχυση για τη συμμετοχή των κοινοτήτων στη βελτίωση της διαχείρισης των υδάτων και της αποχέτευσης.

Στόχος 7: Η διασφάλιση της πρόσβασης σε προσιτή, αξιόπιστη, βιώσιμη και σύγχρονη ενέργεια για κάθε άνθρωπο.

7.1. Να εξασφαλιστεί καθολική πρόσβαση σε οικονομικά προσιτές, αξιόπιστες και σύγχρονες ενεργειακές υπηρεσίες.

7.2. Να αυξηθεί σημαντικά το μερίδιο των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο παγκόσμιο ενεργειακό μείγμα.

7.3. Να διπλασιαστεί ο ρυθμός βελτίωσης στην ενεργειακή απόδοση, σε παγκόσμιο επίπεδο.

7.α. Να ενισχυθεί η διεθνής συνεργασία για την προώθηση της πρόσβασης στην έρευνα και τις τεχνολογίες καθαρής ενέργειας, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, η ενεργειακή απόδοση και οι προηγμένες τεχνολογίες καθαρών ορυκτών καυσίμων καθώς και η ενθάρρυνση των επενδύσεων σε ενεργειακές υποδομές και σε τεχνολογίες καθαρής ενέργειας.

7.β. Στα αναπτυσσόμενα κράτη και ιδιαίτερα στα λιγότερο ανεπτυγμένα, στα μικρά νησιωτικά και σε αυτά που δεν έχουν πρόσβαση σε στεριά, να επεκταθούν οι υποδομές και να αναβαθμιστεί η τεχνολογία στην παροχή σύγχρονων και βιώσιμων ενεργειακών υπηρεσιών, με βάση τα σχετικά προγράμματα στήριξης.

Στόχος 8: Η παραγωγή διαρκούς, βιώσιμης, χωρίς αποκλεισμούς οικονομικής ανάπτυξης και η πλήρης, παραγωγική απασχόληση και αξιοπρεπής εργασία για κάθε άνθρωπο.

8.1. Να διατηρηθεί η οικονομική ανάπτυξη σε ποσοστό τουλάχιστον 7% του ετήσιου κατά κεφαλή ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, ανάλογα με τις εθνικές συνθήκες, ειδικά στα λιγότερο ανεπτυγμένα κράτη.

8.2. Να επιτευχθούν υψηλότερα επίπεδα στην οικονομική παραγωγικότητα μέσα από τη διαφοροποίηση, τη τεχνολογική αναβάθμιση και την καινοτομία, με έμφαση τους τομείς που αναφέρονται στην υψηλή προστιθέμενη αξία και την ένταση της εργασίας.

8.3. Να προωθηθούν πολιτικές προσανατολισμένες στην ανάπτυξη, που να στηρίζουν τις παραγωγικές δραστηριότητες, τη δημιουργία αξιοπρεπών θέσεων εργασίας, την επιχειρηματικότητα, τη δημιουργικότητα και τους τομείς έντασης εργασίας καθώς επίσης να μπορούν να στηρίζουν την καινοτομία και να ενθαρρύνουν την επισημοποίηση και την ανάπτυξη των πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ) μέσω της πρόσβασης σε τραπεζικές υπηρεσίες.

8.4. Τη σταδιακή αύξηση της αποδοτικότητας στους παγκόσμιους πόρους που σχετίζονται με την κατανάλωση και την παραγωγή, και την αποσύνδεση της οικονομικής ανάπτυξης από την περιβαλλοντική υποβάθμιση, με βάση το δεκαετές σχέδιο για τη βιώσιμη κατανάλωση και παραγωγή.

8.5. Την εξασφάλιση σε πλήρη και παραγωγική απασχόληση και αξιοπρεπή εργασία για τις γυναίκες και τους άνδρες, στους οποίους συμπεριλαμβάνονται οι νέοι και τα άτομα με αναπηρία, και την εξασφάλιση ίσης αμοιβής για την εργασία ίσης αξίας.

8.6. Τη σημαντική μείωση του ποσοστού των νέων που δεν έχουν απασχόληση, εκπαίδευση ή κατάρτιση, μέχρι το 2020.

8.7. Να ληφθούν επείγοντα και αποτελεσματικά μέτρα για την εξάλειψη της καταναγκαστικής εργασίας, τον τερματισμό της σύγχρονης δουλειάς και της εμπορίας ανθρώπων, την διασφάλιση της απαγόρευσης και της εξάλειψης των χειρότερων μορφών παιδικής εργασίας, στην οποία συμπεριλαμβάνεται η στρατολόγηση και η χρήση παιδιών-στρατιωτών, και τον τερματισμό στις μορφές παιδικής εργασίας, έως το 2025.

8.8. Να προστατευθούν τα εργασιακά δικαιώματα για κάθε εργαζόμενο, όπως και των εργαζόμενων μεταναστών, ιδίως των μεταναστριών και των εργαζομένων με επισφαλή απασχόληση, και να προωθηθούν οι ασφαλείς συνθήκες εργασίας.

8.9. Να αναπτυχθούν και να εφαρμοστούν πολιτικές με στόχο την προώθηση του βιώσιμου τουρισμού μέσα από τη δημιουργία θέσεων εργασίας και τη προώθηση του τοπικού πολιτισμού και τα τοπικών προϊόντων.

8.10. Να ενισχυθεί η ικανότητα των τοπικών τραπεζικών ιδρυμάτων στην προώθηση της πρόσβασης σε τραπεζικές, ασφαλιστικές και χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες για κάθε άνθρωπο.

8.α. Την ενδυνάμωση της στήριξης των πρωτοβουλιών ενίσχυσης του εμπορίου για τις αναπτυσσόμενες χώρες, ιδιαίτερα για τις ΛΑΧ (Λιγότερο Ανεπτυγμένες Χώρες), μέσω του ολοκληρωμένου πλαισίου τεχνικής βοήθειας για το εμπόριο.

8.β. Την ανάπτυξη και την εφαρμογή μιας παγκόσμιας στρατηγικής με στόχο την απασχόληση του νέου πληθυσμού και την εφαρμογή του Παγκόσμιου Συμφώνου για την Απασχόληση της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ΔΟΕ), έως το 2020.

Στόχος 9: Η οικοδόμηση ανθεκτικών υποδομών, η προαγωγή της χωρίς αποκλεισμούς βιώσιμης βιομηχανοποίησης και η προώθηση της καινοτομίας.

9.1. Να κατασκευαστούν αξιόπιστες, ποιοτικές, βιώσιμες, ανθεκτικές υποδομές, όπως και περιφερειακές και διακρατικές υποδομές, με σκοπό τη στήριξη της οικονομικής ανάπτυξης και της ανθρώπινης ευημερίας, με έμφαση σε προσιτή και ισότιμη πρόσβαση για κάθε άνθρωπο.

9.2. Να προωθηθεί η χωρίς αποκλεισμούς βιώσιμη εκβιομηχάνιση και η σημαντική αύξηση του μεριδίου στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν και την απασχόληση στον βιομηχανικό τομέα με ταυτόχρονο διπλασιασμό του μεριδίου της απασχόλησης την βιομηχανία, στα λιγότερο ανεπτυγμένα κράτη, με βάση τις εθνικές συνθήκες.

9.3. Να βελτιωθεί η πρόσβαση σε χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, ιδιαίτερα στα αναπτυσσόμενα κράτη, μέσω της παροχής προσιτών πιστώσεων για τις βιομηχανίες μικρής κλίμακας και τις επιχειρήσεις και την ενσωμάτωσή στις αλυσίδες αξίας και στις αγορές.

9.4. Να βελτιωθούν οι υποδομές, να ενισχυθούν οι βιομηχανίες ώστε να είναι βιώσιμες, να αυξηθεί η αποδοτικότητα των πόρων και να προωθηθεί η υιοθέτηση καθαρότερων και πιο πράσινων τεχνολογιών και βιομηχανικών διαδικασιών.

9.5. Να ενισχυθεί η επιστημονική έρευνα και η αύξηση της τεχνολογικής ικανότητας του βιομηχανικού τομέα στις χώρες, με έμφαση τα αναπτυσσόμενα κράτη, μέσα από τη προώθηση της καινοτομίας, την αύξηση του αριθμού των εργαζομένων σε Έρευνα και Ανάπτυξη σε ένα εκατομμύριο, και την αύξηση των δαπανών του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα για το σκοπό αυτό.

9.α. Να προωθηθεί η ανάπτυξη σε βιώσιμες και ανθεκτικές υποδομές στα αναπτυσσόμενα κράτη μέσω αυξημένης χρηματοδοτικής, τεχνικής και τεχνολογικής στήριξης στα αφρικανικά κράτη, και στα λιγότερο ανεπτυγμένα, παγκοσμίως. Να ενισχυθεί η χρηματοδοτική και της τεχνική βοήθεια στα αναπτυσσόμενες κράτη, στα αναπτυσσόμενα κράτη που δεν έχουν χερσαία σύνορα και στα μικρά νησιωτικά.

9.β. Να υποστηριχθεί η ανάπτυξη στην τοπική τεχνολογία την έρευνα και τη καινοτομία στα αναπτυσσόμενα κράτη, ειδικά με την παροχή του πολιτικού περιβάλλοντος που ευνοεί τη βιομηχανική διαφοροποίηση όπως και την προσθήκη αξίας στα αγαθά.

9.γ. Να επεκταθεί σημαντικά η πρόσβαση των τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνιών και να γίνει προσπάθεια να παρασχεθεί καθολική και προσιτή οικονομικά πρόσβαση στο Διαδίκτυο, στα λιγότερο ανεπτυγμένα κράτη, μέχρι το 2020.

Στόχος 10: Η μείωση της ανισότητας μεταξύ των χωρών αλλά και εντός των συνόρων τους.

10.1. Να επιτευχθεί σταδιακά και να διατηρηθεί η αύξηση του εισοδήματος πάνω από τον εθνικό μέσο όρο, για το κατώτερο 40% του πληθυσμού.

10.2. Να ενισχυθεί και να προωθηθεί η κοινωνική, οικονομική και ενταξιακή πολιτική για κάθε άνθρωπο, ανεξάρτητα από την ηλικία, το φύλο, την αναπηρία, τη φυλή, την εθνικότητα, την καταγωγή, τη θρησκεία ή την οικονομική κατάσταση.

10.3. Να εξασφαλιστεί η ισότητα των ευκαιριών και την μείωση των επιπτώσεων της ανισότητας, ιδιαίτερα με την απόσυρση των νόμων, των πολιτικών και των πρακτικών που προάγουν τις διακρίσεις και την εισαγωγή της κατάλληλης νομοθεσίας, πολιτικών και δράσεων προς αυτή την κατεύθυνση.

10.4. Να υιοθετηθούν πολιτικές, ιδίως φορολογικές, μισθολογικές και για την κοινωνική προστασία, με σκοπό την επίτευξη μεγαλύτερης ισότητας προοδευτικά.

10.5. Να βελτιωθεί η ρύθμιση και η εποπτεία στις παγκόσμιες χρηματοπιστωτικές αγορές και τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και να ενισχυθεί η επιβολή της εν λόγω ρύθμισης.

10.6. Να διασφαλιστεί μεγαλύτερη εκπροσώπηση και παρουσία των αναπτυσσόμενων κρατών στις διαδικασίες για τη λήψη αποφάσεων στα παγκόσμια οικονομικά και χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, για την εξασφάλισή πιο αξιόπιστων, αποτελεσματικών, υπόλογων και νόμιμων θεσμών.

10.7. Να προωθηθεί η τακτική, ασφαλής, εύρυθμη και υπεύθυνη μετανάστευση και διακίνηση προσώπων μέσω από την εφαρμογή καλά σχεδιασμένων και διαχειριζόμενων μεταναστευτικών πολιτικών.

10.α. Να εφαρμοστούν οι αρχές των ειδικών και διαφοροποιημένων ελέγχων για τα αναπτυσσόμενα κράτη, ιδιαίτερα για τα λιγότερο ανεπτυγμένα, με βάση τις συμφωνίες του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ).

10.β. Να προωθηθεί η επίσημη αναπτυξιακή βοήθεια και οι τραπεζικές ροές, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται οι άμεσες επενδύσεις, στις χώρες που έχουν τη μεγαλύτερη ανάγκη, με βάση τον εθνικό τους σχεδιασμό και πρόγραμμα, δίνοντας έμφαση στα λιγότερο ανεπτυγμένα κράτη, τα αφρικανικά, και στα μικρά περικόκιστα νησιωτικά.

10.γ. Να μειωθεί το κόστος συναλλαγών στα μεταναστευτικά εμβάσματα σε ποσοστό κάτω του 3% και να εξαλειφθεί η ροή των εμβασμάτων με υπερβάλλον κόστος του 5%.

Στόχος 11: Η δημιουργία ασφαλών, ανθεκτικών και βιώσιμων ανθρώπινων οικισμών και πόλεων, χωρίς αποκλεισμούς.

11.1. Την εξασφάλιση για κάθε άνθρωπο, της πρόσβασης σε επαρκή, οικονομικά προσιτή και ασφαλή στέγαση και βασικές υπηρεσίες και την αναβάθμιση των παραγκουπόλεων.

11.2. Την παροχή για κάθε άνθρωπο, ασφαλών, οικονομικά προσιτών, προσβάσιμων και βιώσιμων συστημάτων μεταφορών με ειδική προσοχή στις ανάγκες των ευάλωτων ομάδων, τις γυναίκες, τα παιδιά, τους ανάπηρους και τους ηλικιωμένους, και τη βελτίωση της οδικής ασφάλειας, ιδιαίτερα μέσω της επέκτασης των δημόσιων μεταφορών.

11.3. Την ανάπτυξη ικανοτήτων για μια βιώσιμη αστικοποίηση, ελεύθερη για όλους και την δημιουργία ενός συμμετοχικού, ολοκληρωμένου και βιώσιμου σχεδιασμού όπως και διαχείριση των οικισμών των χώρων.

11.4. Την ενίσχυση της προσπάθειας με σκοπό την προστασία και διατήρηση της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς.

11.5. Την σημαντική ελάττωση του αριθμού των θανάτων, των πληγέντων και των άμεσων οικονομικών απωλειών στο παγκόσμιο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν από φυσικές καταστροφές, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται οι καταστροφές σε σχέση με το νερό, με έμφαση στην προστασία για τα φτωχά και ευάλωτα άτομα.

11.6. Τη ελάττωση των αρνητικών κατά κεφαλή επιπτώσεων των πόλεων στο περιβάλλον, με ιδιαίτερη προσοχή στην ατμοσφαιρική ποιότητα και στη διαχείριση των αστικών και άλλων αποβλήτων.

11.7. Τη διασφάλιση της πρόσβασης για όλους σε ασφαλείς χώρους πρασίνου και σε δημόσιους χώρους, ιδιαίτερα για τις γυναίκες, τα παιδιά, τους ηλικιωμένους και τους ανάπηρους.

11.α. Την προώθηση θετικών οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών δεσμών μεταξύ αστικών, περιαστικών και αγροτικών περιοχών μέσα από την ενίσχυση του εθνικού και περιφερειακού αναπτυξιακού σχεδιασμού.

11.β. Να υιοθετηθούν και να εφαρμοστούν ολοκληρωμένες πολιτικές και σχέδια για την κοινωνική ένταξη, την αποδοτικότητα των πόρων, τον μετριασμό και την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και την ανθεκτικότητα στις καταστροφές, με βάση το πλαίσιο Sendai για τη μείωση των καταστροφών το διάστημα 2015-2030, και τη αύξηση σημαντικά του αριθμού των πόλεων και των οικισμών που αναπτύσσουν και εφαρμόζουν ολοκληρωμένη διαχείριση του κινδύνου καταστροφών σε όλα τα επίπεδα, μέχρι το 2020.

11.γ. Μέσα από οικονομική και τεχνική βοήθεια, να βοηθηθούν τα λιγότερο ανεπτυγμένα κράτη για να κατασκευαστούν βιώσιμα και ανθεκτικά κτίρια χρησιμοποιώντας υλικά τοπικής παραγωγής.

Στόχος 12: Η διασφάλιση των πρότυπων βιώσιμης κατανάλωσης και παραγωγής.

12.1. Να εφαρμοστεί το πλαίσιο του δεκαετούς σχεδίου για τα πρότυπα βιώσιμης κατανάλωσης και παραγωγής, έχοντας λάβει υπόψη της ανάπτυξης και των δυνατοτήτων των αναπτυσσόμενων κρατών, με την κινητοποίηση όλων των χωρών και με τις αναπτυγμένες να αναλαμβάνουν ηγετικό ρόλο.

12.2. Την διασφάλιση της βιώσιμης διαχείρισης και της κατάλληλης χρήσης των φυσικών πόρων.

12.3. Τη μείωση κατά το ήμισυ κατά κεφαλή αποβλήτων τροφίμων παγκοσμίως, σε επίπεδο λιανικής πώλησης και σε επίπεδο καταναλωτών, και τη μείωση στις απώλειες τροφίμων κατά μήκος της αλυσίδας παραγωγής και εφοδιασμού, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται και οι απώλειες μετά τη συγκομιδή.

12.4. Τη διαχείριση των χημικών προϊόντων και όλων των αποβλήτων καθ' όλο το διάστημα του κύκλου ζωής τους, με περιβαλλοντικά ορθό τρόπο , με βάση τα διεθνώς αναγνωρισμένα πλαίσια και τη μείωση σημαντικά στις εκπομπές τους στον αέρα, το νερό και το έδαφος, μέχρι το 2020.

12.5. Τη σημαντική μείωση στην παραγωγή αποβλήτων μέσα από την πρόληψη, τη μείωση, την ανακύκλωση και την επαναχρησιμοποίηση.

12.6. Την ενθάρρυνση των εταιρειών, ιδιαίτερα των μεγάλων και των πολυεθνικών, προς την υιοθέτηση βιώσιμων πρακτικών και την ενσωμάτωση πληροφοριών για τη βιωσιμότητα στις εκθέσεις τους.

12.7. Την προώθηση βιώσιμων πρακτικών σύναψης δημοσίων συμβάσεων με βάση τις εθνικές πολιτικές και προτεραιότητες.

12.8. Να διασφαλιστεί ότι όλοι οι άνθρωποι παγκοσμίως θα έχουν τις απαραίτητες γνώσεις και την ευαισθητοποίηση σχετικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη για έναν αρμονικό τρόπο ζωής με τη φύση.

12.α. Την υποστήριξη στα αναπτυσσόμενα κράτη για την ενίσχυση της επιστημονικής και τεχνολογικής τους ικανότητας για τη δημιουργία πιο βιώσιμων πρότυπων κατανάλωσης και παραγωγής.

12.β. Να αναπτυχθούν και να χρησιμοποιηθούν εργαλεία με σκοπό την παρακολούθηση του αντίκτυπου της βιώσιμης ανάπτυξης στον αειφόρο τουρισμό, δημιουργώντας θέσεις εργασίας και προωθώντας τον τοπικό πολιτισμό και τα τοπικά προϊόντα.

12.γ. Την εξάλειψη των στρεβλώσεων της αγοράς, έχοντας λάβει πλήρως υπόψη τις ειδικές ανάγκες και τις συνθήκες στα αναπτυσσόμενα κράτη, αναδιαρθρώνοντας τη φορολογία και καταργώντας τις επιβλαβείς επιδοτήσεις, όπου υπάρχουν, κατά τρόπο που να ελαχιστοποιεί τις πιθανές αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη των αναπτυσσόμενων χωρών ανάλογα με τις εθνικές συνθήκες σε συνδυασμό με τον εξορθολογισμό των αναποτελεσματικών επιδοτήσεων στα ορυκτά καύσιμα, οι οποίες ενισχύουν την ανεξέλεγκτη κατανάλωση.

Στόχος 13: Η ανάληψη άμεσης δράσης για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής και των επιπτώσεών της.

13.1. Να ενισχυθεί η ανθεκτικότητα και η ικανότητα προσαρμογής κάθε χώρας, στους κινδύνους και στις φυσικές καταστροφές, εξαιτίας της κλιματικής αλλαγής.

13.2. Να ενσωματωθεί η δράση για την κλιματική αλλαγή στις εθνικές πολιτικές, στρατηγικές και σχέδια.

13.3. Να βελτιωθεί η εκπαίδευση, η ευαισθητοποίηση της ανθρώπινης και της θεσμικής ικανότητας σε θέματα που αφορούν τον μετριασμό, την προσαρμογή, την μείωση των επιπτώσεων και την έγκαιρη προειδοποίηση για την κλιματική αλλαγή.

13.α. Την αξιοποίηση των δεσμεύσεων των ανεπτυγμένων συμβαλλομένων μερών της σύμβασης-πλαισίου των Ηνωμένων Εθνών για την κλιματική αλλαγή στην κατεύθυνση της αμοιβαίας κινητοποίησης, από διάφορες πηγές 100 δισεκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ ετησίως, έως το 2020, για την κάλυψη των αναγκών]στα αναπτυσσόμενα κράτη, με ουσιαστική διαφάνεια στον μετριασμό, την εφαρμογή και υλοποίηση της κεφαλαιοποίησης του Πράσινου Ταμείου για το Κλίμα, το συντομότερο δυνατό στο πλαίσιο της πλήρους λειτουργίας του.

13.β. Την προώθηση μηχανισμών ανάπτυξης της ικανότητας του αποτελεσματικού σχεδιασμού με σκοπό τη διαχείριση των θεμάτων της κλιματικής αλλαγής, στα λιγότερο ανεπτυγμένα κράτη και στα μικρά νησιωτικά, στα οποία συμπεριλαμβάνονται οι γυναίκες, η νεολαία, οι τοπικές και οι περιθωριοποιημένες κοινότητες.

Στόχος 14: Η διατήρηση και χρησιμοποίηση με βιώσιμο τρόπο των ωκεανών, των θαλασσών και των θαλάσσιων πόρων.

14.1. Την πρόληψη και την μείωση σημαντικά όλων των μορφών θαλάσσιας ρύπανσης, ιδιαίτερα της ρύπανσης εξαιτίας χερσαίων δραστηριοτήτων, στις οποίες

συμπεριλαμβάνονται τα θαλάσσια απορρίμματα και η ρύπανση από θρεπτικά συστατικά (ευτροφισμός), μέχρι το 2025.

14.2. Την ανάληψη δράσης για την αποφυγή δυσμενών επιπτώσεων και την αποκατάσταση των θαλάσσιων και παράκτιων οικοσυστημάτων με τη βιώσιμη διαχείριση και προστασία τους όπως και την αύξηση της ανθεκτικότητάς τους με στόχο την επίτευξη υγιών και παραγωγικών ωκεανών, μέχρι το 2020.

14.3. Την ελαχιστοποίηση και την αντιμετώπιση των συνεπειών της οξίνισης των ωκεανών, με την ενίσχυση της επιστημονικής συνεργασίας σε κάθε επίπεδο.

14.4. Την αποτελεσματική ρύθμιση της παραγωγής αλιείας, την εξάλειψη της υπεραλίευσης, της παράνομης, άναρχης και λαθραίας αλιείας και των καταστροφικών αλιευτικών πρακτικών και την εφαρμογή επιστημονικά τεκμηριωμένων σχεδίων διαχείρισης, ώστε τα ιχθυαποθέματα να φθάσουν όσο πιο σύντομα, σε επίπεδα που να επιτρέπουν την παραγωγή τουλάχιστον του μέγιστου βιώσιμου αλιεύματος, όπως αυτό καθορίζεται από τα βιολογικά του χαρακτηριστικά, μέχρι το 2020.

14.5. Την προστασία τουλάχιστον για το 10% των θαλάσσιων και των παράκτιων περιοχών με βάση το εθνικό και διεθνές δίκαιο και με βάση τα καλύτερα διαθέσιμα επιστημονικά στοιχεία, μέχρι το 2020.

14.6. Να απαγορευτούν ορισμένες επιδοτήσεις στον τομέα της αλιείας που συμβάλλουν στη δημιουργία πλεονάζουσας παραγωγικής ικανότητας και υπερεκμετάλλευσης, την εξάλειψη των επιδοτήσεων που συμβάλλουν στην δημιουργία παράνομης και άναρχης αλιείας και τη διασφάλιση ότι η κατάλληλη, αποτελεσματική, διαφοροποιημένη και ειδική μεταχείριση στα αναπτυσσόμενα και των λιγότερο ανεπτυγμένα κράτη, αποτελεί αναπόσπαστο μέρος των διαπραγματεύσεων που διεξάγονται στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, μέχρι το 2020.

14.7. Την αύξηση στα οικονομικά οφέλη που πραγματοποιούν οι μικρές νησιωτικές αναπτυσσόμενες χώρες όπως και οι λιγότερο ανεπτυγμένες μέσω της βιώσιμης χρήσης των θαλάσσιων πόρων, με τη βιώσιμη διαχείριση της αλιείας, της υδατοκαλλιέργειας και του τουρισμού.

14.α. Την αύξηση στην επιστημονική γνώση, στην ανάπτυξη ερευνητικής ικανότητας και τη μεταφορά θαλάσσιας τεχνολογίας, έχοντας υπόψη τα πρότυπα και τις κατευθυντήριες γραμμές της Διακυβερνητικής Ωκεανογραφικής Επιτροπής, με σκοπό τη βελτίωση της υγείας στους ωκεανούς και την ενίσχυση της συμβολής της θαλάσσιας βιοποικιλότητας στην ανάπτυξη των αναπτυσσόμενων κρατών, ιδιαίτερα των μικρών νησιωτικών αλλά και των λιγότερο ανεπτυγμένων.

14.β. Τη διασφάλιση στην πρόσβαση των μικρής κλίμακας παραδοσιακών αλιέων προς τους θαλάσσιους πόρους και τις αγορές.

14.γ. Την προώθηση στη διατήρηση και τη βιώσιμη χρήση των ωκεανών και των πόρων μέσα από την εφαρμογή του διεθνούς δικαίου. Μέσα από τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας παρέχεται το νομικό πλαίσιο για τη διατήρηση και τη βιώσιμη χρήση των ωκεανών και των πόρων τους, το οποίο αναφέρεται στην παράγραφο 158 του εγγράφου αποτελεσμάτων της Διάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για τη βιώσιμη ανάπτυξη «Το μέλλον που θέλουμε».

Στόχος 15: Η προστασία, η αποκατάσταση και η προώθηση της βιώσιμης χρήσης των χερσαίων οικοσυστημάτων η οποία περιλαμβάνει την βιώσιμη διαχείριση των δασών, την καταπολέμηση της απερίμωσης καθώς και την αναστροφή της υποβάθμισης του εδάφους και της απώλεια της βιοποικιλότητας.

15.1. Η διασφάλιση της διατήρησης, της αποκατάστασης και της βιώσιμης χρήσης των χερσαίων και εσωτερικών υδάτινων οικοσυστημάτων και των υπηρεσιών τους, ιδίως των δασών, των υγροτόπων, των ορεινών όγκων και των ξερότοπων, με βάση τις υποχρεώσεις των διεθνών συμφωνιών, μέχρι το 2020.

15.2. Η προώθηση της εφαρμογής της βιώσιμης διαχείρισης όλων των τύπων δασών, ο τερματισμός της αποψίλωσης, η αποκατάσταση των υποβαθμισμένων δασών και η αύξηση σημαντικά στην αναδάσωση, σε όλο τον πλανήτη.

15.3. Να καταπολεμηθεί η ερημοποίηση και να αποκατασταθεί η υποβαθμισμένη γη και το έδαφος, συμπεριλαμβανομένων των εδαφών που πλήττονται από την ερημοποίηση,

την ξηρασία και τις πλημμύρες, και να γίνει προσπάθεια με στόχο την επίτευξη ενός κόσμου ελεύθερου από την υποβάθμιση της γης.

15.4. Να διασφαλιστεί η διατήρηση των ορεινών οικοσυστημάτων, στα οποία συμπεριλαμβάνεται η βιοποικιλότητα, με σκοπό να ενισχυθεί η ικανότητά τους να παρέχουν τα οφέλη που απαιτούνται για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

15.5. Την λήψη επειγόντων και σημαντικών μέτρων με στόχο τη μείωση στην υποβάθμιση των φυσικών οικοτόπων, την πρόληψη στην απώλεια της βιοποικιλότητας, την προστασία των απειλούμενων ειδών και την αποτροπή της εξαφάνισής τους, μέχρι το 2020.

15.6. Την προώθηση του δίκαιου και ισότιμου καταμερισμού για τα οφέλη που προκύπτουν μέσω της χρήσης των γενετικών πόρων και τη διευκόλυνση της κατάλληλης πρόσβαση σε αυτούς, βάση όσων έχουν συμφωνηθεί σε διεθνές επίπεδο.

15.7. Την άμεση ανάληψη δράσης για την εξάλειψη της λαθροθηρίας και του παράνομου εμπορίου των προστατευόμενων ζωικών και φυτικών ειδών. Την εξάλειψη της λαθροθηρίας και του παράνομου εμπορίου προστατευόμενων ειδών χλωρίδας και πανίδας και την αντιμετώπιση τόσο στη ζήτηση όσο και στη προσφορά παράνομων ζωικών και φυτικών προϊόντων.

15.8. Τη λήψη μέτρων με σκοπό την πρόληψη της εισαγωγής χωροκατακτητικών ξένων ειδών και τη σημαντική μείωση των επιπτώσεών της στο έδαφος ή το νερό, καθώς και τον έλεγχο ή την εξάλειψη των σημαντικότερων από αυτά τα είδη, μέχρι το 2020.

15.9. Μέχρι το 2020, την ενσωμάτωση των αξιών των οικοσυστημάτων και της βιοποικιλότητας στα εθνικά και τοπικά σχέδια στις αναπτυξιακές διαδικασίες, στις στρατηγικές και στην μέτρηση για τη μείωση της φτώχειας.

15.α. Την κινητοποίηση και την σημαντική αύξηση όλων των οικονομικών πόρων με σκοπό τη διατήρηση και τη βιώσιμη χρήση της βιοποικιλότητας και των οικοσυστημάτων.

15.β. Να κινητοποιηθούν σημαντικοί πόροι από πηγές σε κάθε επίπεδο με σκοπό τη χρηματοδότηση της βιώσιμης διαχείρισης των δασών και την παροχή κατάλληλων κινήτρων στα αναπτυσσόμενα κράτη για την προώθηση της εν λόγω διαχείρισης, στα οποία συμπεριλαμβάνονται η διατήρηση και η αναδάσωση.

15.γ. Να ενισχυθεί η παγκόσμια στήριξη των προσπαθειών για την καταπολέμηση της λαθροθηρίας και του παράνομου εμπορίου προστατευόμενων ειδών και την ενίσχυση της ικανότητας των τοπικών κοινοτήτων στην επιδίωξη βιώσιμων ευκαιριών βιοπορισμού.

Στόχος 16: Η προαγωγή ειρηνικών χωρίς αποκλεισμούς κοινωνιών, η παροχή πρόσβασης στη δικαιοσύνη για κάθε άνθρωπο και η οικοδόμηση αποτελεσματικών, υπεύθυνων, χωρίς αποκλεισμούς θεσμών σε κάθε επίπεδο.

16.1. Να μειωθούν σημαντικά όλοι οι τύποι βίας καθώς και το ποσοστό θανάτων λόγω βίας παγκοσμίως.

16.2. Να τερματιστεί η κακοποίηση, η εκμετάλλευση, η εμπορία ανθρώπων και κάθε μορφή βίας και βασανιστηρίων στα οποία υποβάλλονται τα παιδιά.

16.3. Να προαχθεί το κράτος δικαίου σε εθνικό και σε διεθνές επίπεδο και να εξασφαλιστεί ίση πρόσβαση στη δικαιοσύνη για κάθε άνθρωπο .

16.4. Να μειωθεί σημαντικά η ροή παράνομων κεφαλαίων και όπλων, να ενισχυθεί η ανάκτηση και η επιστροφή κλεμμένων αγαθών και να καταπολεμηθεί κάθε μορφή οργανωμένου εγκλήματος.

16.5. Να μειωθεί σημαντικά κάθε μορφή διαφθοράς και δωροδοκίας.

16.6. Να αναπτυχθούν αποτελεσματικοί, υπεύθυνοι και διαφανείς θεσμοί σε κάθε επίπεδο.

16.7. Να διασφαλιστεί η υπεύθυνη, συμμετοχική και αντιπροσωπευτική λήψη αποφάσεων σε κάθε επίπεδο.

16.8. Να επεκταθεί και να ενισχυθεί η συμμετοχή των αναπτυσσόμενων κρατών στα παγκόσμια συστήματα διακυβέρνησης.

16.9. Να περιέχονται νομικά έγγραφα ταυτότητας σε όλα τα άτομα, στα οποία θα συμπεριλαμβάνεται η ληξιαρχική πράξη γέννησης.

16.10. Να διασφαλιστεί η πρόσβαση του κοινού σε πληροφόρηση και να προστατευθούν οι θεμελιώδεις ελευθερίες, βάσει των εκάστοτε εθνικών νόμων και τις διεθνών συμφωνιών.

16.α. Να ενισχυθούν οι σχετικοί εθνικοί θεσμοί για την ανάπτυξη ικανοτήτων σε κάθε επίπεδο ως προς την πρόληψη της βίας, την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και του εγκλήματος, ιδίως στις αναπτυσσόμενες χώρες, μέσω της διεθνούς συνεργασίας.

16.β. Να προωθηθούν και να εφαρμοστούν νόμοι χωρίς διακρίσεις, και την προαγωγή των πολιτικών βιώσιμης ανάπτυξης.

Στόχος 17: Η ενίσχυση των μέσων εφαρμογής και αναζωογόνησης της Παγκόσμιας Σύμπραξης για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη.

Χρηματοδότηση

17.1. Την ενίσχυση της εγχώριας κινητοποίησης πόρων μέσα από τη διεθνή υποστήριξη στα αναπτυσσόμενα κράτη με σκοπό να αυξήσουν την ικανότητα τους να εισπράττουν φόρους και άλλα έσοδα.

17.2. Την πλήρη εφαρμογή των δεσμεύσεων που λήφθηκαν από τις ανεπτυγμένες χώρες ώστε να παρέχουν επίσημη αναπτυξιακή βοήθεια, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται οι δεσμεύσεις ορισμένων ανεπτυγμένων κρατών με στόχο την επίτευξη του στόχου παροχής 0,7% του ακαθάριστου εθνικού εισοδήματος ως επίσημη αναπτυξιακή βοήθεια (EAB/AEE) στα αναπτυσσόμενα κράτη και 0,15% έως 0,20% της EAB/AEE στα λιγότερο ανεπτυγμένα. Τα κράτη που μετέχουν στην παροχή επίσημης αναπτυξιακής βοήθειας ενθαρρύνονται στη στοχοθέτηση της παροχής τουλάχιστον του 0,20% της EAB/AEE στα λιγότερο ανεπτυγμένα.

17.3. Να κινητοποιηθούν πρόσθετοι οικονομικοί πόροι για τα αναπτυσσόμενα κράτη, από διάφορες πηγές.

17.4. Να βοηθηθούν τα αναπτυσσόμενα κράτη στην επίτευξη μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας του χρέους μέσα από συντονισμένες πολιτικές που στοχεύουν στην κατάλληλη προώθηση της χρηματοδότησης και της ελάφρυνσης του χρέους και στην αναδιάρθρωση για τη μείωση της αθέτησης.

17.5. Την υιοθέτηση και εφαρμογή συστημάτων επενδυτικών κινήτρων για τα λιγότερο ανεπτυγμένα κράτη.

Τεχνολογία

17.6. Την ενίσχυση της συνεργασίας Βορρά-Νότου, Νότου-Νότου, τριγωνικών και διεθνών συνεργασιών σε ζητήματα σχετικά της πρόσβασης στην επιστήμη, της τεχνολογίας και της καινοτομίας και της ενίσχυσης στην ανταλλαγή πληροφοριών με αμοιβαία συμφωνημένους όρους, ιδίως μάσα από τον καλύτερο συντονισμό των υφιστάμενων μηχανισμών σε επίπεδο Ηνωμένων Εθνών και των παγκόσμιων μηχανισμών διευκόλυνσης της τεχνολογίας.

17.7. Να προωθηθεί η ανάπτυξη, η μεταφορά και της διάδοση ευαίσθητων τεχνολογιών στο περιβάλλον στα αναπτυσσόμενα κράτη, με κατάλληλους ευνοϊκούς όρους, όπως συμφωνήθηκε από κοινού.

17.8. Την πλήρη λειτουργία της τράπεζας τεχνολογίας και του μηχανισμού ανάπτυξης ικανοτήτων επιστήμης, καινοτομίας και τεχνολογίας στις αναπτυσσόμενες χώρες και ενίσχυση στη χρήση βασικών τεχνολογιών υλοποίησης, ιδίως τεχνολογιών πληροφοριών και Επικοινωνιών, μέχρι και το 2017.

Οικοδόμηση Ικανοτήτων

17.9. Να ενισχυθεί η διεθνής υποστήριξη προς την εφαρμογή αποτελεσματικής και στοχευμένης ανάπτυξης στις ικανότητες των αναπτυσσόμενων κρατών για την

προώθηση των εθνικών σχεδίων τους ως προς την υλοποίηση των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης, συμπεριλαμβανομένων των συνεργασιών Βορρά-Νότου και Νότου-Νότου καθώς και των τριγωνικών.

Εμπόριο

17.10. Την προώθηση σε ένα καθολικό, βασισμένο σε κανόνες, ανοικτό, αμερόληπτο και δίκαιο πολυμερές εμπορικό σύστημα στα πλαίσια του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου μέσα από την ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων για την αναπτυξιακή ατζέντα της Ντόχα.

17.11. Την στόχευση σε σημαντική αύξηση στις εξαγωγές των αναπτυσσόμενων κρατών και ιδιαίτερα στο διπλασιασμό του μεριδίου των λιγότερο ανεπτυγμένων στις παγκόσμιες εξαγωγές, μέχρι το 2020.

17.12. Τη συνέχιση της έγκαιρης εφαρμογής στην πρόσβαση των αγορών χωρίς δασμούς και ποσοτώσεις για τα λιγότερο ανεπτυγμένα κράτη με βάση τις αποφάσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου και τη συμβολή της προώθησης στην πρόσβαση, διασφαλίζοντας παράλληλα ότι οι κανόνες προτεραιότητας για την καταγωγή που εφαρμόζονται στις εισαγωγές από τα λιγότερο ανεπτυγμένα κράτη είναι απλοί και διαφανείς .

Συστημικά θέματα

Πολιτική και θεσμική ευθυγράμμιση

17.13. Να ενισχυθεί η παγκόσμια μακροοικονομική σταθερότητα, μέσω του συντονισμού και της συνοχής των πολιτικών.

17.14. Να ενισχυθεί η συνοχή των πολιτικών για την αειφόρο ανάπτυξη.

17.15. Να προωθηθεί ο σεβασμός του πολιτικού χώρου και της ηγεσίας κάθε χώρας στη δημιουργία και εφαρμογή πολιτικών με στόχο να εξαλειφθεί η φτώχεια και να προωθηθεί η αειφόρος ανάπτυξη.

Πολυμερείς συμπράξεις

17.16. Να ενισχυθεί η «Παγκόσμια Σύμπραξη για την Αειφόρο Ανάπτυξη», η οποία συμπληρώνεται από τις επιμέρους συμπράξεις που μοιράζονται και κινητοποιούν γνώσεις, εμπειρία, τεχνολογία και οικονομικούς πόρους με σκοπό την υποστήριξη της επίτευξης των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης σε όλα τα κράτη, ιδιαίτερα τα αναπτυσσόμενα.

17.17. Να προωθηθούν αποτελεσματικές συμπράξεις δημόσιου, δημόσιου-ιδιωτικού τομέα και Κοινωνίας των πολιτών, μέσω της εμπειρίας και της στρατηγικής άντλησης πόρων μέσω των συμπράξεων.

Δεδομένα, Παρακολούθηση και Λογοδοσία

17.18. Να ενισχυθεί η στήριξη στη ανάπτυξη ικανοτήτων στα αναπτυσσόμενα κράτη, στα οποία συμπεριλαμβάνονται τα λιγότερο ανεπτυγμένα και τα μικρά νησιωτικά, με σκοπό να αυξηθεί σημαντικά η διαθεσιμότητα έγκαιρων και αξιόπιστων δεδομένων υψηλής ποιότητας, που διαχωρίζονται ανά εισόδημα, φύλο, ηλικία, φυλή, εθνικότητα, μεταναστευτικό καθεστώς, αναπηρία, γεωγραφική θέση και άλλα σχετικά χαρακτηριστικά σύμφωνα με τις εθνικές συνθήκες, μέχρι το 2020.

17.19. Να αξιοποιηθούν οι υφιστάμενες πρωτοβουλίες με σκοπό την ανάπτυξη μετρήσεων για τη συμπληρωματική πρόοδο της βιώσιμης ανάπτυξης ως προς το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν και την υποστήριξη της δημιουργίας στατιστικών ικανοτήτων στα αναπτυσσόμενα κράτη.

(Πηγή: Γενική Γραμματεία Νομικών και Κοινοβουλευτικών Θεμάτων).⁴⁶

⁴⁶ Γενική Γραμματεία Νομικών και Κοινοβουλευτικών Θεμάτων Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης.htm
<https://gslegal.gov.gr/?cat=15>

Σχήμα 2.3: Το όραμα της Βιώσιμης Ανάπτυξης μέσα από τις αρχές της.

Φαντάσου έναν κόσμο **ΧΩΡΙΣ ΦΤΩΧΕΙΑ** και **ΠΕΙΝΑ**.
Να έχουμε **ΚΑΛΗ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΕΥΗΜΕΡΙΑ**, **ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ** και πλήρη **ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ** παντού. Να υπάρχει **ΚΑΘΑΡΟ ΝΕΡΟ ΚΑΙ ΥΓΙΕΙΝΗ** για όλους.
Η **ΦΘΗΝΗ ΚΑΙ ΚΑΘΑΡΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ** να έχει συμβάλει στην ύπαρξη **ΑΞΙΟΠΡΕΠΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**.
Η ευημερία μας να τροφοδοτείται από επενδύσεις στην **ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ**, την **ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ** και τις **ΥΠΟΔΟΜΕΣ** που θα μας έχουν βοηθήσει στη **ΜΕΙΩΣΗ ΤΩΝ ΑΝΙΣΟΤΗΤΩΝ**.
Να ζούμε σε **ΒΙΩΣΙΜΕΣ ΠΟΛΕΙΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ** και η **ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ** να θεραπεύει τον πλανήτη μας. Η **ΔΡΑΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΚΛΙΜΑ** να έχει περιορίσει τη θέρμανση του πλανήτη και να υπάρχει άνθηση στη **ΖΩΗ ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΟ ΝΕΡΟ** και πλούσια **ΖΩΗ ΣΤΗ ΣΤΕΡΙΑ**.
Να απολαμβάνουμε **ΕΙΡΗΝΗ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ** μέσα από **ΙΣΧΥΡΟΥΣ ΘΕΣΜΟΥΣ** και να χτίζουμε μακροπρόθεσμες **ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΣΤΟΧΟΥΣ**.

Πηγή: futuregeneration.gr

Η βιώσιμη ανάπτυξη λοιπόν, αποτελεί μια πολυπαραγοντική έννοια, η οποία βασίζεται στην ισορροπία των συνθετικών της στοιχείων. Για τη βιώσιμη ανάπτυξη ο κόσμος αποτελεί ένα διατοπικό και διαχρονικό σύστημα γι' αυτό και ότι γίνεται στο παρόν θα πρέπει να έχει ως γνώμονα το μέλλον. Είναι έντονη η ανάγκη της προστασίας, της συντήρησης και της καλής διαχείρισης των πόρων που συντηρούν τον άνθρωπο στο τώρα ώστε να υπάρχουν και στο αύριο. Μέσα σε αυτά τα πλαίσια τίθεται λοιπόν το ζήτημα της 'ηθικής' της ανάπτυξης και των περιορισμών που υπάρχουν σε σχέση με τα όριά της

Σχήμα 2.4: Οι αρχές της Βιώσιμης Ανάπτυξης

17

ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

www.futuregeneration.gr

Πηγή: www.futuregeneration.gr

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

3.1. Ιστορική αναδρομή στον θεσμό-Οι Στρατηγικές που υιοθετήθηκαν από την Ευρωπαϊκή Ένωση

Το 1972 πραγματοποιείται στη Στοκχόλμη της Σουηδίας, για πρώτη φορά, το Συνέδριο του Ο.Η.Ε. για το Ανθρώπινο Περιβάλλον (The United Nations Conference on the Human Environment). Το Συνέδριο οργανώθηκε με πρωτοβουλία της Σουηδίας και είχε σκοπό τον καθορισμό και την παροχή προτύπων δράσης από τις εθνικές κυβερνήσεις και τους διεθνείς οργανισμούς, για την αντιμετώπιση περιβαλλοντολογικών ζητημάτων. Οι προετοιμασίες του διήρκησαν 4 έτη, συμπεριελήφθησαν 114 κυβερνήσεις κρατών και κόστισε πάνω από 30.000.000\$.

Ως απόρροια της Συνθήκης της Στοκχόλμης και της συνόδου κορυφής του Παρισιού το Δεκέμβριο του 1972, ένα έτος μετά, το Δεκέμβριο του 1973, εγκρίνεται από το Συμβούλιο των Υπουργών της Ευρώπης, το ‘Πρώτο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον’ για την περίοδο 1973-1976.⁴⁷

Σύμφωνα με αυτό η “πρόληψη θεωρείται προτιμότερη της θεραπείας” και οι επιπτώσεις στο περιβάλλον θα πρέπει να προλαμβάνονται στο αρχικό στάδιο ενώ αποτελεί ευθύνη του κάθε πολίτη η προστασία του. Σε αυτό, τέθηκε και το ζήτημα της «επικουρικότητας» δηλαδή της δημιουργίας του πλέον κατάλληλου πεδίου λήψης αποφάσεων.

Το πρώτο πρόγραμμα επίσης προέβλεπε την δημιουργία ενός ιδρύματος με στόχο την ‘Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης και Εργασίας’. Το Μάιο του 1975, δημιουργήθηκε το ίδρυμα, που έχει έδρα την Ιρλανδία, και ονομάστηκε EUROFOUND⁴⁸. Σκοπός του είναι ο καλύτερος σχεδιασμός του περιβάλλοντος εργασίας και της διαβίωσης εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Με το “Δεύτερο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον”, το οποίο έλαβε την έγκριση του Συμβουλίου των υπουργών τον Μάιο του 1977 και αφορούσε την περίοδο 1977-1982, εκδόθηκε μια σειρά από νομικές διατάξεις με στόχο να καταπολεμηθεί η ρύπανση και να

⁴⁷ Λιαργκόβας Π., Παπαδημητρίου Χρ. (2018) *Το ευρωπαϊκό Φαινόμενο: Ιστορία, Θεσμοί, Πολιτικές*
Κεφ.19 Εκδόσεις ΤΖΙΟΛΑ

⁴⁸ <https://www.eurofound.europa.eu/>

προλαμβάνεται η δημιουργία της στο αρχικό στάδιο. Επίσης δόθηκε μια σειρά οδηγιών οι οποίες έθεταν όρια στην εκπομπή ρύπων στο περιβάλλον και ποιοτικά κριτήρια στους αποδέκτες τους.

Θετική, επίσης, ήταν και η οδηγία που εκδόθηκε από το Συμβούλιο των Υπουργών τον Απρίλιο του 1979, με στόχο την προστασία των άγριων πτηνών σε ακολουθία της Συνθήκης Ramsar του 1971.

Στο ‘Τρίτο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον’, το οποίο πήρε την έγκριση του Συμβουλίου των Υπουργών το Φεβρουάριο του 1983 και αφορούσε την περίοδο 1982-1986, δόθηκε μεγαλύτερη έμφαση στην παγκόσμια διάσταση του προβλήματος. Επισημάνθηκε και πάλι ο ρόλος της πρόληψης ενώ τονίστηκαν:

- α) η αναγκαιότητα βελτίωσης των απαραίτητων γνώσεων και πληροφοριών ώστε να γίνουν προσιτές σε όλα τα μέρη,
- β) η εισαγωγή εποπτείας για την διασφάλιση του ότι θα λαμβάνονται υπόψιν όλες οι απαραίτητες γνώσεις προ της λήψης των αποφάσεων,
- γ) η αναζήτηση καλύτερης διάθεσης των πόρων,
- δ) η εποπτεία τήρησης των μέτρων,
- ε) η ενίσχυση της συνοχής της Κοινοτικής πολιτικής ως προς τα θέματα που αφορούν το περιβάλλον και τέλος
- στ) η ενίσχυση της εκπαίδευσης στα περιβαλλοντολογικά ζητήματα.⁴⁹

Ωστόσο, τα θεμέλια για την κοινή διαχείριση της οικονομικής ανάπτυξης και του περιβάλλοντος, τέθηκαν από την Παγκόσμια Επιτροπή Περιβάλλοντος και Ανάπτυξης (WCED) το 1987, με την έκθεση με τίτλο «Το κοινό μας Μέλλον» (Our Common Future)⁵⁰ ή γνωστή διαφορετικά και ως έκθεση Brundtland .

Σκοπός της ήταν ο διάλογος πάνω στην ανάπτυξη και το περιβάλλον ως ένα ενιαίο θέμα, ενώ στόχος της, ήταν η πολυμέρεια και η ανεξαρτητοποίηση των κυβερνήσεων στη δημιουργία μιας οδού βιώσιμης ανάπτυξης.

Οι ενέργειες που υιοθετήθηκαν από την Επιτροπή είχαν στόχο την δέσμευση:

- α.) Στην επανεξέταση των σημαντικών θεμάτων που αφορούσαν το περιβάλλον και την ανάπτυξη και στην επαναδιαμόρφωση καινοτόμων, σταθερών και ρεαλιστικών προτάσεων δράσης .

⁴⁹ Λιαργκόβας Π., Παπαδημητρίου Χρ.(2018) *Το ευρωπαϊκό Φαινόμενο: Ιστορία, Θεσμοί, Πολιτικές* Κεφ.19 Εκδόσεις ΤΖΙΟΛΑ

⁵⁰ <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>

β.) Στην ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας με στόχο το περιβάλλον και την ανάπτυξη και την αποτίμηση και προώθηση νέων μεθόδων συνεργασίας, οι οποίες θα κατέρριπταν τα υπάρχοντα δεδομένα και θα επηρέαζαν πολιτικές και θέματα στην κατεύθυνση της αναγκαίας αλλαγής για καινοτομία.

γ.) Στην αύξηση του επιπέδου δέσμευσης και αντίληψης για δράση από πλευράς των ιδιωτών, εθελοντικών οργανώσεων, επιχειρήσεων, οργανισμών και κυβερνήσεων.

‘Η Επιτροπή εστίασε την προσοχή της στους τομείς του πληθυσμού, της ασφάλειας των τροφίμων, της εξάλειψης των ειδών και γενετικών πηγών, της ενέργειας, της βιομηχανίας και των ανθρώπινων εγκαταστάσεων, κατανοώντας ότι όλα αυτά αλληλοσυνδέονται και δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν μεμονωμένα’.⁵¹

Το 1987 αποτελεί το έτος ορόσημο για την αειφόρο ανάπτυξη, αφού η έκθεση Brundtland είναι η πρώτη που την οριοθετεί, ενώ έκτοτε η Ε.Ο.Κ. ξεκινά σταδιακά να ενσωματώνει την πρόληψη της προστασίας του περιβάλλοντος. Στο ‘Τέταρτο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον’ (1987-1992), δίδεται πλέον έμφαση στην ανάγκη ενσωμάτωσης της διάστασης του περιβάλλοντος και στην οικονομία.

Σε αυτό το πρόγραμμα κύριος στόχος ήταν η προσαρμογή των εσωτερικών αγορών με τους στόχους για την προστασία του περιβάλλοντος.

Ακολούθησε το ‘Πέμπτο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον’, το οποίο έλαβε έγκριση το Φεβρουάριο του 1993 από το Συμβούλιο των Υπουργών για το διάστημα 1993-2001 και αναγνώρισε την «αρχή της αειφορίας» ως την βασική στρατηγική για την περιβαλλοντική πολιτική.

Τον Οκτώβριο του 1993 ξεκίνησε με κανονισμό της ΕΟΚ να λειτουργεί ο Ε.Ο.Π. (Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος), με έδρα την Κοπενχάγη.

Σκοπός του Ε.Ο.Π. είναι η παροχή πληροφοριών για το περιβάλλον μέσα από τη βοήθεια των εμπλεκόμενων στην υιοθέτηση, εφαρμογή, αξιολόγηση και ανάπτυξη της περιβαλλοντολογικής πολιτικής.

Παράλληλα, το 1993, εισάγεται για πρώτη φορά το EMAS (ECHO MANAGEMENT AND AUDIT SCHEME)⁵², ή αλλιώς Σύστημα Οικολογικής Διαχείρισης και Οικολογικού Ελέγχου, και το οποίο αποτελούσε εργαλείο εκπλήρωσης των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης. Ενώ αρχικά προορίζονταν για τον τομέα της βιομηχανίας, το 2001 με τον αναθεωρημένο κανονισμό της Ε.Ε. μετατράπηκε σε EMAS II εντός του οποίου ενσωματώνονταν και το σύστημα περιβαλλοντολογικής διαχείρισης EN ISO 14001 και

⁵¹ <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>

⁵² https://green-business.ec.europa.eu/eco-management-and-audit-scheme-emas_en

προορίζονταν για όλους τους οικονομικούς κλάδους. Το 2009, με νέο κανονισμό ,το σύστημα αναθεωρήθηκε σε EMAS III.⁵³

Το 1993 όμως αποτελεί έτος σταθμό για την βιώσιμη ανάπτυξη γιατί σε αυτό το έτος εκδόθηκε η περίφημη ‘Λευκή Βίβλος’.

Εγκρίθηκε από το Συμβούλιο των Βρυξελλών, το Δεκέμβριο του 1993, και είχε τίτλο «Οι προκλήσεις και η αντιμετώπιση τους για την μετάβαση στον 21ο αιώνα».

Με την ‘Λευκή Βίβλο’⁵⁴, γίνονταν αναφορά σε μια νέα φορολογική μεταρρύθμιση, όπου ο φόρος θα μετακυλιόταν από την εργασία στην ενέργεια και την κατανάλωση των φυσικών πόρων. Στόχος ήταν να αντιστραφούν οι όροι με την αύξηση της απασχόλησης και την μείωση της κατανάλωσης των φυσικών πόρων.

Το 1997 πραγματοποιήθηκε η Συνθήκη του Άμστερνταμ στην οποία η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελούσε το κύριο μέλημα για την προστασία του περιβάλλοντος.

Σε διεθνές επίπεδο, το 1997, πραγματοποιείται και η Διεθνής Διάσκεψη του Κυότο στην Ιαπωνία, στην οποία υιοθετήθηκε ως «οδικός χάρτης» σχέδιο πρωτοκόλλου για την μακροπρόθεσμη αντιμετώπιση των κλιματικών αλλαγών.

Στη σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου που πραγματοποιήθηκε στο Κάρντιφ της Ουαλίας τον Ιούνιο του 1998, αποφασίστηκε μια σειρά μέτρων που περιλάμβαναν την οικονομία, την απασχόληση, την ισότητα στις ευκαιρίες και την ανταγωνιστικότητα άλλα έγινε και ιδιαίτερη μνεία στις συνθήκες του Άμστερνταμ αλλά και του Κυότο, τις οποίες ενστερνίστηκε και δεσμεύτηκε στην αξιολόγηση της υιοθέτησης τους με την δημιουργία της ‘Ατζέντα 2000’.⁵⁵

Στη Σύνοδο της Λισαβόνας που διεξήχθη τον Μάρτιο του 2000, διαμορφώθηκε η ‘Στρατηγική της Λισαβόνας’ με την οποία τονίστηκε η αποτελεσματική λειτουργία της ενιαίας κοινής αγοράς, σε ένα πλαίσιο προϋποθέσεων μεταξύ των οποίων και η προστασία του περιβάλλοντος. Κύριος στόχος της ήταν η υιοθέτηση μίας μακροχρόνιας στρατηγικής η οποία θα έκανε την Ευρώπη πιο ανταγωνιστική και είχε χρονικό ορίζοντα υλοποίησης το 2010. Η παρακολούθηση της προόδου της στρατηγικής πραγματοποιούνταν μέσω ετήσιων εκθέσεων, ωστόσο το 2005 αποφασίστηκε από κοινού η επανάληψη της επανεξέτασης των στόχων ανά τρία χρόνια, με την πιθανότητα αναθεωρήσεων για την επίτευξη τους.

⁵³ https://green-business.ec.europa.eu/eco-management-and-audit-scheme-emas_en

⁵⁴ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:31994Y1223\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:31994Y1223(01)&from=EN)

⁵⁵ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (2017) Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Πενήντα χρόνια διασκέψεων κορυφής.

Τον Φεβρουάριο του 2001 υιοθετείται η ‘Πράσινη Βίβλος’⁵⁶ για την Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντος (Ο.Π.Π.). Με αυτή δόθηκε έμφαση στην εστίαση της παραγωγής σε οικολογικά προϊόντα. Η βίβλος αναφέρονταν στον σχεδιασμό των προϊόντων τα οποία παράγονται με υποχρεωτική την δημοσίευση πληροφοριών για τις περιβαλλοντολογικές επιπτώσεις που μπορεί να έχουν κατά τον κύκλο της ζωής τους.

Το ‘Εκτο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον’ καταρτίστηκε ως αποτέλεσμα των εργασιών που πραγματοποιήθηκαν στη Διάσκεψη του Γκέτεμποργκ, το 2001. Σε αυτό υπογραμμίστηκε η σημασία του πυλώνα του περιβάλλοντος μέσα από τη ‘Στρατηγική για την Αειφόρο Ανάπτυξη’. Ονομάστηκε ‘Εκτο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον, Το Μέλλον μας, Η επιλογή μας’, αφορούσε το διάστημα 2002-2012 και έλαβε έγκριση τον Ιούλιο του 2002 από το Συμβούλιο των Υπουργών της Ε.Ε. Σκοπός του ήταν η δημιουργία δράσεων πληροφόρησης και ευαισθητοποίησης των κατοίκων της Ε.Ε. ως προς τα πρότυπα κατανάλωσης και την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας για την προστασία του περιβάλλοντος (Συμβούλιο Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2001).

Η Στρατηγική «Ευρώπη 2020»⁵⁷ αποτέλεσε ένα μακροπρόθεσμο όραμα το οποίο εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τον Ιούνιο του 2010. Στόχος του ήταν η Ευρωπαϊκή ανάκαμψη και η μετατροπή της οικονομίας της Ευρώπης σε έξυπνη, ευέλικτη, χωρίς αποκλεισμούς, υψηλών ποσοστών απασχόλησης, παραγωγικότητας και κοινωνικής συνοχής η οποία θα μπορούσε να θέσει την Ε.Ε. ως ένα σημαντικό παράγοντα στην παγκόσμια διακυβέρνηση. Για την στρατηγική «Ευρώπη 2020», αποτέλεσε βάση η στρατηγική της Λισαβόνας. Σε αυτή αναγνώρισε τα πλεονεκτήματα της (π.χ. στόχοι για την ανάπτυξη, δημιουργία νέων θέσεων εργασίας) και τα μειονεκτήματα της (π.χ. έλλειψη εφαρμογής). Για το λόγο αυτό ζήτησε να αξιοποιηθούν όλες τις υπάρχουσες πολιτικές της Ε.Ε. σε επίπεδο νομοθεσίας καθώς και τα συντονιστικά της μέσα (Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο), επιδιώκοντας καλύτερη διοίκηση η οποία θα βασίζεται στη καλύτερη εποπτεία και εφαρμογή από κάθε επιμέρους χώρα. Για το λόγο αυτό, οι δράσεις και οι πολιτικές που θα ακολουθούνταν στο εξής θα έπρεπε να είναι αλληλένδετες και να ενισχύονται από κοινού.

Το Νοέμβριο του 2013 εγκρίθηκε από το Συμβούλιο των Υπουργών το ‘Εβδομο Πρόγραμμα δράσης για το Περιβάλλον-Ζώντας καλά μέσα στα όρια του πλανήτη μας’. Αφορούσε το διάστημα 2013-2020 και η επιδίωξη μέσω αυτού του προγράμματος ήταν

⁵⁶ https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/committees/deve/20020122/com%282001%29366_el.pdf

⁵⁷ <https://www.eesc.europa.eu/el/sections-other-bodies/other/europe-2020-steering-committee>

να ενταθούν οι προσπάθειες για την προστασία των περιβαλλοντικών πόρων, η τόνωση της ανάπτυξης και των καινοτομιών, οι χαμηλές εκπομπές άνθρακα και η υγεία και ευημερία των ανθρώπων. Στο συγκεκριμένο πρόγραμμα παρουσιάστηκαν εννέα στόχοι δράσης οι οποίοι διαχωρίστηκαν σε τρεις τομείς αναφορικά με την χρήση τους και προέβλεπαν:

α. Να διατηρηθεί, να προστατευθεί και να ενισχυθεί το φυσικό κεφαλαίο της Ε.Ε.

β. Να μετατραπεί η Ε.Ε σε μια πράσινη, ανταγωνιστική οικονομία ,με χαμηλά επιπέδα σε ανθρακούχες εκπομπές και με αποδοτική χρήση των πόρων.

γ. Να προστατευθούν οι πολίτες από περιβαλλοντολογικούς κινδύνους που απειλούν την υγεία τους.

δ. Να μεγιστοποιηθούν οι ωφέλειες από την τήρηση της Ευρωπαϊκής Περιβαλλοντολογικής νομοθεσίας με τη βελτίωσή της εφαρμογής της.

ε. Να αναβαθμιστεί και να βελτιωθεί η βάση των γνώσεων για την περιβαλλοντική πολιτική της Ε.Ε

στ. Να διασφαλιστούν οι επενδύσεις στην περιβαλλοντολογική και κλιματική πολιτική και να αντιμετωπιστεί το εξωτερικό περιβαλλοντολογικό κόστος.

ζ. Να βελτιωθεί η ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης και η συνοχή των διαμορφούμενων πολιτικών.

η. Να ενισχυθεί η αειφορία των πόλεων.

θ. Να αυξηθεί η αποτελεσματικότητα της Ε.Ε όσον αφορά την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προκλήσεων διεθνώς.⁵⁸

Οι τρεις πρώτοι στόχοι (α, β, γ) οι οποίοι αναφέρονταν στο φυσικό περιβάλλον αποτελούσαν τους «βασικούς» στόχους του προγράμματος ενώ οι επόμενοι τέσσερις (δ, ε, στ και ζ) λειτουργούσαν ως «ενεργοί» στόχοι, οι οποίοι είχαν σκοπό την βοήθεια του προγράμματος στην επίτευξη των βασικών του στόχων. Τέλος, οι δυο τελευταίοι (η, θ) στόχοι ήταν «συμπληρωματικοί» σε όλους τους παραπάνω.

⁵⁸ Λιαργκόβας Π., Παπαδημητρίου Χρ.(2018) *Το ευρωπαϊκό Φαινόμενο: Ιστορία, Θεσμοί, Πολιτικές* Κεφ.19 Εκδόσεις ΤΖΙΟΛΑ

Το ‘8ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον’⁵⁹, τέθηκε σε ισχύ στις 2 Μαΐου του 2022, με χρονικό ορίζοντα το 2030 και είναι το τρέχον πρόγραμμα. Σε αυτό το πρόγραμμα, επαναλαμβάνεται το όραμα της ΕΕ για το 2050, της καλής διαβίωσης εντός των ορίων του πλανήτη. Συμφωνά με την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, το πρόγραμμα δράσης αποσκοπεί στην επιτάχυνση της μετάβασης της οικονομίας έως το 2030, σε μια ουδέτερη κλιματικά και αποδοτική σε σχέση με τη χρήση των πόρων, αναγνωρίζοντας ότι κύριο συντελεστή για την ανθρώπινη ευημερία αποτελούν τα υγιή οικοσυστήματα.

Στο ‘8ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον’⁶⁰ απαιτείται η ενεργός συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων μερών σε κάθε επίπεδο διακυβέρνησης, ώστε να διασφαλιστεί αποτελεσματικά η εφαρμογή της περιβαλλοντικής Ευρωπαϊκής νομοθεσίας, η οποία αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη της Ατζέντας 2030 των Ηνωμένων Εθνών και τους Στόχους της Βιώσιμης Ανάπτυξης.

Για την η Ε.Ε., η Στρατηγική για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, έχει καταστεί πρωταρχικός στόχος εδώ και αρκετό καιρό, πράγμα που διαφαίνεται από τα πολυάριθμα συμβούλια, τις συμφωνίες και τις πράξεις που έχει εκδώσει .

Ορίζεται ως η μορφή αναπτυξιακής πολιτικής, η οποία αποβλέπει να ικανοποιήσει τις οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές και θεσμικές κοινωνικές ανάγκες κατά τρόπο που να εξασφαλίζεται βραχυπρόθεσμα, μεσοπρόθεσμα και κυρίως μακροπρόθεσμα την ευημερία των πολιτών της, τωρινών και μελλοντικών.

Στην ουσία αποσκοπεί στη δημιουργία των συνθηκών για μακροπρόθεσμη οικονομική ανάπτυξη με την ταυτόχρονη εξασφάλιση της προστασίας του περιβάλλοντος και της κοινωνίας. Παρόλα αυτά, η εφαρμογή όλων των συμφωνηθέντων παραμένει δύσκολη στην πράξη και υπάρχει αρκετός ακόμη δρόμος που θα πρέπει να διανυθεί ώσπου να έρθουμε στο επιθυμητό αποτέλεσμα.

Η παρούσα εργασία έχει σκοπό πέρα από την παρακολούθηση της πορείας της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής στα πλαίσια αυτά, να αναδείξει την σημαντικότητα της βιώσιμης ανάπτυξης για τις παρούσες και μελλοντικές γενεές και να επισημάνει τις

⁵⁹ <https://europedirect.eliamep.gr/8o-programma-drasis-gia-to-perivallon-i-ee-skopeyei-na-metrisei-tin-proodo-oston-afora-toys-perivallontikoys-kai-klimatikoys-stochoyis-tis-prasinis-symfonias>

⁶⁰ <https://europedirect.eliamep.gr/8o-programma-drasis-gia-to-perivallon-i-ee-skopeyei-na-metrisei-tin-proodo-oston-afora-toys-perivallontikoys-kai-klimatikoys-stochoyis-tis-prasinis-symfonias>

ενέργειες που ακόμη θα πρέπει να πραγματοποιηθούν βάσει των στρατηγικών που έχουν τεθεί.

3.2. Η στρατηγική της βιώσιμης ανάπτυξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση σήμερα-Το 8^ο Πρόγραμμα για το Περιβάλλον και η εφαρμογή του

3.2.1. Οι αρχές του Ο.Ο.Σ.Α. για την εφαρμογή της πολιτικής της βιώσιμης ανάπτυξης.

Το Σεπτέμβριο του 2001 ο Ο.Ο.Σ.Α (Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης) στην σύνοψη της πολιτικής για την βιώσιμη ανάπτυξη που εξέδωσε, δίνει μία σειρά από αρχές-κλειδιά, οι οποίες αντιπροσωπεύουν ένα σύνολο επιθυμητών χαρακτηριστικών των στρατηγικών βιώσιμης ανάπτυξης που θα ακολουθούνται από τις χώρες. Όπως αναφέρεται παρακάτω οι χώρες χρειάζεται⁶¹:

A. Να ηγούνται και να λαμβάνουν την πρωτοβουλία στην ανάπτυξη των εθνικών στρατηγικών τους χωρίς να δέχονται εξωτερικές πιέσεις.

B. Να βασίζονται σε ένα όραμα μακροχρόνιας ανάπτυξης. Το όραμα θα πρέπει να αντανακλά την κοινή συναίνεση σε κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό επίπεδο των εμπλεκόμενων εντός του πολιτικού πρίσματος. Γι' αυτό και θεωρείται απαραίτητη η δέσμευση σε υψηλό επίπεδο ως προς αυτό το όραμα.

Γ. Να προσδιορίσουν μέσα από μια συμμετοχική διαδικασία, που θα περιλαμβάνει την κοινωνία, των ιδιωτικό τομέα και τους θεσμούς, σε ένα ανοικτό διάλογο, τα θέματα που θα αντιμετωπιστούν, ώστε να θεμελιώσουν την κοινή συνείδηση και την πολιτική υποστήριξη στην πράξη.

Δ. Να βασίζονται σε μία σταθερή βάση ανάλυσης δεδομένων, τα οποία θα δίνουν μια γενική απεικόνιση της παρούσας κατάστασης, η οποία θα λαμβάνει υπόψιν και τις σχετικές θρησκευτικές αντιλήψεις, καθώς επίσης και τις προβλέψεις στις τάσεις και τους κινδύνους ακόμη και εκτός της εμβέλειας της χώρας. Οι αναλύσεις αυτές θα πρέπει να βασίζονται σε αξιόπιστη και βάσιμη πληροφόρηση πάνω στις περιβαλλοντικές,

⁶¹ <https://www.oecd.org/dac/environment-development/1899857.pdf>

κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες, πιέσεις και ανταποκρίσεις και στις εφαρμογές τους ως προς τους στόχους των στρατηγικών και τους δείκτες τους.

Ε. Να εστιάζουν στην εξασφάλιση θετικών και βιώσιμων επιδράσεων στις αδύναμες και περιθωριοποιημένες ομάδες, ειδικά στους φτωχούς.

ΣΤ. Οι στρατηγικές θα πρέπει να αποσκοπούν στην ενσωμάτωση κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών στόχων μέσω αμοιβαία υποστηριζόμενων πολιτικών. Ωστόσο, όταν η ενσωμάτωση αυτή δεν δύναται να επιτευχθεί και θα πρέπει να ληφθούν αυστηρές αποφάσεις. Αυτό θα πρέπει να γίνει μέσα από τη συμμετοχή και τη διαφάνεια, η εξασφάλιση των οποίων θεωρείται βασική προϋπόθεση.

Για την ανάπτυξη αυτών των αρχών-κλειδιών ο Ο.Ο.Σ.Α. θεωρεί ως βασικό να συντρέχουν οι παρακάτω προϋποθέσεις:

- Να βασίζονται σε υπάρχουσες στρατηγικές και διαδικασίες.
- Να θέτουν ρεαλιστικούς στόχους, οι οποίοι θα πρέπει να είναι μετρήσιμοι μέσω παρακολούθησεων και βασισμένοι σε ξεκάθαρες και οικονομικά προϋπολογισμένες προτεραιότητες.
- Να αναγνωρίζονται οι ανάγκες των περιθωρίων ανάπτυξης τους.
- Να δημιουργηθούν εξαρχής, οι συνθήκες για την συνεχή παρακολούθηση και την εξέλιξη τους.
- Να καθοριστούν από την αρχή, οι ρόλοι, οι ευθύνες και οι σχέσεις των συμμετεχόντων κλειδιών στην στρατηγική διαδικασία.
- Να υπάρχει σύνδεση των εθνικών στρατηγικών, με τις στρατηγικές σε τοπικό επίπεδο.⁶²

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ασπαζόμενη τις παραπάνω αρχές-κλειδιά⁶³, τις εφαρμόζει στα προγράμματα της με στόχο την καλύτερη δυνατή επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης. Αυτή την στιγμή, όπως έχει προαναφερθεί, εφαρμόζεται το '8ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον', στο οποίο έχει δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα στην ενεργό συμμετοχή κάθε εμπλεκόμενου μέρους σε κάθε επίπεδο διακυβέρνησης όπως ορίζεται και από την 'Ατζέντα 2030' του Ο.Η.Ε.

⁶² <https://www.oecd.org/dac/environment-development/1899857.pdf>

⁶³ https://ec.europa.eu/eurostat/documents/276524/9479054/20190108_EU_SDG_indicator_set_2019_review_final_report.pdf/7234d06f-4fd5-40ce-8071-7bcddc4013c2

Στο '8ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον', προβλέπεται η υποχρέωση της Επιτροπής στην υποβολή ενός πλαισίου παρακολούθησης, βάσει ενός ορισμένου αριθμού πρωταρχικών δεικτών. Στους συγκεκριμένους δείκτες θα πρέπει να συμπεριλαμβάνονται, εφόσον υπάρχουν, συστημικοί δείκτες οι οποίοι θα αναφέρονται, αντιστοίχως και στις διασυνδέσεις μεταξύ περιβαλλοντικών-κοινωνικών και περιβαλλοντικών-οικονομικών προβληματισμών πολιτικής.

Για τους πρωταρχικούς δείκτες ακολουθείται η δομή του '8ου Προγράμματος Δράσης για το Περιβάλλον', σύμφωνα με την 'Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία'. Αυτοί περιλαμβάνουν τους 2-3 δείκτες με τη μεγαλύτερη συνάφεια σε σχέση με την πολιτική και τους στατιστικά πιο αξιόπιστους για κάθε θεματικό στόχο προτεραιότητας, μέχρι το 2030. Αναφέρονται κυρίως στον μετριασμό και την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, στη βιοποικιλότητα, στην κυκλική οικονομία και στη μηδενική ρύπανση.⁶⁴

Επιπλέον, περιλαμβάνονται δείκτες μέτρησης για την πρόοδο στην αντιμετώπιση των κύριων πιέσεων του κλίματος και του περιβάλλοντος. Με τον τρόπο αυτό καλύπτεται η μετάβαση που πρέπει να επιτευχθεί στα επόμενα χρόνια με αναφορά τα βιώσιμα συστήματα ενέργειας, βιομηχανίας, διακίνησης και τροφίμων.

Στους πρωταρχικούς δείκτες περιλαμβάνονται και δείκτες που έχουν στόχο παρακολουθήσουν την πρόοδο προς την επίτευξη των βασικών πρόσφορων όρων που καλύπτουν τη βιώσιμη χρηματοδότηση, συμφωνώντας με την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει», καθώς επίσης καταργούν προοδευτικά τις περιβαλλοντικά επιζήμιες επιδοτήσεις⁶⁵.

Τέλος, στο πλαίσιο παρακολούθησης περιλαμβάνονται συστημικοί δείκτες που στόχο έχουν την καταγραφή της προόδου στην κατεύθυνση των τριών διαστάσεων της βιώσιμης ανάπτυξης, ώστε πέρα από την προστασία του περιβάλλοντος, να καλύπτονται επίσης οικονομικές και κοινωνικές πτυχές.⁶⁶

Ο κ. Φρανς Τίμερμανς, Εκτελεστικός Αντιπρόεδρος αρμόδιος για την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία δήλωσε αναφορικά με τους δείκτες: *«Έχουμε πολύ φιλόδοξους περιβαλλοντικούς και κλιματικούς στόχους, που θα μας βοηθήσουν να επιτύχουμε τη*

⁶⁴ <https://europedirect.eliamep.gr/8o-programma-drasis-gia-to-perivallon-i-ee-skopeyei-na-metrisei-tin-proodo-oston-afora-toys-perivallontikoys-kai-klimatikoys-stochoyis-tis-prasinis-symfonias>

⁶⁵ <https://europedirect.eliamep.gr/8o-programma-drasis-gia-to-perivallon-i-ee-skopeyei-na-metrisei-tin-proodo-oston-afora-toys-perivallontikoys-kai-klimatikoys-stochoyis-tis-prasinis-symfonias>

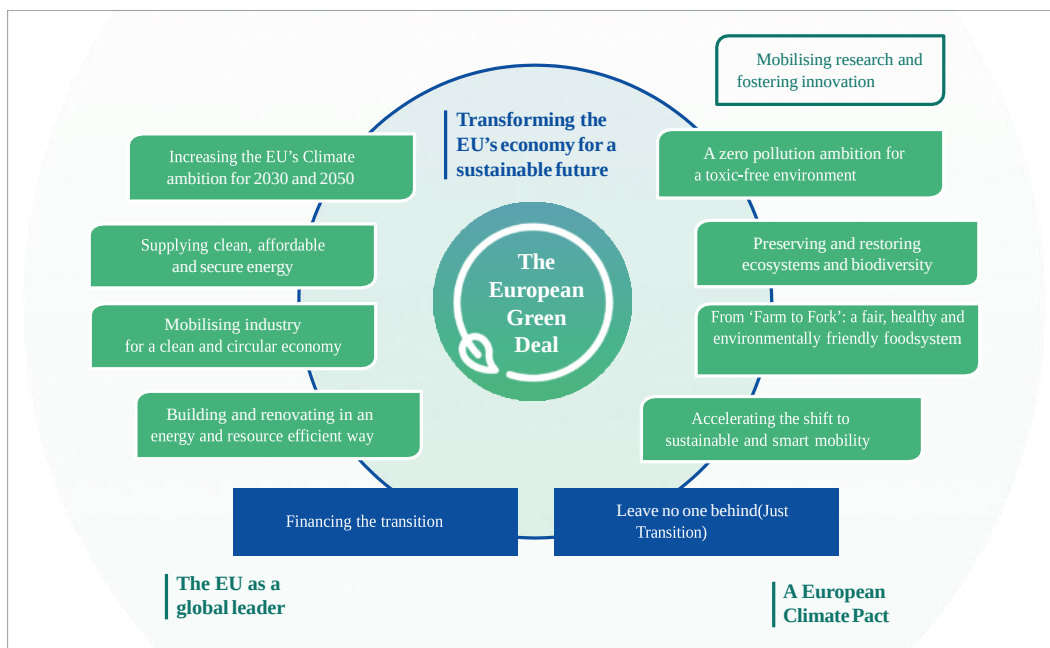
⁶⁶ <https://europedirect.eliamep.gr/8o-programma-drasis-gia-to-perivallon-i-ee-skopeyei-na-metrisei-tin-proodo-oston-afora-toys-perivallontikoys-kai-klimatikoys-stochoyis-tis-prasinis-symfonias>

δίκαιη πράσινη μετάβαση την οποία χρειάζεται η Ευρώπη και ο κόσμος. Αλλά ό,τι δεν μπορούμε να μετρήσουμε δεν μπορούμε και να το διαχειριστούμε. Για να είμαστε σε καλό δρόμο, πρέπει να παρακολουθούμε προσεκτικά κατά πόσον επιτυγχάνουμε τους στόχους μας. Σ' αυτό μας βοηθούν οι δείκτες.»⁶⁷

Η παρακολούθηση της εφαρμογής του Προγράμματός στις χώρες της Ε.Ε γίνεται με την παρακολούθηση της εφαρμογής των E.S.G. (Environmental, Social, Governance) δεικτών σε κάθε χώρα ξεχωριστά, για τους οποίους σε ετήσια βάση εκδίδεται αναφορά μετρήσεων από την EUROSTAT.⁶⁸ Από τους 101 δείκτες οι οποίοι χρησιμοποιούνται από την Ε.Ε για την μέτρηση της βιώσιμης ανάπτυξης το 2023, οι 68 εναρμονίζονται με το σετ των δεικτών του Ο.Η.Ε.⁶⁹

Παρακάτω γίνεται αναφορά στις πορείες της βιωσιμότητας των δεικτών E.S.G. ή Σ.Β.Α (Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης) σύμφωνα με την έκδοση της έκθεσης της EUROSTAT, του έτους 2023.

Σχήμα 3.1: Η Ευρωπαϊκή 'Πράσινη Συμφωνία'

Πηγή: Eurostat.com

⁶⁷ <https://europedirect.eliamep.gr/8o-programma-drasis-gia-to-perivallon-i-ee-skopeyei-na-metrisei-tin-proodo-olon-afora-toys-perivallontikoys-kai-klimatikoys-stochoy-sis-prasinis-symfonias/>

⁶⁸ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

⁶⁹ <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/276524/15877045/EU-SDG-indicators-2023.pdf>

3.2.2. Οι ESG δείκτες εφαρμογής της στρατηγικής τη Ε.Ε. σήμερα.

Στόχος 1: Η εξάλειψη της φτώχειας και των μορφών της.

Ο πρώτος στόχος δεν αναφέρεται μόνο στην εξάλειψη της απόλυτης φτώχειας αλλά και στην μείωση κατά το ήμισυ των μορφών φτώχειας έως το 2030. Η κατάσταση της ΕΕ όσον αφορά τον πρώτο στόχο της βιώσιμης ανάπτυξης (ΣΒΑ 1), παρουσιάζει σημαντικές βελτιώσεις σε όλες τις διαστάσεις της φτώχειας που παρακολουθούνται στην παρούσα έκθεση, καθώς και αύξηση στο ποσοστό των ανθρώπων που έχουν τη δυνατότητα να καλύψουν τις βασικές τους ανάγκες. Οι περισσότερες από αυτές τις βελτιώσεις, πραγματοποιήθηκαν στο διάστημα που προηγήθηκε του 2019, ενώ τα ποσοστά φτώχειας παρέμειναν στα ίδια περίπου επίπεδα το 2020 και το 2021. Για την πολυδιάστατη φτώχεια, οι τάσεις κατά την αξιολογούμενη πενταετή περίοδο δείχνουν ότι λιγότεροι άνθρωποι βρίσκονται σε οικονομική φτώχεια, υποφέρουν από σοβαρές υλικές και κοινωνικές στερήσεις ή ζουν σε νοικοκυριά (δυνάμει) ανέργων. Αυτό συνεπάγεται μια σημαντική βελτίωση όσον αφορά τον συνολικό κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού σε ολόκληρη την ΕΕ, αν και θα χρειαστεί μεγαλύτερη προσπάθεια για να επιτευχθεί η απεγκλώβιση τουλάχιστον 15 εκατομμυρίων Ευρωπαίων, από τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό μέχρι το 2030. Στον τομέα της κάλυψης των βασικών αναγκών, το ποσοστό των ατόμων που επιβαρύνονται υπερβολικά από το κόστος στέγασης ή αντιμετωπίζουν στέρηση στέγης έχει σημειώσει μείωση από αυτό του 2015. Επιπλέον, το ποσοστό των ατόμων που δήλωσαν ότι αντιμετώπισαν ανεκπλήρωτες ανάγκες για ιατρική περίθαλψη ήταν χαμηλότερο από ότι τα προηγούμενα πέντε χρόνια. Ωστόσο, το ποσοστό αυτό, παρουσιάζει μια μικρή αύξηση σε σύγκριση με το 2017.⁷⁰

Στην Ελλάδα το ποσοστό των ανθρώπων σε κίνδυνο φτώχειας η κοινωνικού αποκλεισμού, το 2021, ήταν περίπου στο 28% με το μέσο όρο της Ε.Ε στο 20% ενώ το ποσοστό των ατόμων στη χώρα μας σε κίνδυνο οικονομικής φτώχειας παρουσιάζει ελαφρά μείωση στο 20%, με μέσο όρο στην Ε.Ε. το 17% περίπου. Μεγάλη μείωση σημειώθηκε στο ποσοστό των ατόμων με σοβαρές υλικές και κοινωνικές στερήσεις, το οποίο κατέβηκε στο 12% από 18% το 2016, κατέχοντας ωστόσο μια υψηλή θέση σε σύγκριση με το μέσο όρο του 8% στην Ε.Ε.⁷¹

⁷⁰ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

⁷¹ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

Στόχος 2: Η εξάλειψη της πείνας, η επίτευξη επισιτιστικής ασφάλειας, η βελτίωση της διατροφής και η προαγωγή της αειφόρου αγροτικής παραγωγής.

Ο δεύτερος στόχος της βιώσιμης ανάπτυξης (ΣΒΑ 2) αναφέρεται στην "Μηδενική πείνα" στο πλαίσιο της Ε.Ε. και επικεντρώνεται στην παρακολούθηση του υποσιτισμού, της βιωσιμότητας της γεωργικής παραγωγής και τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις της.

Οι τάσεις που αφορούν τον τομέα του υποσιτισμού παραμένουν αρνητικές, με σαφή αύξηση του ποσοστού των παχύσαρκων ατόμων στην Ε.Ε. σε σύγκριση με το 2014. Σε αντίθεση ωστόσο, η βιωσιμότητα της γεωργικής παραγωγής παρουσιάζεται θετική, στα τελευταία πέντε έτη. Η εργατική παραγωγικότητα στον γεωργικό τομέα, έχει βελτιωθεί ενώ έχουν αυξηθεί και οι δημόσιες επενδύσεις στη γεωργική ερευνά και ανάπτυξη. Επιπλέον, η έκταση της βιολογικής γεωργίας αυξάνεται με σταθερό ρυθμό, αν και θα απαιτηθεί εντονότερη προσπάθεια για την επίτευξη του στόχου της βιολογικής καλλιέργειας στο 25% του συνολικού καλλιεργήσιμου εδάφους της Ε.Ε. έως το 2030.⁷²

Ωστόσο, ορισμένες δυσμενείς επιπτώσεις της γεωργικής παραγωγής παραμένουν ορατές στην Ε.Ε., με κυριότερη τη συνεχιζόμενη δραματική μείωση των κοινών αγροτικών πτηνών. Οι δείκτες στην έκταση της Ε.Ε. που κινδυνεύει από σοβαρή διάβρωση του εδάφους από το νερό μειώθηκαν ελαφρώς, όπως επίσης και οι εκπομπές αμμωνίας από τη γεωργία. Επιπλέον, οι συγκεντρώσεις νιτρικών στα υπόγεια ύδατα της ΕΕ παρουσιάζουν μια ελαφρά πτωτική τάση από το 2015.⁷³

Η Ελλάδα σημείωσε μια σημαντική αύξηση το 2021 στον τομέα της οργανικής καλλιέργειας από το 7% στο 10% της καλλιεργήσιμης γης σε σχέση με το 2016, ελαφρά πάνω από το μέσο όρο στην Ε.Ε του 9%. Από την άλλη πλευρά, η κυβερνητική υποστήριξη σε έρευνα και ανάπτυξη σημείωσε ελαφρά αύξηση στα 4 ευρώ περίπου κατά κεφαλή, διατηρώντας ωστόσο τη χώρα μας, στα χαμηλότερα ευρωπαϊκά επίπεδα.⁷⁴

⁷² <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

⁷³ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

⁷⁴ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

Στόχος 3: Η διασφάλιση της ζωής με υγεία και ευημερία, για κάθε άνθρωπο ανεξαρτήτου ηλικίας.

Η αξιολόγηση του τρίτου στόχου (ΣΒΑ 3) για "Καλή υγεία και ευημερία" επηρεάζεται από τις συνέπειες της πανδημίας του COVID-19. Ενώ το προσδόκιμο της υγιούς ζωής στην ΕΕ παρουσίαζε αύξηση μέχρι το 2019, μετά την πανδημία μειώθηκε κατά 0,6 έτη το 2020, φτάνοντας τα 64,0 έτη. Ο ισχυρότερος αντίκτυπος της πανδημίας είναι ορατός στο ποσοστό θνησιμότητας που μπορεί να αποφευχθεί στην ΕΕ, το οποίο παρουσίασε σημαντική αύξηση το 2020 λόγω των θανάτων που σχετίζονται με τον κορονοϊό. Οι θάνατοι από τροχαία ατυχήματα αυξήθηκαν επίσης το 2021, έπειτα από τη μείωση της κινητικότητας που προκάλεσε το lock down. Άλλες αιτίες θανάτου που παρακολουθούνται, είναι οι θάνατοι λόγω HIV, φυματίωσης ή ηπατίτιδας, τα θανατηφόρα εργατικά ατυχήματα και οι πρόωροι θάνατοι λόγω έκθεσης σε αιωρούμενα σωματίδια, οι οποίοι δεν φαίνονται να επηρεάζονται από την πανδημία και συνεχίζουν να παρουσιάζουν θετικές τάσεις. Το ίδιο ισχύει και για τους περισσότερους από τους καθοριστικούς παράγοντες της υγείας που παρακολουθούνται. Το ποσοστό των ατόμων που υποφέρουν από ηχορύπανση έχει μειωθεί ελαφρώς τα τελευταία χρόνια, όπως και το ποσοστό των καπνιστών. Αντίθετα, το ποσοστό των παχύσαρκων και υπέρβαρων ατόμων παρουσίασε αύξηση στην ΕΕ. Οι δείκτες όσον αφορά την πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη εξακολουθούν να είναι θετικοί, παρόλο που το ποσοστό των ατόμων που αναφέρουν ανεκπλήρωτες ανάγκες για ιατρική περίθαλψη έχει ελαφρώς αυξηθεί σε σύγκριση με το 2017.⁷⁵

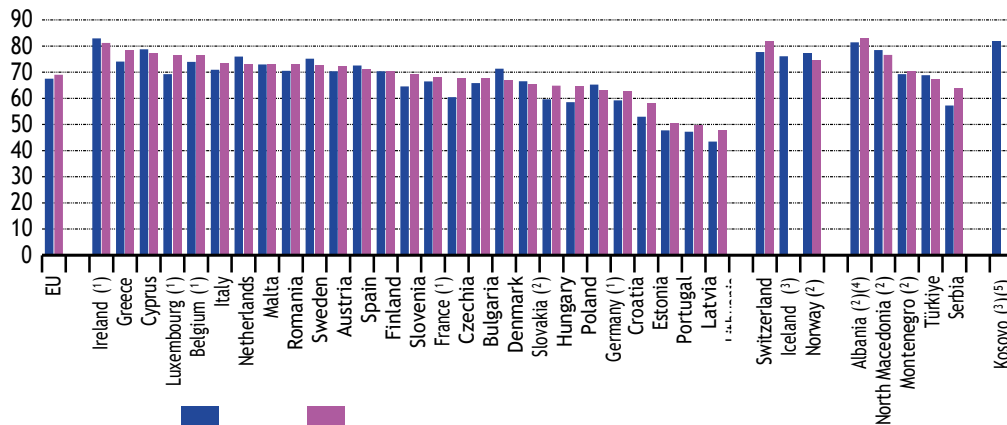
Η Ελλάδα, το 2021, διατήρησε ένα καλό ποσοστό ανθρώπων με αντιλαμβανόμενη καλή ή πολύ καλή υγεία κοντά στο 80% των ατόμων άνω των 16 ετών, σε σύγκριση με το 70% του ευρωπαϊκού μέσου όρου (Σχήμα 3.2). Ωστόσο, η Ελλάδα βρισκόταν υψηλά στην κατάταξη για την αντιμετώπιση ανεκπλήρωτων ιατρικών αναγκών με ποσοστό 8% περίπου, στα άτομα άνω των 16 ετών, στο διάστημα μεταξύ 2016 και 2021.⁷⁶

⁷⁵ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

⁷⁶ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

Σχήμα 3.2: Ποσοστό ατόμων με αντιλαμβανόμενη καλή η πολύ καλή υγεία, ανά χώρα, το 2016 και το 2021

Figure 3.4: Share of people with good or very good perceived health, by country, 2016 and 2021
(% of population aged 16 over)

(1) Break(s) in time series between the two years shown. (2) 2020 data (instead of 2021).
(3) No data for 2021.
(4) 2017 data (instead of 2016).
(5) 2018 data (instead of 2016).

Πηγή: Eurostat (online data code: [sdg_03_20](https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184))

<https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

Στόχος 4: Η διασφάλιση σε χωρίς αποκλεισμούς, ισότιμη και ποιοτική εκπαίδευση και η ταυτόχρονη δημιουργία ευκαιριών δια βίου μάθησης για κάθε άνθρωπο.

Ο τέταρτος Σ.Β.Α ‘Ισότιμη και ποιοτική εκπαίδευση’, χαρακτηρίζεται κυρίως από θετικές εξελίξεις κατά την αξιολογούμενη πενταετή περίοδο. Σχετικά με τη συμμετοχή στην εκπαίδευση, η ΕΕ βρίσκεται σε καλό επίπεδο σε σχέση με την επίτευξη των στόχων της για το 2030, αναφορικά με την πρόωρη εγκατάλειψη της εκπαίδευσης και κατάρτισης αλλά και την επίτευξη του τριτοβάθμιου εκπαιδευτικού επιπέδου. Η εκπαίδευση ενηλίκων παρουσιάζει αύξηση σε σύγκριση με το 2017, ιδιαίτερα το 2022. Ωστόσο, το ποσοστό των παιδιών που συμμετέχουν στην προσχολική εκπαίδευση αυξάνεται από το 2015, με αργούς ρυθμούς. Επιπλέον, και οι τάσεις δεν ήταν ιδιαίτερα θετικές για τα εκπαιδευτικά αποτελέσματα. Το ποσοστό των μαθητών που είχαν χαμηλές επιδόσεις στην ανάγνωση, τα μαθηματικά και τις φυσικές επιστήμες, όπως παρουσιάζεται στη μελέτη PISA του Ο.Ο.Σ.Α., αυξήθηκε στο διάστημα των ετών 2015 και 2018, αποσπώντας την ΕΕ περισσότερο από τον στόχο της να ελαττώσει τα ποσοστά αυτά στο 15% για το 2030. Ακόμη, το ποσοστό των ενηλίκων που διαθέτουν τουλάχιστον βασικές ψηφιακές

δεξιότητες ήταν κάτω από 55% το 2021 και συνεπώς παραμένει μακριά από την αύξηση του συγκεκριμένου ποσοστού στο 80% έως το 2030.⁷⁷

Η Ελλάδα παρουσιάζει ένα σχετικά μεγάλο ποσοστό, το 2022, της τάξης του 45% περίπου, στα άτομα που έχουν παρακολουθήσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση, μεταξύ των ηλικιών 25 και 34, με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο να βρίσκεται γύρω στο 41%. Επίσης, το ποσοστό των Ελλήνων με βασικές ψηφιακές δεξιότητες, εξισώνεται σχεδόν με το μέσο όρο της Ε.Ε. του 51% περίπου.⁷⁸

Στόχος 5: Η ισότητα των φύλων και τη ανεξαρτητοποίηση όλων των κοριτσιών και γυναικών.

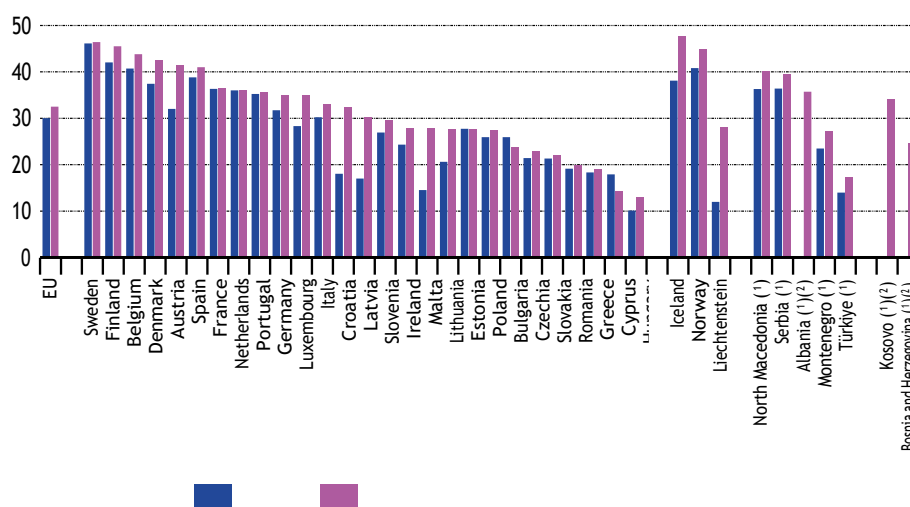
Ο πέμπτος στόχος ΣΒΑ "Ισότητα των φύλων" παρουσιάζει μια αρκετά ευνοϊκή εικόνα στους περισσότερους από τους τομείς που παρακολουθούνται. Όσον αφορά την απασχόληση, οι ωριαίες αποδοχές των γυναικών πλησιάζουν αυτές των ανδρών, και το χάσμα μεταξύ ανδρών και γυναικών που βρίσκονται εκτός του εργασίας λόγω καθηκόντων φροντίδας έχει μειωθεί σε σύγκριση με το 2017, ωστόσο και πάλι η πλειοψηφία είναι αυτή των γυναικών. Ομοίως, το χάσμα μεταξύ των δύο φύλων στην απασχόληση έχει μειωθεί από το 2017, αν και θα χρειαστεί μεγαλύτερη πρόοδος ώστε η ΕΕ να επιτύχει τον στόχο της, της ελάττωσης του στο μισό έως το 2030. Επίσης, είναι θετικό το γεγονός, ότι οι γυναίκες συνεχίζουν να καταλαμβάνουν περισσότερες ηγετικές θέσεις, όπως φαίνεται και από τη σημαντική αύξηση του αριθμού των γυναικών που βρίσκονται στα εθνικά κοινοβούλια και στις ανώτερες διοικητικές θέσεις των μεγαλύτερων εισηγμένων εταιρειών (Σχήμα 3.3). Ωστόσο, παρά τις βελτιώσεις αυτές, η κατάσταση των δύο φύλων εξακολουθεί να απέχει πολύ από την εξίσωση και στους δύο τομείς. Θετικό είναι επίσης, ότι στον τομέα της εκπαίδευσης, το χάσμα μεταξύ των δύο φύλων αντιστρέφεται, με περισσότερες νέες γυναίκες από ό,τι άνδρες, να αποκτούν δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση. Όσον αφορά την πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου, το χάσμα αυτό έχει μειωθεί ελαφρώς από το 2017.

⁷⁷ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

⁷⁸ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

Σχήμα 3.3: Ποσοστά θέσεων των γυναικών στα εθνικά κοινοβούλια, ανά χώρα, το 2017 και το 2022

Figure 5.10: Seats held by women in national parliaments, by country, 2017 and 2022 (% of seats)

(1) 2021 data (instead of 2022). (2) No data for 2017.

Πηγή: European Institute for Gender Equality (EIGE) (Eurostat online data code: sdg_05_50)/ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

Η χώρα μας δυστυχώς, κατέχει ένα χαμηλό ποσοστό θέσεων των γυναικών, στο Ελληνικό κοινοβούλιο, το οποίο βρίσκεται κοντά στο 20%, με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο να βρίσκεται πάνω από το 30% (Σχήμα 8). Ωστόσο, παρουσιάζεται σημαντική αύξηση στο ποσοστό των γυναικών που κατέχουν διευθυντικές θέσεις το 2022, με διπλασιασμό στο 25% περίπου από 11%, το 2017.⁷⁹

Στόχος 6: Η διασφάλιση της διαθεσιμότητας και της βιώσιμης διαχείρισης στο νερό και τις εγκαταστάσεις/συστήματα υγιεινής.

Η εικόνα της Ε.Ε για τον έκτο στόχο (Σ.Β.Α. 6) "Καθαρό νερό και αποχέτευση" φαίνεται μάλλον μικτή, βάσει των διαθέσιμων στοιχείων. Από τη μια πλευρά, είναι θετικό το γεγονός ότι το ποσοστό των ατόμων που δεν διαθέτουν τις κατάλληλες εγκαταστάσεις υγιεινής στα νοικοκυριά τους, μειώνεται σταθερά ενώ η συνδεσιμότητα με τις αποχετεύσεις και τη δευτεροβάθμια επεξεργασία λυμάτων, βελτιώνεται αργά (Σχήμα

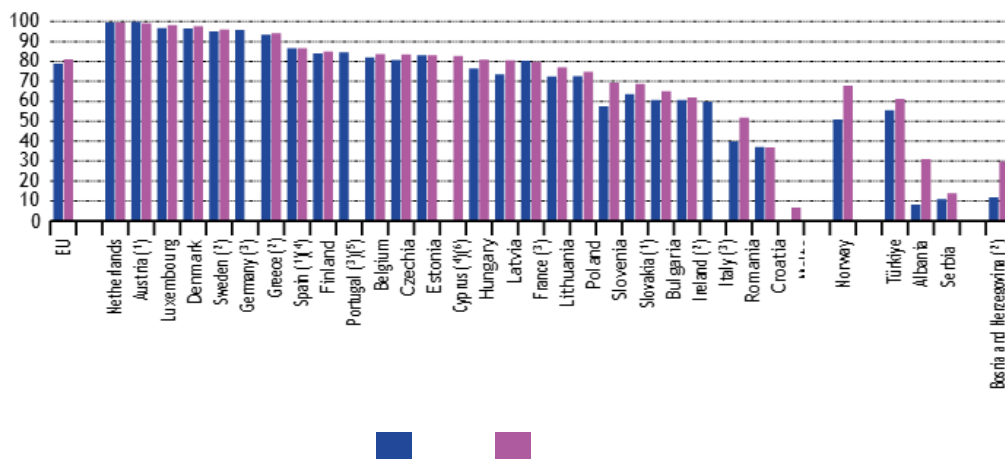
⁷⁹ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

3.4). Ωστόσο, οι τάσεις που αφορούν την ποιότητα των υδάτων στην Ε.Ε, είναι λιγότερο ευνοϊκές. Ενώ η βιοχημική έρευνα για ζήτηση οξυγόνου στα ποτάμια και οι συγκεντρώσεις νιτρικών ενώσεων στα ευρωπαϊκά υπόγεια ύδατα έχουν μειωθεί από το 2015, η έρευνα για τις φωσφορικές συγκεντρώσεις των ποταμών δείχνει ότι συνεχώς αυξάνονται από το 2013. Επιπλέον, το ποσοστό των περιοχών κολύμβησης στην ενδοχώρα, με άριστη ποιότητα νερού φαίνεται ότι βελτιώνεται σε σύγκριση με το 2020. Οι τάσεις που αφορούν τη λειψυδρία μπορεί να χαρακτηριστούν επίσης κάπως δυσμενείς, καθώς ο δείκτης εκμετάλλευσης του νερού στην Ε.Ε. παρουσιάζει μικρή αύξηση τα τελευταία χρόνια.⁸⁰

Η χώρα μας το 2020, βρίσκεται στις υψηλότερες θέσεις στο δείκτη του πληθυσμού με σύνδεση στο δευτεροβάθμιο αποχετευτικό σύστημα με κάλυψη σε ποσοστό άνω του 90% του πληθυσμού. Ωστόσο δεν δίδονται τιμές για τις φωσφορικές συγκεντρώσεις και τα νιτρικά όσον αφορά την Ελλάδα.⁸¹

Σχήμα 3.4: Πληθυσμός με σύνδεση στο δευτεροβάθμιο αποχετευτικό σύστημα, ανά χώρα, το 2015 και το 2020

Figure 6.4: Population connected to at least secondary waste water treatment, by country, 2015 and 2020
(% of population)

(*) 2016 data (instead of 2015).
 (†) 2019 data (instead of 2020). (‡) No data for 2020.
 (¶) 2018 data (instead of 2020).
 (§) 2017 data (instead of 2015). (¶) No data for 2015.
 Source: Eurostat (online data code: [sdg_06_20](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?code=sdg_06_20))

Πηγή: Eurostat (online data code: [sdg_06_20](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?code=sdg_06_20))/

<https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

⁸⁰ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

⁸¹ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

Στόχος 7: Η διασφάλιση της πρόσβασης σε βιώσιμη ενέργεια.

Την αξιολόγηση του επίπεδου του έβδομου στόχου (Σ.Β.Α.7) "Προσιτή, αξιόπιστη και καθαρή ενέργεια" επηρεάζουν δύο κύριοι παράγοντες. Ο πρώτος είναι το γεγονός ότι η κατανάλωση ενέργειας στην ΕΕ αυξήθηκε το 2021 ταυτόχρονα με την οικονομική ανάκαμψη, αφού είχε φθάσει σε ιστορικό χαμηλό το 2020, λόγω της πανδημίας. Ο δεύτερος είναι οι πρόσφατες συμφωνίες του Συμβουλίου της Ε.Ε. και του Κοινοβουλίου σχετικά με πιο φιλόδοξους ενεργειακούς στόχους για το 2030, πράγμα που σημαίνει ότι τα επόμενα χρόνια θα χρειαστεί να πραγματοποιηθεί μεγαλύτερη πρόοδος στους τομείς της ενεργειακής απόδοσης και των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας από αυτήν που παρατηρήθηκε στην περίοδο που αξιολογήθηκε στην παρούσα έκθεση (2016-2021). Το 2021, τόσο η πρωτογενής όσο και η τελική κατανάλωση ενέργειας αυξήθηκαν από τα χαμηλά επίπεδα του 2020, αν και η κατανάλωση παρέμεινε χαμηλότερα από τα προ της πανδημίας επίπεδα. Αλλά και η τελική κατανάλωση ενέργειας στα νοικοκυριά αυξήθηκε σημαντικά το 2021. Η αυξημένη ζήτηση ενέργειας ώθησε προς τα κάτω την παραγωγικότητα της ενέργειας, το 2021. Το ίδιο συνέβη και με το μερίδιο των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, παρόλο που οι τάσεις από το 2016 παραμένουν θετικές και στους δύο τομείς. Ωστόσο, η ΕΕ έχει καταφέρει να ελαττώσει την εξάρτησή της από τις ενεργειακές εισαγωγές σε σχέση με το 2019, ιδίως όσον αφορά το φυσικό αέριο και τα στερεά ορυκτά καύσιμα. Είναι απογοητευτικό, το γεγονός ότι η πρόσβαση σε φτηνή ενέργεια δυσχεραίνεται συνεχώς, με αποτέλεσμα όλο και λιγότεροι άνθρωποι να μην μπορούν να διατηρήσουν επαρκώς το σπίτι τους ζεστό. Θα πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι η έντονη αύξηση των τιμών της ενέργειας που παρατηρήθηκε το 2022 δεν αντικατοπτρίζεται ακόμη στα στοιχεία της παρούσας έκθεσης.⁸²

Η Ελλάδα παρουσιάζει μια αύξηση στο 20% περίπου το 2021 από 15% το 2016, στο ποσοστό ανανεώσιμων πηγών ενέργειας σε σχέση με τη συνολική κατανάλωση ενέργειας. Επιπλέον, η ενεργειακή της εξάρτηση από εισαγόμενες πηγές ενέργειας, προσδιορίζεται στο 70% της απαιτούμενης ενέργειας το 2021, ποσοστό ίδιο σχεδόν με το 2016.⁸³

⁸² <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

⁸³ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

Στόχος 8: Η αξιοπρεπής εργασία και η οικονομική ανάπτυξη.

Ο όγδοος στόχος (ΣΒΑ 8) 'Αξιοπρεπής εργασία και οικονομική ανάπτυξη' παρουσιάζει συνεχή σημάδια ανάκαμψης μετά τις επιπτώσεις που έφερε η πανδημία στην οικονομία και την αγορά εργασίας και παρά τις συνέπειες της Ρωσικής στρατιωτικής επίθεσης στην Ουκρανία, με περιθώρια για περαιτέρω πρόοδο το 2022. Μετά την οικονομική άνοδο που σημειώθηκε το 2021, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ συνέχισε να αυξάνεται έντονα το 2022, κατά 3,3 %, και οι επενδύσεις έφθασαν στο νέο ανώτατο επίπεδο, του ποσοστού του 23,2 % του ΑΕΠ στο ίδιο έτος. Η θετική αυτή εξέλιξη φαίνεται επίσης στην αγορά εργασίας, με το ποσοστό απασχόλησης στην ΕΕ να φτάνει στο επίπεδο ρεκόρ του 74,6%, μέσα στο 2022.

Ομοίως, το 2022, τόσο το ποσοστό των μακροχρόνια ανέργων στην ΕΕ όσο και το ποσοστό των άνεργων νέων οι οποίοι δεν συμμετέχουν στη εκπαίδευση ή την κατάρτιση (NEET) (Not in Education, Employment or Training), υποχώρησαν σε νέα χαμηλά επίπεδα. Συνεπώς, η ΕΕ φαίνεται να βρίσκεται σε καλό δρόμο για την επίτευξη των αντίστοιχων στόχων της για το 2030, όσον αφορά την απασχόληση και τα ποσοστά των NEET. Στον τομέα της αξιοπρεπούς εργασίας, τόσο η συχνότητα των θανατηφόρων εργατικών ατυχημάτων όσο και το ποσοστό των "φτωχών εργαζόμενων" σημειώθηκαν θετικές τάσεις κατά τη περίοδο της αξιολόγησης.⁸⁴

Η Ελλάδα παρουσίασε θετικές τάσεις στο εξεταζόμενο διάστημα, από το 2017 στο 2022, με αύξηση στο ποσοστό των εργαζομένων ηλικίας 24 έως 64, σε ποσοστό 70%, ίδιο με το μέσο ευρωπαϊκό όρο. Σχετικά με τη μέση ετήσια αλλαγή στο κατά κεφαλή πραγματικό ΑΕΠ στη χώρα μας, αυτή ήταν στο 2% περίπου με μέσο όρο στην Ε.Ε. το 1%.⁸⁵

Στόχος 9: Η οικοδόμηση ανθεκτικών υποδομών, η προαγωγή της βιώσιμης βιομηχανοποίησης και η προώθηση της καινοτομίας.

Ο ένατος στόχος (Σ.Β.Α. 9) "Βιομηχανία, καινοτομία και υποδομές" χαρακτηρίζεται από θετικές τάσεις στους περισσότερους δείκτες, με εξαίρεση αυτόν του τομέα των βιώσιμων μεταφορών. Αναφορικά με την Έρευνα και Ανάπτυξη (E&A) και την καινοτομία, η Ε.Ε. σημείωσε αργή αλλά προοδευτική αύξηση στις δαπάνες για E&A (τόσο σε απόλυτους

⁸⁴ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

⁸⁵ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

όρους όσο και σε σχέση με το ΑΕΠ). Ωστόσο θα χρειαστεί μεγαλύτερη προσπάθεια για να επιτύχει η Ε.Ε. τον αντίστοιχο στόχο της με ορίζοντα το 2030, δηλαδή να αφιερώνει το 3% του ΑΕΠ της σε Έρευνα και Ανάπτυξη. Οι υπόλοιποι δείκτες αναφορικά με τους αριθμούς των αιτήσεων διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας στο Ευρωπαϊκό Γραφείο Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας, το ποσοστό του προσωπικού Ε&Α στο εργατικό δυναμικό και το ποσοστό των νέων αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, έχουν παρουσιάσει σημαντική βελτίωση τα τελευταία έτη. Όσον αφορά τώρα, στον μετασχηματισμό της βιωσιμότητας του βιομηχανικού τομέα της Ε.Ε., η ένταση των ατμοσφαιρικών εκπομπών του μεταποιητικού τομέα -ο οποίος αναφέρεται στις εκπομπές μικροσωματιδίων του τομέα σε σχέση με την ακαθάριστη προστιθέμενη αξία του (Α.Π.Α.)- έχει βελτιωθεί, ενώ ταυτόχρονα η Α.Π.Α. του τομέα των περιβαλλοντικών αγαθών και υπηρεσιών συνέχισε να αυξάνεται εντονότερα από το σύνολο της οικονομίας. Οι τάσεις στον τομέα των βιώσιμων υποδομών είναι μικτές. Φαίνεται ότι, τόσο οι επιβατικές όσο και οι εμπορευματικές μεταφορές έχουν απομακρυνθεί περισσότερο από φιλικούς προς το περιβάλλον τρόπους μεταφοράς, όπως είναι τα λεωφορεία, τα τρένα ή οι εσωτερικές πλωτές μεταφορές. Υπάρχει ωστόσο, σημαντική αύξηση στο ποσοστό των νοικοκυριών που εξυπηρετούνται με συνδέσεις διαδικτύου υψηλής ταχύτητας από το 2016.⁸⁶

Η Ελλάδα παρουσίαζε μια μικρή αύξηση στην επένδυση σε Ε&Α το 2021, σε σύγκριση με το 2016, φτάνοντας το 1,5% του Α.Ε.Π. της. (Σχήμα 3.5). Ωστόσο η Ελλάδα βρίσκεται στις τελευταίες θέσεις των αιτήσεων διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, με ελάχιστο αριθμό σε αντίθεση με την πρωτοπόρο Ελβετία με αριθμό άνω των χιλίων αιτήσεων διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας το 2022. Η χώρα μας από την άλλη πλευρά, δείχνει αύξηση στο δείκτη των εργαζομένων σε Έρευνα και Ανάπτυξη περίπου 0,5% στο συνολικό εργατικό δυναμικό της χώρας. Βρίσκεται ωστόσο λίγο πιο κάτω από το μέσο όρο της Ε.Ε του 1,5%.⁸⁷

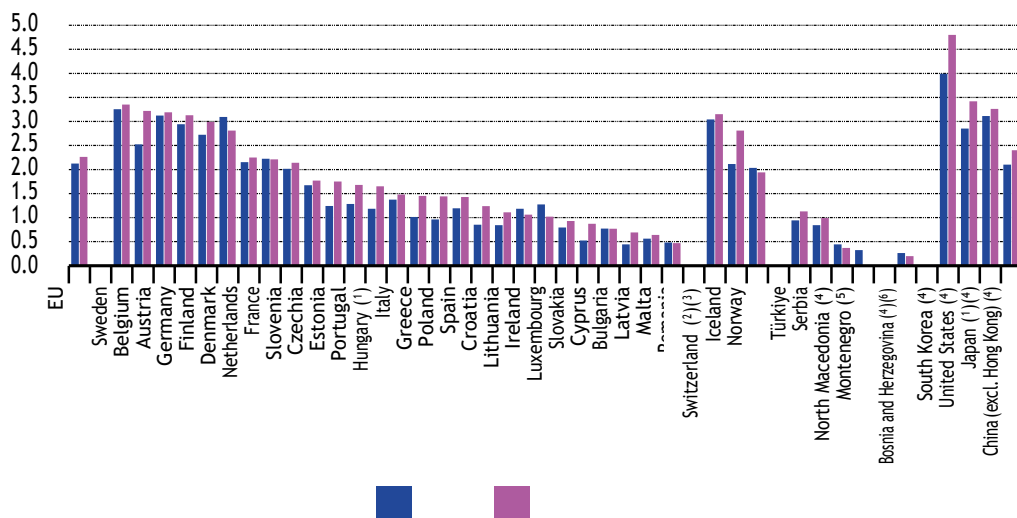
⁸⁶ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

⁸⁷ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

Σχήμα 3.5: Ακαθάριστη Εθνική Επένδυση σε Ε&Α, ανά χώρα, το 2016 και το 2021

Figure 9.2: Gross domestic expenditure on R&D, by country, 2016 and 2021

(% of GDP)

Note: 2021 are provisional data for many countries.

(1) Break(s) in time series between the two years shown. (2) 2015 data (instead of 2016).

(3) 2019 data (instead of 2021).

(4) 2020 data (instead of 2021). (5) No data for 2021.

(6) 2014 data (instead of 2016).

Πηγή: Eurostat (online data codes: [sdg_09_10](#) and [rd_e_gerdtot](#))/

<https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

Στόχος 10: Η μείωση της ανισότητας μεταξύ των χωρών αλλά και εντός των συνόρων τους.

Οι εξελίξεις στον τομέα του δέκατου (Σ.Β.Α. 10) για την "Μείωση των ανισοτήτων" παρουσιάζουν μια αρκετά θετική εικόνα σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία των τελευταίων πέντε ετών. Στο διάστημα μεταξύ 2016 και 2021, οι ανισότητες εντός των χωρών βελτιώθηκαν, όπως φαίνεται από τη μείωση των εισοδηματικών διαφορών ανάμεσα στις πλουσιότερες και τις πιο φτωχές πληθυσμιακές ομάδες. Ομοίως, μειώθηκε και το χάσμα της φτώχειας στην ΕΕ, μεταξύ των πληθυσμών αγροτικών και αστικών περιοχών. Τα στοιχεία για τις οικονομικές ανισότητες μεταξύ των χωρών της Ε.Ε. δίνουν επίσης μια καλή εικόνα, δείχνοντας μια συνεχή σύγκλιση των κρατών μελών όσον αφορά το κατά κεφαλήν ΑΕΠ και το εισόδημα των νοικοκυριών, παρόλο που οι συνέπειες της πανδημίας COVID-19, προσωρινά την ανέστειλαν. Η ένταξη των μεταναστών από χώρες εκτός Ε.Ε. στην αγορά εργασίας έδειξε να βελτιώνεται σε μεγάλο βαθμό, με την οικονομική ανάκαμψη που σημειώθηκε το 2021 και το 2022. Το χάσμα μεταξύ των πολιτών εκτός Ε.Ε. και των υπηκόων με χώρα καταγωγής στην ΕΕ, μειώθηκε όσον αφορά

τη νομισματική φτώχεια (σε σύγκριση με το 2016), καθώς και το ποσοστό απασχόλησης των νέων που δεν απασχολούνται ούτε παρακολουθούν κάποια εκπαίδευση ή κατάρτιση (NEET). Αναφορικά με το ποσοστό των ατόμων που εγκαταλείπουν το σχολείο πρόωρα (σε σύγκριση με το 2017), αυτό διευρύνθηκε ελαφρώς.⁸⁸

Στην Ελλάδα, το ποσοστό του εισοδήματος του κατώτερου 40% του πληθυσμού για το διάστημα μεταξύ 2016 και 2021, σημείωσε μικρή αύξηση και έφτασε το 20%, και βρίσκεται λίγο κατώτερα από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Το προσαρμοσμένο κατά κεφαλήν συνολικό διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών το 2021 στη χώρα μας, ωστόσο, βρίσκεται στις 80 μονάδες κάτω του δείκτη των 100 μονάδων της Ε.Ε. Αξιοσημείωτη μείωση σημειώθηκε επίσης, και στις αιτήσεις χορήγησης ασύλου στη χώρα μας από 5.000 περίπου το 2017, σε 2.500 το 2022.⁸⁹

Στόχος 11: Η δημιουργία ασφαλών, ανθεκτικών και βιώσιμων ανθρώπινων οικισμών και πόλεων.

Σχετικά με τον ενδέκατο στόχο (ΣΒΑ 11) "Βιώσιμες πόλεις και κοινότητες", οι δείκτες που χρησιμοποιούνται για την παρακολούθηση του, δείχνουν σε μεγάλο βαθμό θετικές εξελίξεις όσον αφορά την ποιότητα ζωής σε οικισμούς και πόλεις. Ωστόσο, η εικόνα είναι κάπως συγκεχυμένη όσον αφορά τη βιώσιμη κινητικότητα και τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Πιο θετικές τα τελευταία χρόνια, ήταν σαφώς οι τάσεις που σχετίζονται με τη σοβαρή στέρηση στέγης, τους πρόωρους θανάτους λόγω έκθεσης σε μικροσωματίδια και την εμφάνιση βίας, εγκληματικότητας και βανδαλισμών στις γειτονίες. Επιπλέον, η ηχορύπανση φαίνεται να έχει μειωθεί. Στον τομέα της βιώσιμης κινητικότητας, οι τάσεις επηρεάστηκαν από τις αλλαγές που έγιναν στα πρότυπα κινητικότητας λόγω της πανδημίας COVID-19. Οι θάνατοι από τροχαία ατυχήματα αυξήθηκαν το 2021, αφού είχαν φτάσει σε χαμηλό επίπεδο ρεκόρ, εξαιτίας του lockdown το 2020, αλλά παρέμειναν κάτω από τα προ πανδημίας επίπεδα. Ωστόσο, θα χρειαστεί μεγαλύτερη προσπάθεια για να επιτύχει η ΕΕ τον αντίστοιχο στόχο της για το 2030 (11.372 θάνατοι στην Ε.Ε). Τα μέσα μαζικής μεταφοράς επιβατών (λεωφορεία και τρένα) είχαν ήδη ελαττωμένα ποσοστά χρήσης έναντι των αυτοκινήτων, προ της πανδημίας. Το 2020 σημειώθηκε περαιτέρω μεγαλύτερη πτώση ως αποτέλεσμα της αλλαγής στις συνήθειες της

⁸⁸ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

⁸⁹ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

κινητικότητας λόγω του COVID-19. Από την άλλη πλευρά οι κατοικημένες περιοχές φαίνεται να επεκτείνονται συνεχώς και σε απόλυτους αριθμούς αλλά και κατά κεφαλήν, πράγμα που σημαίνει ότι η κατάληψη γης αυξήθηκε με μεγαλύτερο ρυθμό από τον ρυθμό αύξησης του πληθυσμού της ΕΕ. Δυστυχώς και η πρόοδος στην ανακύκλωση των αστικών αποβλήτων έχει επιβραδυνθεί τα τελευταία χρόνια, με αποτέλεσμα η ΕΕ να βρίσκεται εκτός τροχιάς για την επίτευξη του αντίστοιχου στόχου της έως το 2030.⁹⁰

Η Ελλάδα παρουσίασε μείωση του πληθυσμιακού ποσοστού με σοβαρή στέρηση στέγης το 2020, σε 5% από 7% περίπου το 2015. Ωστόσο, παρουσίασε αύξηση του πληθυσμού που ζει σε νοικοκυριά με ηχορύπανση από 18% το 2015 σε 20% το 2020. Τέλος στη χώρα μας, υπάρχει μια μείωση των θανατηφόρων τροχαίων ατυχημάτων ανά 100.000 άτομα, από 8 το 2016 σε 6 περίπου το 2021, με μέσο όρο στην Ε.Ε., τα 4.5 άτομα ενώ μικρή μείωση παρουσιάστηκε και στους πρόωρους θανάτους από έκθεση σε μικροσωματίδια (PM 2.5) το 2020, φέρνοντας τον αριθμό κάτω των 100 ανά 100.000 κατοίκους με μέσο όρο στην Ε.Ε. τους 50.⁹¹

Στόχος 12: Η διασφάλιση των πρότυπων βιώσιμης κατανάλωσης και παραγωγής.

Οι δείκτες σχετικά με τον δωδέκατο ΣΒΑ "Υπεύθυνη κατανάλωση και παραγωγή" ήταν κάπως ανάμεικτοι τα τελευταία χρόνια. Το υλικό αποτύπωμα της ΕΕ, το οποίο εκτιμάται βάσει της ζήτησης για την εξόρυξη πρώτων υλών εντός και εκτός Ε.Ε. και το οποίο προκαλείται από την κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών εντός της ΕΕ, είχε αυξηθεί έως το 2019, αλλά μειώθηκε το 2020 παράλληλα με την ελάττωση της οικονομικής δραστηριότητας που επήλθε με την πανδημία. Τα στοιχεία για την εσωτερική κατανάλωση υλικών δείχνουν ότι η χρήση πόρων έφτασε σχεδόν τα προ της πανδημίας επίπεδα μετά την οικονομική ανάκαμψη, το 2021. Ταυτόχρονα, με μια ελαφρά μείωση το 2020, από το 2016 η κατανάλωση επικίνδυνων χημικών ουσιών έχει αυξηθεί. Ωστόσο, παρόλο που η μέση απόδοση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα (CO₂) των νέων επιβατικών αυτοκινήτων έδειχνε σημαντική βελτίωση μέχρι το 2020, λόγω μιας αλλαγής στη μέθοδο της διαδικασίας δοκιμής, εμποδίζεται η σύγκριση με τα πρόσφατα δεδομένα του 2021. Όσον αφορά στην παραγωγή και διαχείριση αποβλήτων, οι τάσεις είναι επίσης ανάμικτες. Όπως και με το υλικό αποτύπωμα, η συνολική παραγωγή αποβλήτων

⁹⁰ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

⁹¹ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

αυξανόταν στην ΕΕ μέχρι το 2018, αλλά σημείωσε μείωση το 2020, ως αποτέλεσμα της μείωσης της οικονομικής δραστηριότητας. Επίσης, το ποσοστό χρήσης ανακυκλώσιμων υλικών τα τελευταία χρόνια βρίσκεται κάτω από το 12%, που σημαίνει ότι η ΕΕ θα χρειαστεί περισσότερη προσπάθεια για μπορέσει να διπλασιάσει το ποσοστό αυτό μέχρι το 2030, με αναφορά το ποσοστό του 2019. Ο τομέας των περιβαλλοντικών αγαθών και υπηρεσιών, από την άλλη, σημείωσε αύξηση της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας σε σχέση με τους άλλους οικονομικούς τομείς και συνέχισε την αυξητική του πορεία ακόμη και το 2020, το πρώτο έτος της πανδημίας.⁹²

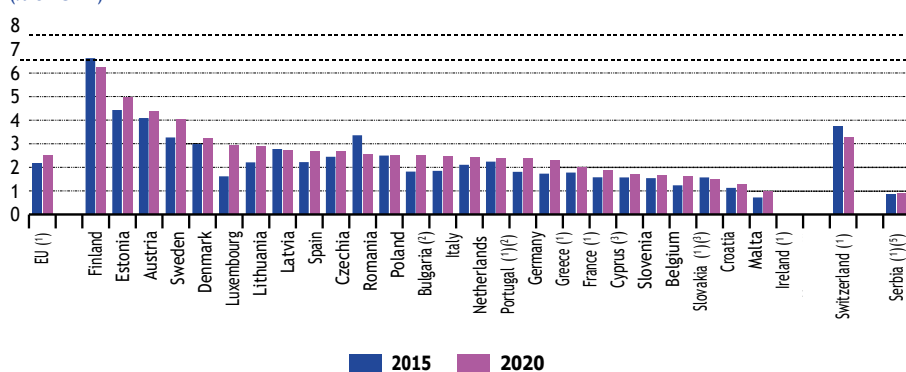
Η Ελλάδα το 2021, είχε μέση εκπομπή CO₂ ανά km νέων επιβατικών αυτοκινήτων τα 120g., ίδιο με το μέσο όρο της Ε.Ε. Στα ποσοστά νέων επιβατικών αυτοκινήτων με μηδενικές εκπομπές, ωστόσο, η χώρα μας είχε μόνο ένα 2% σε σύγκριση με το μέσο όρο της Ε.Ε του 9%. Σε σχέση με το ποσοστό της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας περιβαλλοντικών αγαθών και υπηρεσιών σημείωσε μικρή αύξηση το 2020, φτάνοντας το ποσοστό αυτό, λίγο πιο πάνω από το 2% του ΑΕΠ, παράλληλα με το επίπεδο του μέσου όρου της Ε.Ε. (Σχήμα 3.6). Ενθαρρυντικό είναι τέλος το γεγονός ότι το 2020, η Ελλάδα κατάφερε να μειώσει κατά το ήμισυ την κατά κεφαλή παραγωγή απορριμμάτων σε 2.000 kg περίπου, κάτω από τον μέσο όρο της Ε.Ε. των 5.000 k.g.⁹³

Σχήμα 3.6.: Συνολική προστιθέμενη αξία περιβαλλοντικών αγαθών και υπηρεσιών σε ποσοστό του ΑΕΠ, ανά χώρα, το 2015 και το 2020

⁹² <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

⁹³ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

Figure 12.8: Gross value added in the environmental goods and services sector, by country, 2015 and 2020
(% of GDP)

(1) Estimated and/or provisional data.
 (1) Break(s) in time series between the two years shown.
 (2) 2018 data (instead of 2015).
 (3) No data.
 (4) 2019 data (instead of 2020).

Source: Eurostat (online data code: [sdg_12_61](#))

Πηγή: Eurostat (online data code: [sdg_12_61](#))/

<https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

Στόχος 13: Η ανάληψη άμεσης δράσης με στόχο την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής και των συνεπειών της.

Η συνολική αξιολόγηση των δεικτών του ΣΒΑ 13 "Δράση για το κλίμα" χαρακτηρίζεται από κάπως περισσότερες αρνητικές παρά θετικές τάσεις. Με βάση προσωρινές εκτιμήσεις για το 2021, η ΕΕ έχει ήδη καταφέρει να ελαττώσει τις καθαρές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου κατά περίπου 30% από το 1990. Ωστόσο, χρειάζεται μεγαλύτερη προσπάθεια για να επιτύχει το στόχο της στη μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου κατά 55 % για το 2030. Τα σχετικά πρόσθετα μέτρα αποτελούν ήδη μέρος της δέσμης μέτρων Fit for 55. Ας σημειωθεί ότι η παρούσα αξιολόγηση δεν λαμβάνει υπόψη την περαιτέρω πρόοδο, όπως οι πορείες και τα προγραμματισμένα μέτρα που καθορίζονται στα εθνικά σχέδια των κρατών μελών για την ενέργεια και το κλίμα (ΕΣΕΚ). Επιπλέον, οι απορροφήσεις άνθρακα από τον τομέα της χρήσης γης και της δασοκομίας (LULUCF), οι οποίες συμβάλλουν στις καθαρές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, έχουν μειωθεί τα τελευταία έτη. Ωστόσο, το ποσοστό των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας

θα χρειαστεί να αυξηθεί περισσότερο από ό,τι στην υπό αξιολόγηση περίοδο (2016-2021), ώστε να επιτύχει η ΕΕ τον νέο της στόχο για το 2030. Ενώ η μέση απόδοση των εκπομπών CO₂ των νέων επιβατικών αυτοκινήτων είχε παρουσιάσει σημαντική βελτίωση μέχρι το 2020, όπως προαναφέρθηκε και στο Σ.Β.Α. 12, μια αλλαγή στη μέθοδο της διαδικασίας δοκιμών εμποδίζει τη σύγκριση με τα πιο πρόσφατα στοιχεία για το 2021. Όσον αφορά τις κλιματικές επιπτώσεις και την προσαρμογή, οι οικονομικές απώλειες από καιρικές και κλιματικές καταστροφές αυξήθηκαν απότομα το 2021. Αξιοσημείωτη ωστόσο, είναι αύξηση του αριθμού των υπογραφόντων το «Χάρτη των Δημάρχων για το κλίμα και την ενέργεια».⁹⁴

Η Ελλάδα σημείωσε μικρή μείωση στις εκπομπές των αερίων θερμοκηπίου το διάστημα 2016-2021, με 6 τόνους αερίων κατά κεφαλή το 2021, και βρίσκεται στο ίδιο επίπεδο με το μέσο όρο της Ε.Ε. Θετικό είναι το γεγονός, ότι χώρα μας κατάφερε να μειώσει την κατά κεφαλή οικονομική απώλεια λόγω κλιματικών αλλαγών το 2021, σε 20 ευρώ αντί των 30 ευρώ το 2016. Ο αντίστοιχος μέσος όρος της Ε.Ε. αυξήθηκε σε επίπεδο άνω των 30 ευρώ κατά κεφαλή. Τέλος, η Ελλάδα βρίσκεται στις πρώτες θέσεις το 2022, σε πληθυσμιακή κάλυψη από την υπογραφή του Χάρτη των Δημάρχων για το κλίμα και την ενέργεια, καλύπτοντας το 70% του πληθυσμού, με μέσο ευρωπαϊκό όρο το 40%.⁹⁵

Στόχος 14: Η διατήρηση και χρησιμοποίηση των θαλάσσιων πόρων με βιώσιμο τρόπο.

Η Ε.Ε. έχει σημειώσει οριακή μόνο πρόοδο όσον αφορά τον ΣΒΑ 14 "Η ζωή κάτω από την επιφάνεια", λόγω της διαφορετικότητας των δεικτών στους τομείς που παρακολουθούνται. Αναφορικά με τη διατήρηση των θαλασσών και τη βιώσιμη αλιεία οι τάσεις είναι γενικά καλές. Η έκταση των θαλάσσιων προστατευόμενων περιοχών έχει αυξηθεί σημαντικά από το 2012 και η Ε.Ε. βρίσκεται σε καλό επίπεδο ως προς την επίτευξη του στόχου της να προστατεύσει το 30 % των θαλάσσιων υδάτων της έως το 2030. Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα διαθέσιμα δεδομένα δεν δείχνουν την κατάσταση διατήρησης των προστατευόμενων περιοχών ή τον αντίκτυπο της προστασίας που παρέχουν στα είδη και τους οικοτόπους. Οι μοντελοποιημένοι δείκτες για τη βιώσιμη αλιεία, παρέχουν καλύτερη εικόνα των τάσεων της βιομάζας των ιχθυοαποθεμάτων και

⁹⁴ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

⁹⁵ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

της αλιευτικής πίεσης στα θαλάσσια ύδατα της Ε.Ε., τόσο για τον Βορειοανατολικό Ατλαντικό όσο και για τη Μεσόγειο και τη Μαύρη Θάλασσα (αν και στην τελευταία, η κατάσταση είναι λιγότερο θετική). Ωστόσο, οι δείκτες στην υγεία των ωκεανών είναι λιγότερο αισιόδοξοι. Η πρόσληψη CO₂ στους ωκεανούς παγκοσμίως, έχει προκαλέσει τη συνεχή αύξηση της μέσης επιφανειακής οξύτητας του θαλασσινού νερού, η οποία έχει φθάσει σε υψηλότερο επίπεδο το 2021 σε σύγκριση με τα προβιομηχανικά δεδομένα. Επιπλέον, το ποσοστό των υδάτων της Ε.Ε. που επηρεάζονται από ευτροφισμό έχει αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια. Εν τω μεταξύ, το ποσοστό των παράκτιων παραλιών με καλή ποιότητα νερού έχει αυξηθεί ελαφρώς στα κράτη μέλη της Ε.Ε. από το 2016.⁹⁶

Στην Ελλάδα, το ποσοστό των θαλάσσιων υδάτων της ΑΟΖ που επηρεάζεται από ευτροφισμό σημείωσε μια αλματώδη αύξηση το 2022, σε ποσοστό 0,8%, από 0,1% το 2017. Παρ' όλα αυτά, το ποσοστό των χώρων κολύμβησης στην Ελλάδα, με άριστο νερό το 2021, βρίσκεται στο 100%, ενώ το ίδιο έτος το 20% των θαλάσσιων περιοχών της χώρας, χαρακτηρίζονται ως προστατευόμενες.⁹⁷

Στόχος 15: Η προστασία, η αποκατάσταση και η βιώσιμη χρήση των χερσαίου οικοσυστημάτος.

Οι δείκτες που επιλέχθηκαν για τον δέκατο πέμπτο Σ.Β.Α. "Η ζωή στη γη" παρουσιάζουν κάποιες μικρές βελτιώσεις σε συνδυασμό ωστόσο με μερικές σαφώς αρνητικές τάσεις, έχουν ως αποτέλεσμα μια μάλλον συνολική αρνητική εικόνα σε επίπεδο στόχου. Παρόλο που οι δασικές εκτάσεις της Ε.Ε. έχουν αυξηθεί το 2018, οι συγκεντρώσεις ρύπων στους ευρωπαϊκούς ποταμούς έχουν παρουσιάσει μικτές τάσεις, με εμφανίσεις βελτιώσεων στη βιολογική ζήτηση οξυγόνου ταυτόχρονα με αυξημένες φωσφορικές συγκεντρώσεις. Σχετικά με την υποβάθμιση του εδάφους, οι πιέσεις από την κατάληψη γης, συμπεριλαμβανομένης της σφράγισης του εδάφους από αδιαπέραστα υλικά, το 2018 συνέχισαν να εντείνονται. Την ίδια στιγμή, οι εκτάσεις που κινδυνεύουν από σοβαρή διάβρωση του εδάφους στην Ε.Ε. το 2016, έχουν κάπως συρρικνωθεί σε σχέση με το 2010. Όσον αφορά τη βιοποικιλότητα και ενώ οι χερσαίες προστατευόμενες περιοχές έχουν αυξηθεί σε όλα τα κράτη μέλη από το 2013, η Ε.Ε. συνεχίζει να

⁹⁶ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

⁹⁷ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

αντιμετωπίζει δραματικές μειώσεις στους πληθυσμούς των κοινών πτηνών και των πεταλούδων των λιβαδιών. Με την παρούσα έκθεση για το Σ.Β.Α. 15, αν και χρειάζονται πιο πρόσφατα στοιχεία σύγκρισης, επιβεβαιώνονται τα αποτελέσματα άλλων εκθέσεων αξιολόγησης, οι οποίες καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η κατάσταση διατήρησης των οικοσυστημάτων και της βιοποικιλότητας στην Ε.Ε. δεν είναι ευνοϊκή και είναι σημαντικές οι αρνητικές επιπτώσεις του τρόπου ζωής της Ε.Ε., όχι μόνο για την ευρωπαϊκή αλλά και την παγκόσμια βιοποικιλότητα.⁹⁸

Η Ελλάδα το 2018, παρουσίαζε ποσοστό σφράγισης εδάφους περίπου 1% της συνολικής της επιφάνειας, κάτω του μέσου όρου της Ε.Ε. του 2%. Επίσης, το 2021 το ποσοστό των προστατευόμενων χερσαίων περιοχών της χώρας μας, ανέρχονταν σε 35% άνω του μέσου όρου της Ε.Ε. του 25%.⁹⁹

Στόχος 16: Η προαγωγή ειρηνικών κοινωνιών, η δημιουργία ισχυρών θεσμών και η πρόσβαση στη δικαιοσύνη για κάθε άνθρωπο.

Όσον αφορά τον ΣΒΑ 16 "Ειρήνη, δικαιοσύνη και ισχυροί θεσμοί" η Ε.Ε. φαίνεται να σημειώνει ικανοποιητική πρόοδο. Ωστόσο, ορισμένοι υποκειμενικοί δείκτες για τις αντιλήψεις των πολιτών σχετικά με τα θεσμικά όργανα της Ε.Ε. και των κρατών μελών πρόσφατα παρουσίασαν σημάδια επιδείνωσης. Στα θετικά, στην Ε.Ε. τα τελευταία χρόνια, οι θάνατοι λόγω ανθρωποκτονιών ή επιθέσεων και τα φαινόμενα εγκληματικότητας, βανδαλισμού και βίας στις ευρωπαϊκές γειτονιές φαίνεται να έχουν μειωθεί σημαντικά. Αλλά και οι κρατικές δαπάνες για τη λειτουργία των δικαστηρίων έχουν αυξηθεί. Ωστόσο, η αντίληψη για την ανεξαρτησία των συστημάτων δικαιοσύνης στα κράτη μέλη σημείωσε ελαφρά επιδείνωση, το 2022. Η βαθμολογία της Ε.Ε. στον Δείκτη Αντίληψης της Διαφθοράς επίσης, παρουσιάζει στασιμότητα, παρόλο που οι χώρες της Ε.Ε. εξακολουθούν να κατατάσσονται μεταξύ των λιγότερο διεφθαρμένων παγκόσμια. Αναφορικά με την εμπιστοσύνη των πολιτών προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αυτή έχει κάπως επιδεινωθεί σε σύγκριση με τα προ πανδημίας επίπεδα, ενώ αντίθετα η εμπιστοσύνη προς την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα έχει ελαφρώς αυξηθεί.¹⁰⁰

⁹⁸ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

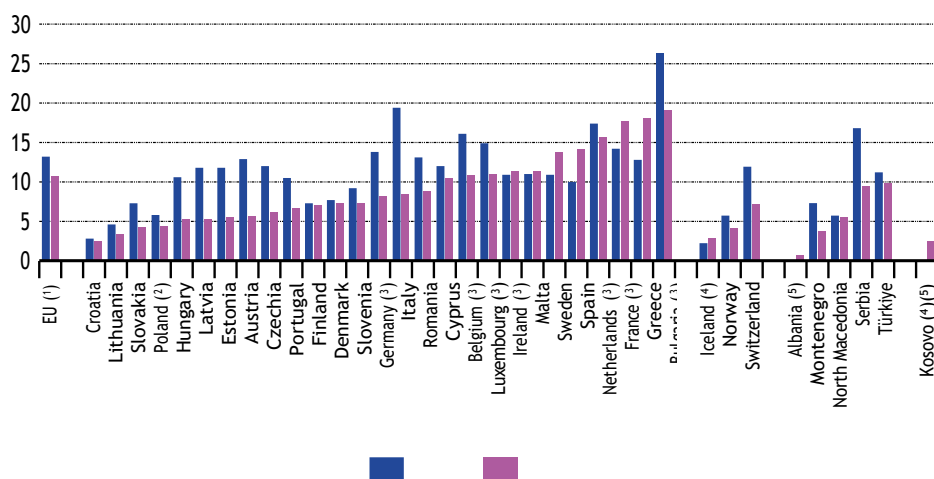
⁹⁹ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

¹⁰⁰ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

Στη Ελλάδα, δυστυχώς, αντίθετα με το μέσο όρο στην Ε.Ε. του 10%, το ποσοστό αναφορών περιστατικών εγκληματικότητας, βίας και βανδαλισμών στο γενικό πληθυσμό, αυξήθηκε σε μεγάλο βαθμό το 2020, φτάνοντας κοντά στο 20% και είναι το δεύτερο σε κατάταξη στις χώρες της Ε.Ε (Σχήμα 3.7). Από την άλλη πλευρά, ο δείκτης αντίληψης της διαφθοράς στην Ελλάδα σε διαβάθμιση από το 0=υψηλή διαφθορά έως το 100=καθόλου διαφθορά, σημείωσε το 2022, μικρή αύξηση σε σύγκριση με το 2017, φτάνοντας λίγο πάνω από το 50%. Ωστόσο, ο μέσος όρος του δείκτη στην Ε.Ε βρίσκεται άνω του 60%.¹⁰¹

Σχήμα 3.7.: Ποσοστό πληθυσμού που έχει αναφέρει περιστατικά εγκληματικότητας, βίας ή βανδαλισμού στην περιοχή του, ανά χώρα το 2015 και το 2020

Figure 16.4: Population reporting occurrence of crime, violence or vandalism in their area, by country, 2015 and 2020
(% of population)

(1) Estimated data.
(2) 2019 data (instead of 2020).
(3) Break(s) in time series between the two years shown. (4) 2018 data (instead of 2020).
(5) No data for 2015.

Source: Eurostat (online data code: [sdg_16_20](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?code=sdg_16_20))

Πηγή: Eurostat (online data code: [sdg_16_20](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?code=sdg_16_20))/

<https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

¹⁰¹ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

Στόχος 17: Η ενίσχυση των μέσων και η αναζωογόνηση της Σύμπραξης για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη.

Αναφορικά με τον δέκατο έβδομο Σ.Β.Α. "Σύμπραξη για τους στόχους της Βιώσιμης Ανάπτυξης", η συνολική αξιολόγηση των δεικτών στην Ε.Ε. είναι κάπως αρνητική. Θετικοί παρουσιάζονται οι δείκτες των εισαγωγών από τις αναπτυσσόμενες χώρες, οι οποίοι αυξήθηκαν σημαντικά το 2021 και το 2022 μετά τη διακοπή των εμπορικών ροών εξαιτίας της πανδημίας COVID-19, καθώς και το ποσοστό των νοικοκυριών που απολαμβάνουν συνδέσεις υψηλής ταχύτητας στο διαδίκτυο, το οποίο πραγματοποίησε αλματώδη αύξηση από το 2018. Στους υπόλοιπους δείκτες, οι εξελίξεις ήταν οριακά ή σαφώς δυσμενείς. Η συνολική χρηματοδότηση της Ε.Ε. προς τα αναπτυσσόμενα κράτη από το 2016, έχει ελαττωθεί σημαντικά και ο λόγος της επίσημης αναπτυξιακής βοήθειας (Ε.Α.Β.) της Ε.Ε. προς το ακαθάριστο εθνικό εισόδημα (Α.Ε.Ε.) δεν φαίνεται να οδεύει στον στόχο του 0,7%, του 2030. Σχετικά με τη δημοσιονομική πολιτική εντός της Ε.Ε., παρόλο που ο συνολικός λόγος χρέους προς το ΑΕΠ της Ε.Ε. μειώθηκε μετά το 2020, εξ αιτίας της κρίσης του COVID-19 και των σχετικών δημόσιων δαπανών, παρέμεινε πάνω από τα προ της πανδημίας επίπεδα, το 2022. Επιπλέον, το ήδη χαμηλό ποσοστό περιβαλλοντικών φόρων στη συνολική φορολογία, φαίνεται ότι μειώθηκε ακόμη περισσότερο το 2021.¹⁰²

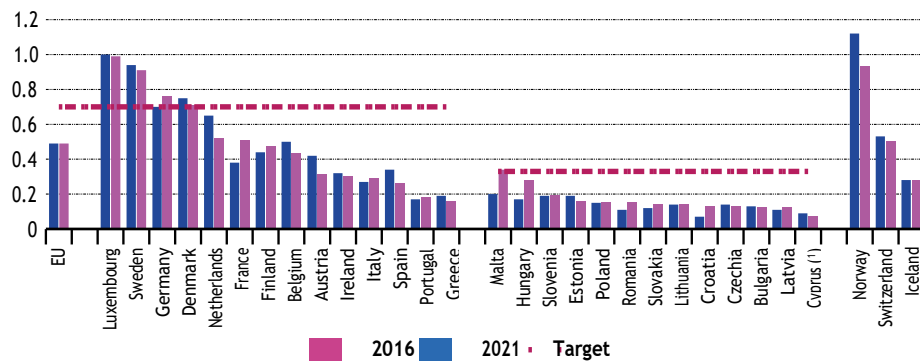
Στην Ελλάδα, η επίσημη αναπτυξιακή βοήθεια ως ποσοστό στο ακαθάριστο εθνικό εισόδημα, το 2021, σημείωσε μικρή μείωση κάτω του 0,2% όπου βρίσκονταν το 2016, αυξάνοντας έτσι την απόσταση της από το 0,7% του στόχου της Ε.Ε. και του Ο.Η.Ε. για το 2030 (Σχήμα 3.8). Σε αντίθεση, ωστόσο, η χώρα μας παρουσίασε ελαφρά αύξηση στο ποσοστό περιβαλλοντικών φόρων στο σύνολο της φορολογικής της πολιτικής, φτάνοντας το στο 10% το 2021, σε αντιδιαστολή με το μέσο όρο στην Ε.Ε. που μειώθηκε από 6% το 2016 σε 5% περίπου το 2021.¹⁰³

¹⁰² <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

¹⁰³ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

Σχήμα 3.8.: Επίσημο ποσοστό αναπτυξιακής βοήθειας στο ακαθάριστο εθνικό εισόδημα, ανά χώρα, το 2016 και το 2021.

Figure 17.2: Official development assistance as share of gross national income, by country, 2016 and 2021
(% of GNI)

Note: Break in time series in 2018 (all countries). Data for 'EU' include the 27 Member States' ODA and EU institutions' ODA not imputed to Member States.
(*) 2015 data (instead of 2016).

Πηγή: OECD (Eurostat online code : sgd_17_16)/
<https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.1. Ερευνητικά ερωτήματα εργασίας

- 1 Ποιες οι ομοιότητες και ποιες οι διαφορές της βιώσιμης ανάπτυξης με τις αντίστοιχες έννοιες της πράσινης μεγέθυνσης και η οικονομική ανάπτυξης;
- 2 Ποιες στρατηγικές έχει ακολουθήσει μέχρι στιγμής η Ευρώπη στα πλαίσια της Βιώσιμης Ανάπτυξης;
- 3.Τι απομένει να γίνει προς την κατεύθυνση των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης;
- 4.Τι άποψη υπάρχει σήμερα στην Ελλάδα ως προς την εφαρμογή των 17 αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης;

4.2. Ερευνητικές υποθέσεις εργασίας

- Υ1.1 Υπάρχει συσχέτιση της βιώσιμης ανάπτυξης με την οικονομική ανάπτυξη και την πράσινη μεγέθυνση.
- Υ1.2 Υπάρχουν διαφορές της βιώσιμης ανάπτυξης με την οικονομική ανάπτυξη και την πράσινη μεγέθυνση.
- Υ 2 .1 Οι Στρατηγικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι σύμφωνες με τα διεθνή πρότυπα Βιώσιμης Ανάπτυξης.
- Υ 2 .1 Οι Στρατηγικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης προσαρμόζονται στα πλαίσια της Ε.Ε.
- Υ 3.1 Υπάρχουν στόχοι οι οποίοι θα πρέπει να επιτευχθούν βάσει των διεθνών Συνθηκών.

Υ 3.2 Η εφαρμογή διεθνών Συνθηκών μέσω των Ευρωπαϊκών στόχων και η απαρίθμηση των μελλοντικών ενεργειών στο ευρωπαϊκό πλαίσιο.

Υ4. Υπάρχει γνώση του όρου της βιώσιμης ανάπτυξης στο ευρύ κοινό.

4.3. Συλλογή δεδομένων-Δειγματοληψία

Για την συλλογή δεδομένων της παρούσας εργασίας δημιουργήθηκε ανώνυμο ερωτηματολόγιο στο οποίο συμμετείχε ένα δείγμα 94 συμμετεχόντων και στο οποίο ζητήθηκε η ηλικία, το φύλο, η οικογενειακή κατάσταση, η επαγγελματική κατάσταση, το εκπαιδευτικό επίπεδο του συμμετέχοντα.

Το ερωτηματολόγιο απαριθμεί τους 17 δείκτες της βιώσιμης ανάπτυξης και ο κάθε ερωτώμενος κλήθηκε να απαντήσει σε τι βαθμό αναγνωρίζει την εφαρμογή τους, με βάση την κλίμακα Linkert (καθόλου, λίγο, αρκετά, πολύ, πάρα πολύ) στην καθημερινή του ζωή. Έπειτα οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να απαντήσουν αν γνωρίζουν ότι οι παραπάνω αρχές αποτελούν το περιεχόμενο της βιώσιμης ανάπτυξης. Επίσης ερωτήθηκαν αν γνωρίζουν την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης και αν πιστεύουν ότι έχει σχέση με την οικονομική ανάπτυξη και την πράσινη μεγέθυνση. Τέλος, ζητήθηκε να αξιολογήσουν την πορεία της βιώσιμης ανάπτυξης στην Ευρώπη και την Ελλάδα.

4.4. Ανάλυση δεδομένων

Βάσει των ομαδοποιήσεων που δημιουργήθηκαν με γνώμονα τις απαντήσεις των ερωτηματολογίων, τα δεδομένα αναλύθηκαν ώστε να ταξινομηθούν σε σχέση με την ηλικία, το φύλο, την οικογενειακή κατάσταση και το εκπαιδευτικό επίπεδο των συμμετεχόντων.

Αποτελέσματα έρευνας ερωτηματολογίου

1. Παρακαλώ, επιλέξτε το φύλο σας

Απαντήσεις-Ποσοστά

- 31 (32%) Άντρας
- 63 (67%) Γυναίκα

Γράφημα 4.1: Ποσοστά

Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων που δέχθηκαν να συμμετάσχουν στην έρευνα είναι γυναίκες με ποσοστό 67% ενώ το 33% ανήκει στους άνδρες.

2. Παρακαλώ, επιλέξτε το εκπαιδευτικό σας επίπεδο

Απαντήσεις-Ποσοστά

- 8 (21,3%) Υποχρεωτική Εκπαίδευση
- 20 (8,5%) Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση
- 45 (47,9%) Τριτοβάθμια Εκπαίδευση
- 21 (22,3%) Κάτοχος Μεταπτυχιακού Τίτλου Σπουδών

Γράφημα 4.2: Ποσοστά

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων 47,9% είναι απόφοιτοι Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, το 22,3% είναι κάτοχοι Μεταπτυχιακού, το 21,3% είναι απόφοιτοι Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και το υπόλοιπο 8,5% είναι απόφοιτοι υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

3. Είστε:

Απαντήσεις-Ποσοστά

- 27 (28,7%) άγαμος/η
- 67 (71,3%) έγγαμος/η

Γράφημα 4.3: Ποσοστά

Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων 71,3% είναι έγγαμοι και το υπόλοιπο 28,7% είναι άγαμοι.

4. Έχετε παιδιά;

Απαντήσεις-Ποσοστά

● 57 (60,6%) Ναι

● 37 (39,4%) Όχι

Γράφημα 4.4: Ποσοστά

Η πλειοψηφία με ποσοστό 60,6% των ερωτηθέντων έχουν παιδιά ενώ το υπόλοιπο 39,4% δεν έχουν.

5. Ποια είναι η ηλικία σας;

Απαντήσεις-Ποσοστά

● 10 (10,6%) Κάτω των 26 ετών

● 15 (10,6%) 26-35 ετών

● 21 (22,3%) 36-45 ετών

● 30 (31,9%) 46-55 ετών

● 18 (19,1%) 56 ετών και άνω

Γράφημα 4.5: Ποσοστά

Το 31,9% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι είναι ηλικίας από 46-55 ετών, το 22,3% από 36-45 ετών, το 19,1% από 56 ετών και άνω, το 16% από 26-35 ετών και το υπόλοιπο 10,6% κάτω των 26 ετών.

6. Εργάζεστε;

Απαντήσεις-Ποσοστά

● 62 (66%) Ναι

● 32 (34%) Όχι

Γράφημα 4.6: Ποσοστά

Το μεγαλύτερο ποσοστό 66% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι εργάζονται ενώ το υπόλοιπο 34% ότι δεν εργάζονται.

7. Πιστεύετε ότι έχει εξαλειφθεί η φτώχεια παγκοσμίως;

Απαντήσεις-Ποσοστά

● 63 (67%) καθόλου

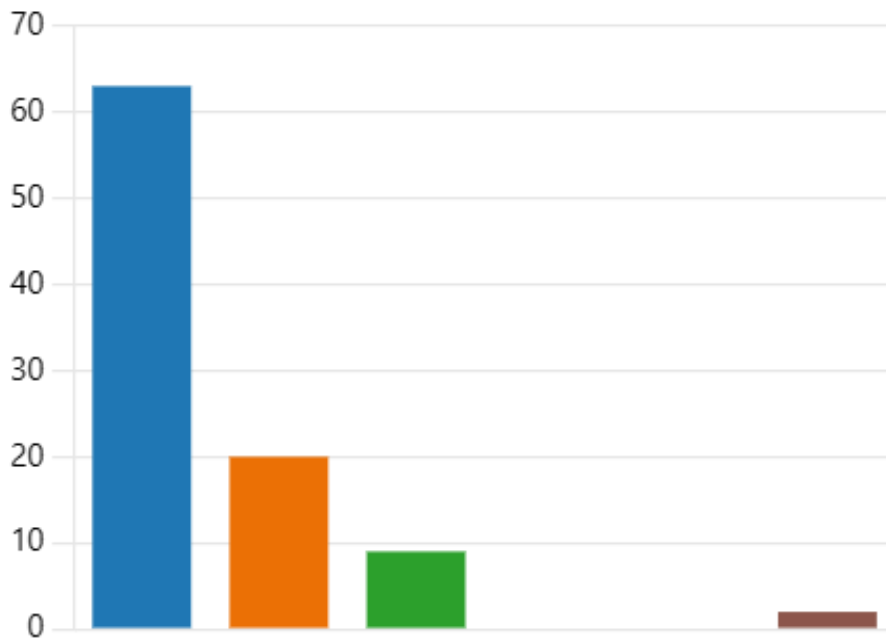
● 20 (21,3%) λίγο

● 9 (9,6%) αρκετά

● 0 (0%) πολύ

● 0 (0%) πάρα πολύ

● 2 (2,1%) Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

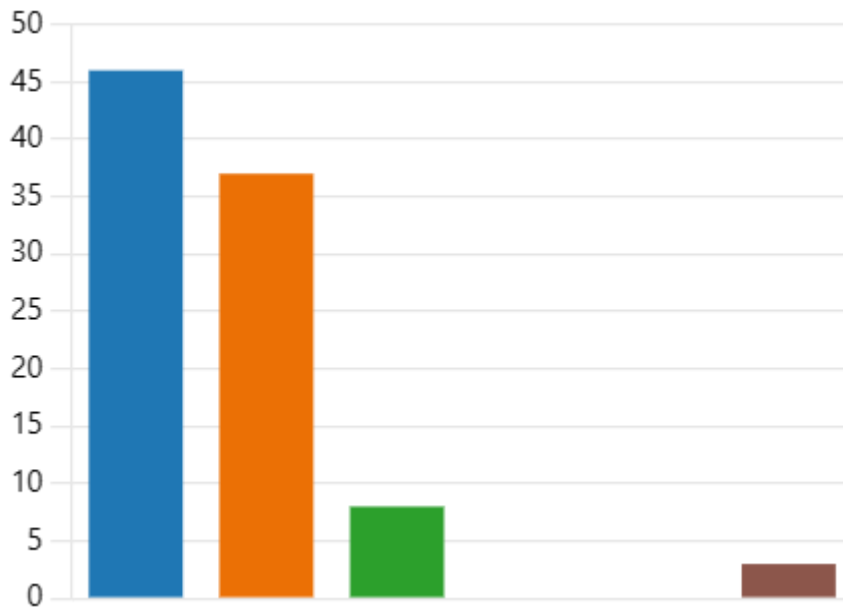
Γράφημα 4.7: Απαντήσεις

Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, δηλαδή το 67%, δεν πιστεύουν καθόλου πως έχει εξαλειφθεί η φτώχεια παγκοσμίως και το 21,3% πιστεύουν πως έχει εξαλειφθεί σε λίγο βαθμό. Το 9,6% ωστόσο πιστεύει ότι έχει εξαλειφθεί αρκετά ενώ το 2,1% δήλωσε ότι δεν γνωρίζει ή δεν επιθυμεί να δώσει απάντηση.

8. Πιστεύετε ότι παγκόσμια, έχει εξαλειφθεί η πείνα και έχει επιτευχθεί επισιτιστική ασφάλεια, ενώ ταυτόχρονα βελτιώνεται η ποιότητα της διατροφής και προάγεται η βιώσιμη αγροτική παραγωγή;

Απαντήσεις-Ποσοστά

- 46 (48,9%) καθόλου
- 37 (39,4%) λίγο
- 8 (8,5%) αρκετά
- 0 (0%) πολύ
- 0 (0%) πάρα πολύ
- 3 (3,2%) Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

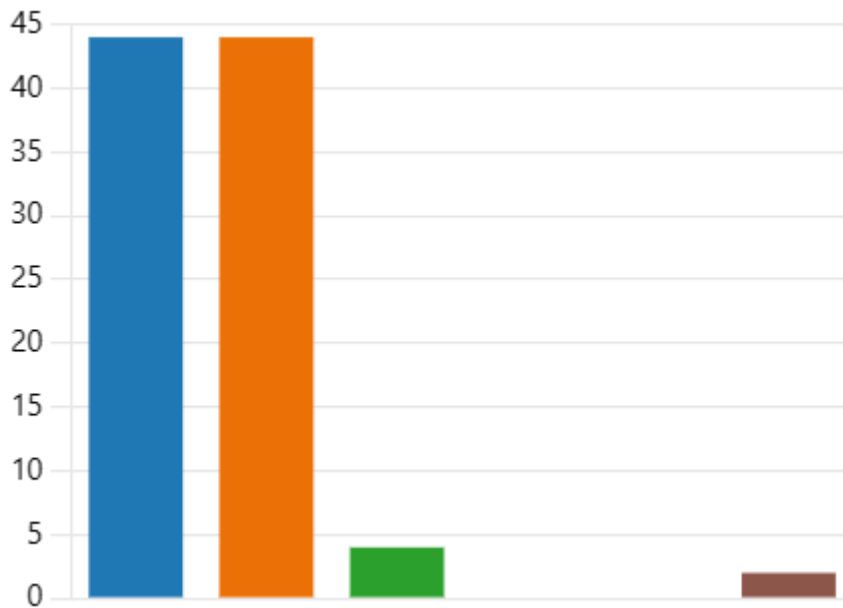
Γράφημα 4.8: Απαντήσεις

Το μεγαλύτερο ποσοστό 48,9% των ερωτηθέντων δεν πιστεύει καθόλου πως έχει εξαλειφθεί η πείνα και έχει επιτευχθεί η επισιτιστική ασφάλεια, ενώ ταυτόχρονα βελτιώνεται η ποιότητα της διατροφής και προάγεται η βιώσιμη αγροτική παραγωγή ενώ το 39,4% το πιστεύει σε λίγο βαθμό. Ωστόσο το 8,5% των ερωτηθέντων απάντησε ότι πιστεύει αρκετά στην επίτευξη του στόχου ενώ ένα ποσοστό 3,2% δήλωσε ότι δεν γνωρίζει ή δεν επιθυμεί να δώσει απάντηση.

9. Πιστεύετε ότι υπάρχει η διασφάλιση μιας ζωής με υγεία και ευημερία για όλους ανεξαρτήτου ηλικίας, παγκοσμίως;

Απαντήσεις-Ποσοστά

- 44 (46,8%) καθόλου
- 44 (46,8%) λίγο
- 4 (4,3%) αρκετά
- 0 (0%) πολύ
- 0 (0%) πάρα πολύ
- 2 (2,1%) Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

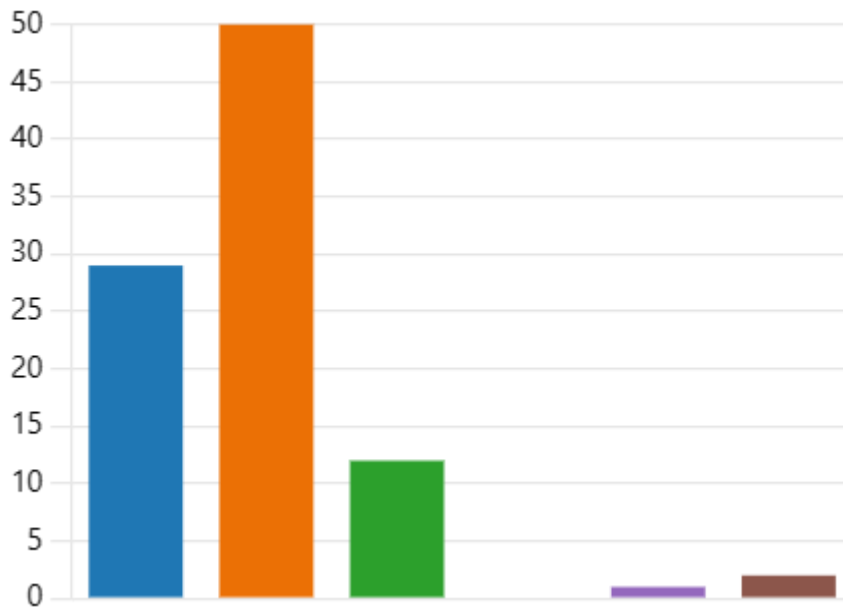
Γράφημα 4.9: Απαντήσεις

Το 46,8% των ερωτηθέντων δεν πιστεύει καθόλου πως υπάρχει η διασφάλιση μιας ζωής με υγεία και ευημερία για όλους ανεξαρτήτου ηλικίας παγκοσμίως, ενώ άλλο ένα ίδιο ποσοστό πιστεύει πως υπάρχει σε λίγο βαθμό. Ωστόσο το 4,3% των ερωτηθέντων απάντησε ότι πιστεύει αρκετά στην εφαρμογή του στόχου ενώ ένα ποσοστό 2,1% δήλωσε ότι δεν γνωρίζει ή δεν επιθυμεί να δώσει απάντηση.

10. Πιστεύετε και σε τι βαθμό, ότι υπάρχει ισότιμη και ποιοτική εκπαίδευση, όπως επίσης και δημιουργία ευκαιριών δια βίου μάθησης για όλους;

Απαντήσεις-Ποσοστά

- 29 (30,9%) καθόλου
- 50 (53,2%) λίγο
- 12 (12,9%) αρκετά
- 0 (0%) πολύ
- 1 (1,1%) πάρα πολύ
- 2 (2,1%) Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

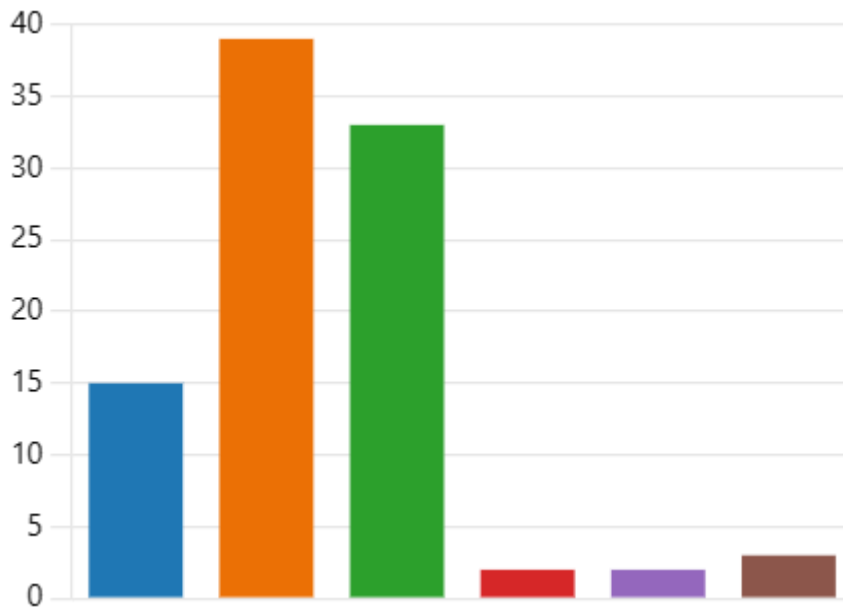
Γράφημα 4.10: Απαντήσεις

Το μεγαλύτερο ποσοστό 53,2% των ερωτηθέντων πιστεύει πως υπάρχει ισότιμη και ποιοτική εκπαίδευση, όπως επίσης και δημιουργία ευκαιριών δια βίου μάθησης για όλους σε λίγο βαθμό ενώ το 30,9% δεν το πιστεύει καθόλου. Ωστόσο το 12,9% πιστεύει πως υπάρχει ισότιμη και ποιοτική εκπαίδευση σε αρκετά μεγάλο βαθμό. Επίσης, ένα μικρό ποσοστό του 1,1% πιστεύει πως υπάρχει ισότιμη και ποιοτική εκπαίδευση σε πολύ μεγάλο βαθμό ενώ ένα ποσοστό 2,1% δήλωσε ότι δεν γνωρίζει ή δεν επιθυμεί να δώσει απάντηση.

11. Πιστεύετε και σε τι βαθμό, ότι έχει επιτευχθεί η ισότητα των φύλων και η ανεξαρτητοποίηση των γυναικών, παγκοσμίως;

Απαντήσεις-Ποσοστά

- 15(16%) καθόλου
- 39 (41,5%) λίγο
- 33 (35,1%) αρκετά
- 2 (2,1%) πολύ
- 2 (2,1%) πάρα πολύ
- 3 (3,2%) Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

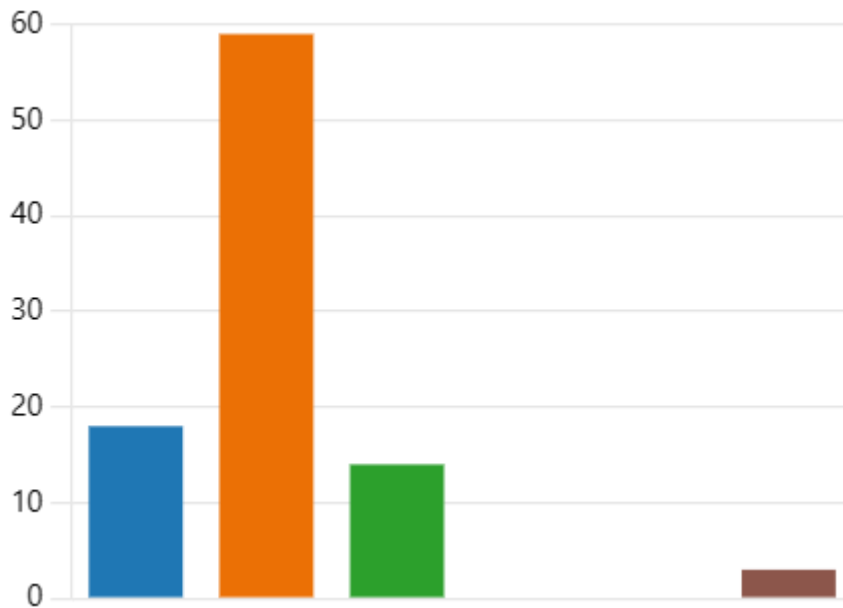
Γράφημα 4.11: Απαντήσεις

Το 41,5% των ερωτηθέντων πιστεύει πως έχει επιτευχθεί η ισότητα των φύλων και η ανεξαρτητοποίηση των γυναικών, παγκοσμίως σε λίγο βαθμό, το 35,1% σε αρκετά μεγάλο βαθμό ενώ το 16% δεν το πιστεύει καθόλου. Σε πολύ μεγάλο βαθμό το πιστεύει το 2,1% και ένα ίδιο ποσοστό 2,1% το πιστεύει σε πάρα πολύ μεγάλο βαθμό ενώ το 3,2% δήλωσε ότι δεν γνωρίζει ή δεν επιθυμεί να δώσει απάντηση.

12. Πιστεύετε ότι έχει διασφαλιστεί η διαθεσιμότητα και η βιώσιμη διαχείριση του νερού και των εγκαταστάσεων/συστημάτων υγιεινής για όλους;

Απαντήσεις-Ποσοστά

- 18 (19,1%) καθόλου
- 59 (62,8%) λίγο
- 14 (14,9%) αρκετά
- 0 (0%) πολύ
- 0 (0%) πάρα πολύ
- 3 (3,2%) Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

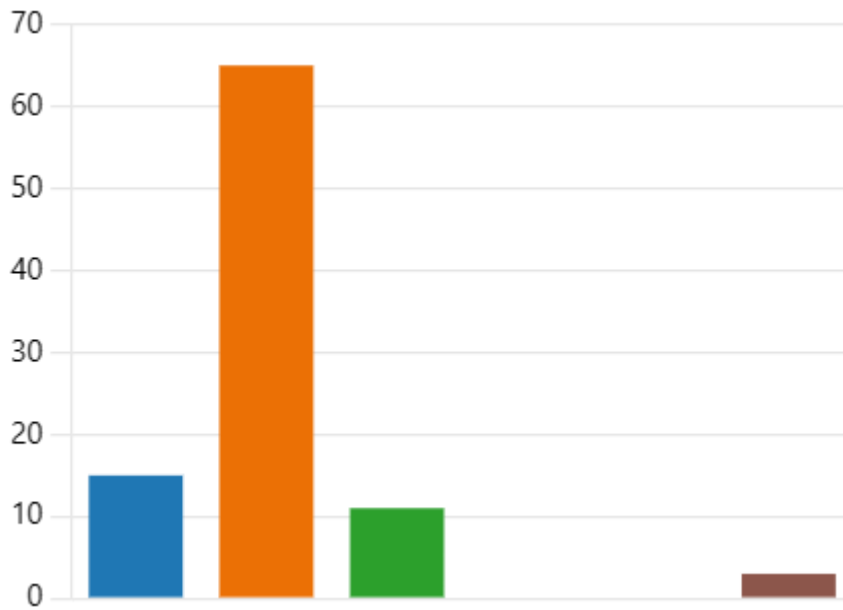
Γράφημα 4.12: Απαντήσεις

Η πλειοψηφία 62,8% των ερωτηθέντων πιστεύει πως έχει διασφαλιστεί η διαθεσιμότητα και η βιώσιμη διαχείριση του νερού και των εγκαταστάσεων/συστημάτων υγιεινής για όλους σε λίγο βαθμό, το 19,1% δεν το πιστεύει καθόλου ενώ το 14,9% το πιστεύει σε αρκετά μεγάλο βαθμό. Επίσης, το 3,2% δήλωσε ότι δεν γνωρίζει ή δεν επιθυμεί να δώσει απάντηση.

13. Πιστεύετε και σε τι βαθμό, ότι διασφαλίζεται η πρόσβαση σε προσιτή, αξιόπιστη, βιώσιμη και σύγχρονη ενέργεια για όλους;

Απαντήσεις-Ποσοστά

- 14 (14,9%) καθόλου
- 66 (70,2%) λίγο
- 11(11,7%) αρκετά
- 0 (0%) πολύ
- 0 (0%) πάρα πολύ
- 3 (3,2%) Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

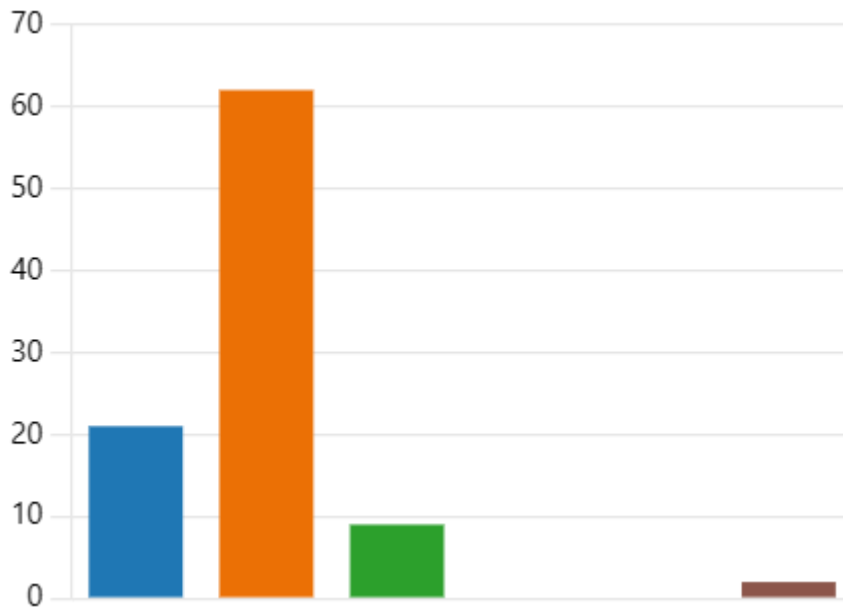
Γράφημα 4.13: Απαντήσεις

Το 70,2% των ερωτηθέντων πιστεύει πως έχει διασφαλιστεί η πρόσβαση σε προσιτή, αξιόπιστη, βιώσιμη και σύγχρονη ενέργεια για όλους σε λίγο βαθμό, το 14,9% δεν το πιστεύει καθόλου, το 11,7% το πιστεύει σε αρκετά μεγάλο βαθμό ενώ το 3,2% δήλωσε ότι δεν γνωρίζει ή δεν επιθυμεί να δώσει απάντηση.

14. Πιστεύετε και σε τί βαθμό ότι δημιουργούνται συνθήκες διαρκούς, βιώσιμης, χωρίς αποκλεισμούς οικονομικής ανάπτυξης ενώ ταυτόχρονα προωθείται πλήρης, παραγωγική απασχόληση και αξιοπρεπής εργασία για όλους;

Απαντήσεις-Ποσοστά

- 21(22,3%) Καθόλου
- 62 (67%) λίγο
- 8 (8,5%) αρκετά
- 0 (0%) πολύ
- 0 (0%) πάρα πολύ
- 2 (2,1%) Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

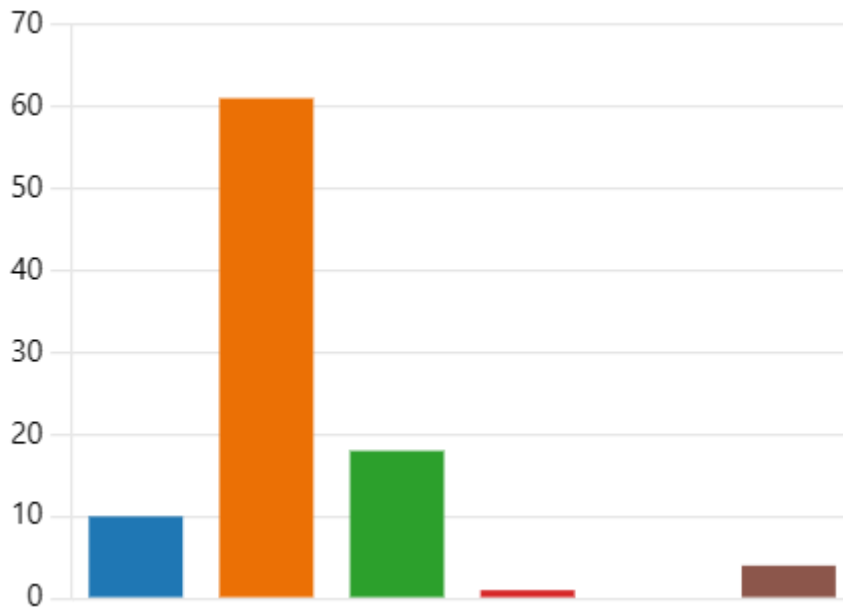
Γράφημα 4.14: Απαντήσεις

Το 67% των ερωτηθέντων πιστεύει πως δημιουργούνται συνθήκες οικονομικής ανάπτυξης ενώ προωθείται πλήρης, παραγωγική απασχόληση & αξιοπρεπής εργασία για όλους σε λίγο βαθμό ενώ το 22,3% δεν το πιστεύει καθόλου. Το 8,5% ωστόσο το πιστεύει αρκετά ενώ το 2,1% δήλωσε ότι δεν γνωρίζει ή δεν επιθυμεί να δώσει απάντηση.

15. Πιστεύετε ότι πραγματοποιείται η οικοδόμηση ανθεκτικών υποδομών και προάγεται η βιώσιμη βιομηχανοποίηση και η καινοτομία, παγκοσμίως;

Απαντήσεις-Ποσοστά

- 10 (10,6%) καθόλου
- 61 (64,9%) λίγο
- 18 (19,1%) αρκετά
- 1 (1,1%) πολύ
- 0 (0%) πάρα πολύ
- 4 (4,3%) Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

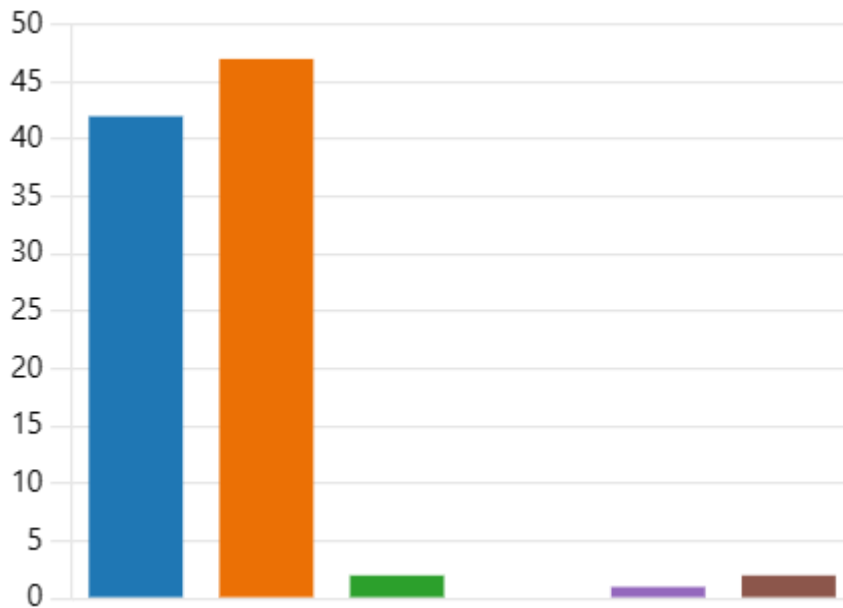
Γράφημα 4.15: Απαντήσεις

Πάνω από τους μισούς, 64,9%, των ερωτηθέντων πιστεύουν σε λίγο βαθμό ότι πραγματοποιείται η οικοδόμηση ανθεκτικών υποδομών και προάγεται η βιώσιμη βιομηχανοποίηση και η καινοτομία, παγκοσμίως, το 19,1% το πιστεύει σε αρκετά μεγάλο βαθμό ενώ το 10,6% καθόλου. Σε πολύ μεγάλο βαθμό το πιστεύει το ελάχιστο 1,1% ενώ το 4,3% δήλωσε ότι δεν γνωρίζει ή δεν επιθυμεί να δώσει απάντηση.

16. Πιστεύετε ότι μειώνονται οι ανισότητες μεταξύ των χωρών αλλά και εντός των συνόρων τους;

Απαντήσεις-Ποσοστά

- 42 (44,7%) καθόλου
- 47 (50%) λίγο
- 2 (2,1%) αρκετά
- 0 (0%) πολύ
- 1 (1,1%) πάρα πολύ
- 2 (2,1%) Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

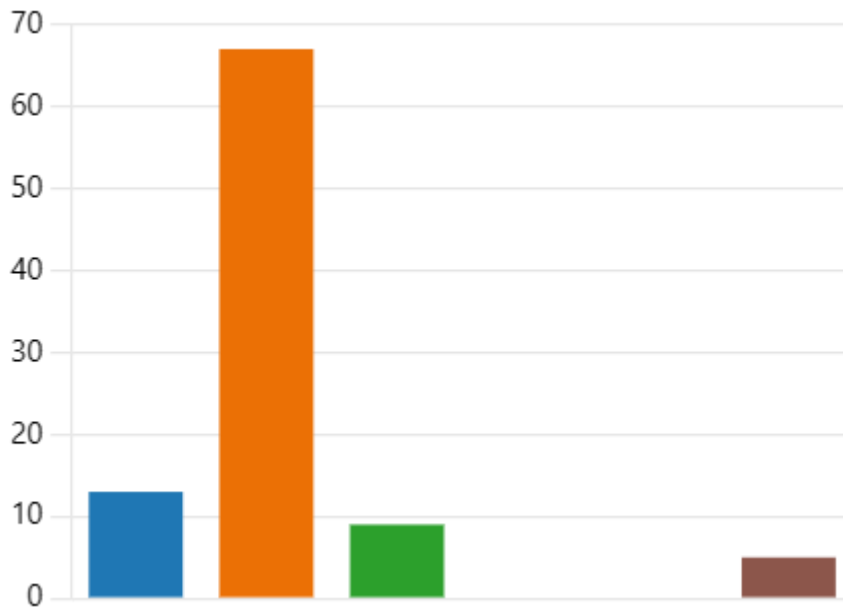
Γράφημα 4.16: Απαντήσεις

Το 50% των ερωτηθέντων πιστεύουν σε λίγο βαθμό ότι μειώνονται οι ανισότητες μεταξύ των χωρών αλλά και εντός των συνόρων τους ενώ το 44,7% καθόλου. Το ελάχιστο 1,1% το πιστεύει πάρα πολύ ,το 2,1% το πιστεύει αρκετά ενώ ένα ίδιο ποσοστό δήλωσε ότι δεν γνωρίζει ή δεν επιθυμεί να δώσει απάντηση.

17. Πιστεύετε ότι δημιουργούνται ασφαλείς, ανθεκτικοί και βιώσιμοι ανθρωπίνι οικισμοί και πόλεις, για όλους;

Απαντήσεις-Ποσοστά

- 13 (13,8%) Καθόλου
- 67 (71,3%) λίγο
- 9 (9,6%) αρκετά
- 0 (0%) πολύ
- 0 (0%) πάρα πολύ
- 5 (5,3%) Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

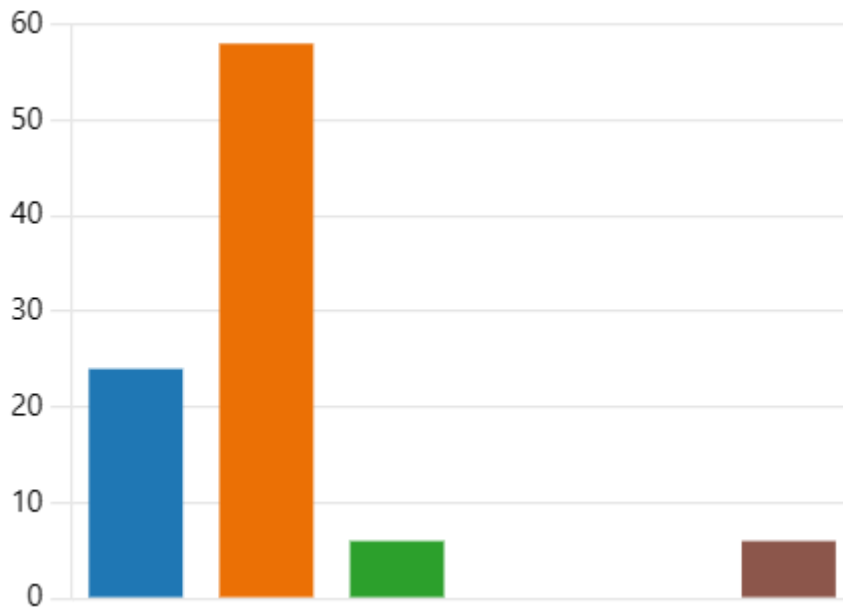
Γράφημα 4.17: Απαντήσεις

Το 71,3% των ερωτηθέντων πιστεύουν σε λίγο βαθμό ότι δημιουργούνται ασφαλείς, ανθεκτικοί και βιώσιμοι ανθρωπίνι οικισμοί και πόλεις για όλους, ενώ το 13,8% καθόλου. Το 9,3% το πιστεύει αρκετά ενώ το 5,3% δήλωσε ότι δεν γνωρίζει ή δεν επιθυμεί να δώσει απάντηση.

18. Πιστεύετε ότι διασφαλίζεται η υπεύθυνη παραγωγή και η κατανάλωση, παγκόσμια;

Απαντήσεις-Ποσοστά

- 24 (25,5%) καθόλου
- 58 (61,7%) λίγο
- 6 (6,4%) αρκετά
- 0 (0%) πολύ
- 0 (0%) πάρα πολύ
- 6 (6,4%) Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

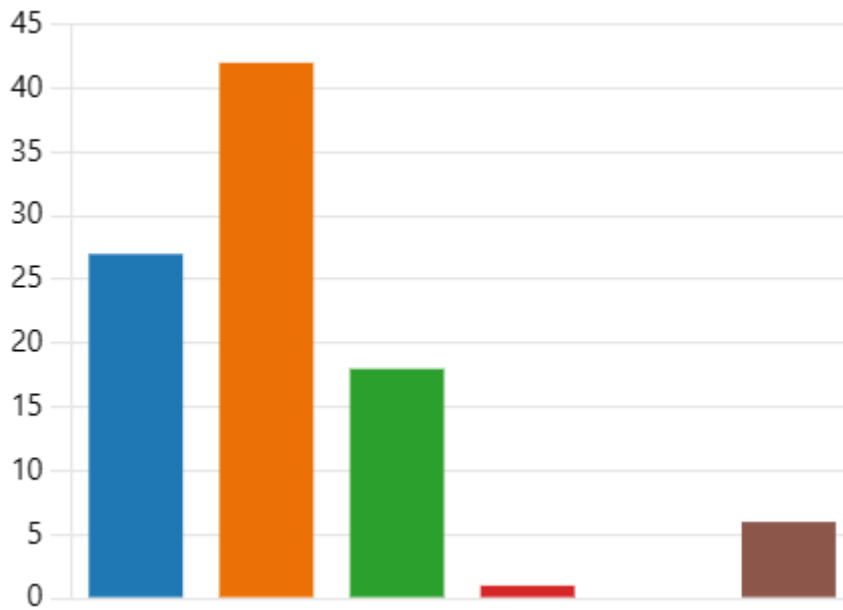
Γράφημα 4.18: Απαντήσεις

Το 61,7% των ερωτηθέντων πιστεύουν σε λίγο βαθμό ότι διασφαλίζεται η υπεύθυνη παραγωγή και η κατανάλωση, παγκόσμια, ενώ το 25,5% καθόλου. Το 6,4% το πιστεύει αρκετά ενώ το ίδιο ποσοστό δήλωσε ότι δεν γνωρίζει ή δεν επιθυμεί να δώσει απάντηση.

19. Πιστεύετε ότι υπάρχει παγκόσμια δράση για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής και των επιπτώσεων της;

Απαντήσεις-Ποσοστά

- 27 (27,7%) καθόλου
- 42 (45,7%) λίγο
- 18 (19,1%) αρκετά
- 1 (1,1%) πολύ
- 0 (0%) πάρα πολύ
- 6 (6,4%) Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

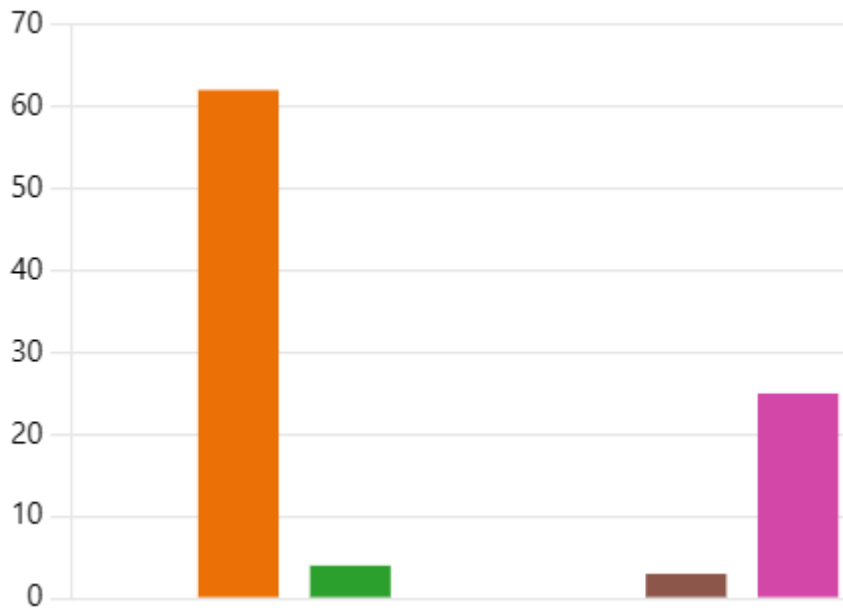
Γράφημα 4.19: Απαντήσεις

Το 45,7% των ερωτηθέντων πιστεύουν σε λίγο βαθμό ότι υπάρχει παγκόσμια δράση για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής και των επιπτώσεων της, το 27,7% καθόλου ενώ το 19,1% σε αρκετά μεγάλο βαθμό. Το 1,1% μόνο, το πιστεύει πολύ ενώ το 6,4% δήλωσε ότι δεν γνωρίζει ή δεν επιθυμεί να δώσει απάντηση.

20. Πιστεύετε ότι συντελείται παγκοσμίως, η διατήρηση και η χρήση με βιώσιμο τρόπο των ωκεανών, των θαλασσών και των θαλάσσιων πόρων;

Απαντήσεις-Ποσοστά

- 25 (26,6%) καθόλου
- 62 (66%) λίγο
- 4 (4,3%) αρκετά
- 0 (0%) πολύ
- 0 (0%) πάρα πολύ
- 3 (3,2%) Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

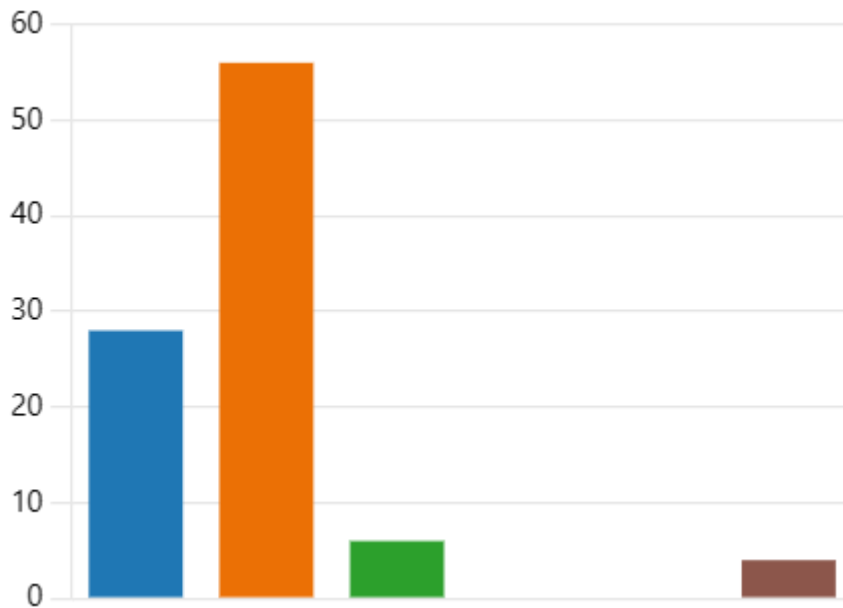
Γράφημα 4.20: Απαντήσεις

Το 66% των ερωτηθέντων πιστεύουν σε λίγο βαθμό πως συντελείται παγκοσμίως, η διατήρηση και η χρήση με βιώσιμο τρόπο των ωκεανών, των θαλασσών και των θαλάσσιων πόρων ενώ το 26,6% δεν το πιστεύουν καθόλου. Αρκετά το πιστεύει το 4,3% ενώ το 3,2% δήλωσε ότι δεν το γνωρίζει ή δεν επιθυμεί να δώσει απάντηση.

21. Πιστεύετε ότι σε παγκόσμιο επίπεδο, συντελείται η προστασία, η αποκατάσταση και η προώθηση της βιώσιμης χρήσης των χερσαίων οικοσυστημάτων, η οποία περιλαμβάνει την βιώσιμη διαχείριση των δασών, την καταπολέμηση της απερίμωσης καθώς και την αναστροφή της υποβάθμισης του εδάφους και της απώλειας της βιοποικιλότητας;

Απαντήσεις-Ποσοστά

- 28 (29,8%) καθόλου
- 56 (59,6%) λίγο
- 6 (6,4%) αρκετά
- 0 (0%) πολύ
- 0 (0%) πάρα πολύ
- 4 (4,3%) Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

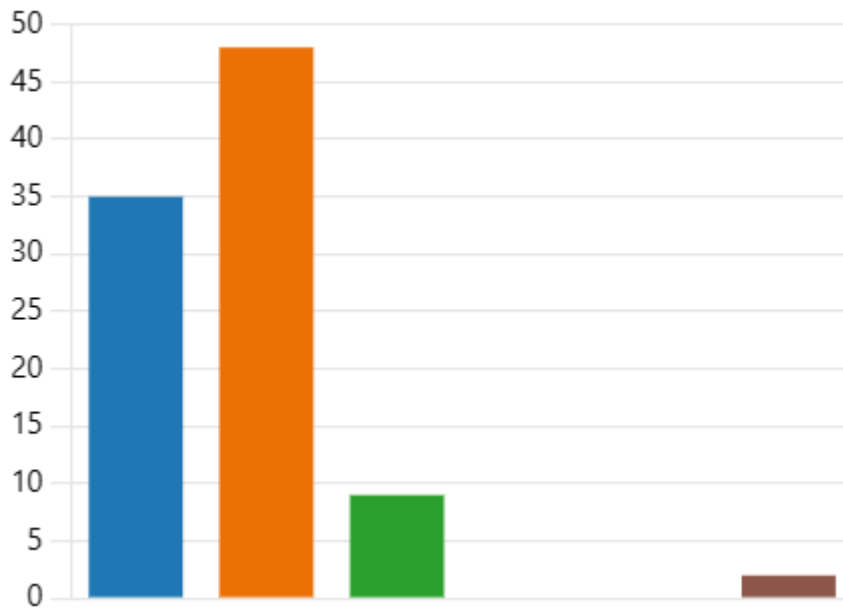
Γράφημα 4.21: Απαντήσεις

Το 59,6% των ερωτηθέντων πιστεύουν σε λίγο βαθμό πως συντελείται η προστασία, η αποκατάσταση & η προώθηση της βιώσιμης χρήσης των χερσαίων οικοσυστημάτων ενώ το 29,8% δεν το πιστεύουν καθόλου. Αρκετά το πιστεύει το 6,6% ενώ το 4,3% δήλωσε ότι δεν το γνωρίζει ή δεν επιθυμεί να δώσει απάντηση.

22. Πιστεύετε ότι σήμερα προάγονται οι ειρηνικές κοινωνίες και παρέχεται πρόσβαση στη δικαιοσύνη για όλους ενώ οικοδομούνται αποτελεσματικοί και υπεύθυνοι θεσμοί σε όλα τα επίπεδα;

Απαντήσεις-Ποσοστά

- 35 (36,2%) καθόλου
- 48 (52,1%) λίγο
- 9 (9,6%) αρκετά
- 0 (0%) πολύ
- 0 (0%) πάρα πολύ
- 2 (2,1%) Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

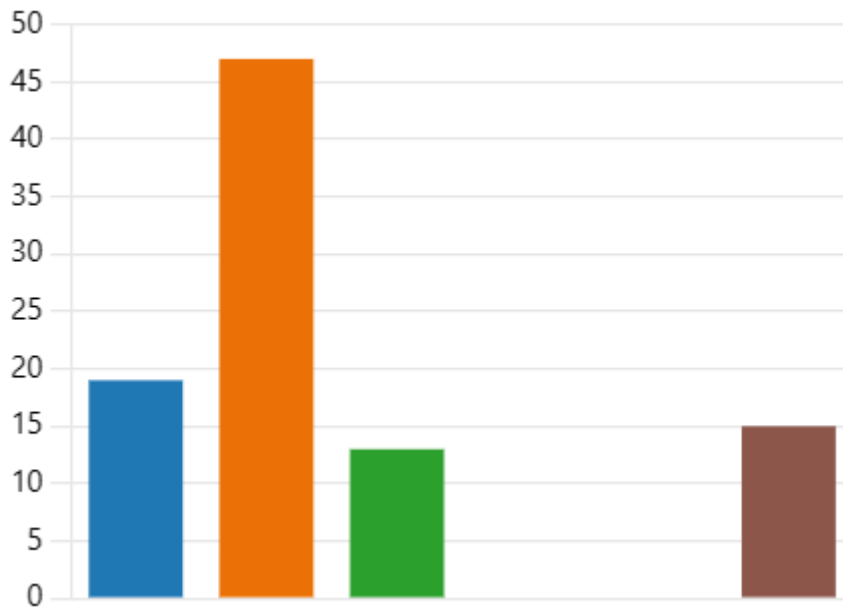
Γράφημα 4.22: Απαντήσεις

Το 52,1% των ερωτηθέντων πιστεύει σε λίγο βαθμό, πως σήμερα προάγονται ειρηνικές κοινωνίες & και παρέχεται πρόσβαση στη δικαιοσύνη για όλους ενώ οικοδομούνται αποτελεσματικοί και υπεύθυνοι θεσμοί σε όλα τα επίπεδα ενώ το 36,2% δεν το πιστεύει καθόλου. Για το 9,6% αυτό συμβαίνει αρκετά ενώ το 2,1% δήλωσε ότι δεν το γνωρίζει ή δεν επιθυμεί να δώσει απάντηση.

23. Πιστεύετε ότι υπάρχει ενίσχυση των μέσων εφαρμογής και αναζωογόνησης της Παγκόσμιας Σύμπραξης για την Βιώσιμη Ανάπτυξη;

Απαντήσεις-Ποσοστά

- 19 (21,3%) καθόλου
- 47 (48,9%) λίγο
- 13 (13,8%) αρκετά
- 0 (0%) πολύ
- 0 (0%) πάρα πολύ
- 15 (16%) Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

Γράφημα 4.23: Απαντήσεις

Το 48,9% των ερωτηθέντων πιστεύει σε λίγο βαθμό πως υπάρχει ενίσχυση των μέσων εφαρμογής και αναζωογόνησης της Παγκόσμιας Σύμπραξης για την Βιώσιμη Ανάπτυξη ενώ το 21,3% δεν το πιστεύει καθόλου, το 16% δεν απάντησαν/δεν γνώριζαν και το υπόλοιπο 13,8% πιστεύουν σε αρκετά μεγάλο βαθμό πως υπάρχει ενίσχυση των μέσων εφαρμογής και αναζωογόνησης της Παγκόσμιας Σύμπραξης για την Βιώσιμη Ανάπτυξη.

24. Γνωρίζετε ότι όλα τα παραπάνω αποτελούν τους δείκτες-αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης σύμφωνα με την "Ατζέντα 2030" του Ο.Η.Ε. και ενσωματώνονται στο "8ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον" της Ευρωπαϊκής ένωσης για το 2030;

Απαντήσεις-Ποσοστά

- 33 (35,1%) Ναι
- 32 (34%) Όχι
- 29 (30,9%) Δεν είμαι σίγουρος/η

Γράφημα 4.24: Ποσοστά

Ιεραρχικά, το 35,1% των ερωτηθέντων δήλωσαν πως όλα τα παραπάνω αποτελούν τους δείκτες-αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης σύμφωνα με την "Ατζέντα 2030" του Ο.Η.Ε. και ενσωματώνονται στο "8ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον" της Ευρωπαϊκής ένωσης για το 2030, το 34% διαφώνησαν και το υπόλοιπο 30,9% δεν είναι σίγουροι.

25. Γνωρίζετε τι είναι η βιώσιμη ανάπτυξη;

Απαντήσεις-Ποσοστά

- 64 (68,1%) Ναι
- 6 (6,4%) Όχι
- 24 (25,5%) Δεν είμαι σίγουρος/η

Γράφημα 4.25: Ποσοστά

Το 68,1% των ερωτηθέντων δήλωσαν πως γνωρίζουν τι είναι βιώσιμη ανάπτυξη, το 25,5% ότι δεν είναι σίγουροι ενώ το 6,4% δήλωσαν ότι δεν το γνωρίζουν.

26. Γνωρίζετε αν υπάρχει σχέση μεταξύ οικονομικής και βιώσιμης ανάπτυξης;

Απαντήσεις-Ποσοστά

- 59 (62,8%) Ναι
- 11 (11,7%) Όχι
- 24 (25,5%) Δεν είμαι σίγουρος/η

Γράφημα 4.26: Ποσοστά

Το 62,8% των ερωτηθέντων δήλωσαν πως γνωρίζουν ότι υπάρχει σχέση μεταξύ οικονομικής και βιώσιμης ανάπτυξης ενώ το 25,5% δεν είναι σίγουροι και το υπόλοιπο 11,7% δεν γνώριζαν την απάντηση.

27. Γνωρίζετε αν υπάρχει σχέση μεταξύ βιώσιμης ανάπτυξης και πράσινης μεγέθυνσης;

Απαντήσεις-Ποσοστά

- 48 (51,1%) Ναι
- 13 (13,8%) Όχι
- 33 (35,1%) Δεν είμαι σίγουρος/η

Γράφημα 4.27: Ποσοστά

Το 51,1% των ερωτηθέντων δήλωσαν πως γνωρίζουν ότι υπάρχει σχέση μεταξύ βιώσιμης ανάπτυξης και πράσινης μεγέθυνσης ενώ το 35,1% δεν είναι σίγουροι και το υπόλοιπο 13,8% δεν γνώριζαν την απάντηση.

28. Γνωρίζετε ότι η βιώσιμη ανάπτυξη ορίζεται ως η ανάπτυξη που "ικανοποιεί τις ανάγκες της παρούσας γενιάς χωρίς να κάνει συμβιβασμούς ή να υποθηκεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιούν τις δικές τους";

Απαντήσεις-Ποσοστά

- 56 (59,6%) Ναι
- 13 (13,8%) Όχι
- 25 (26,6%) Δεν είμαι σίγουρος/η

Γράφημα 4.28: Ποσοστά

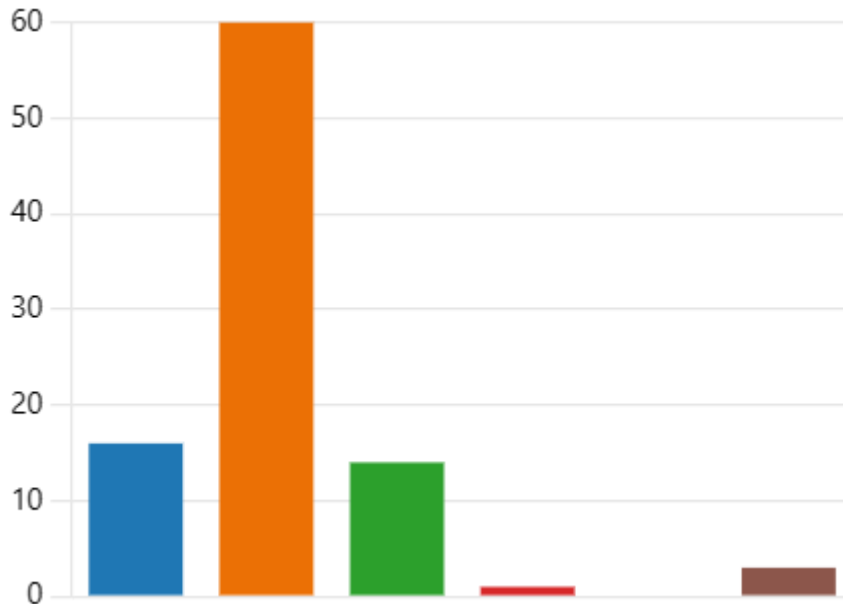
Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων 59,6% των ερωτηθέντων δήλωσε πως γνωρίζει ότι η βιώσιμη ανάπτυξη ορίζεται ως η ανάπτυξη που "ικανοποιεί τις ανάγκες της παρούσας γενιάς χωρίς να κάνει συμβιβασμούς ή να υποθηκεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιούν τις δικές τους» ενώ το 26,6% δεν ήταν σίγουροι και το υπόλοιπο 13,8% δεν γνώριζε την απάντηση.

29. Με βάση την παρακάτω κλίμακα, με τί βαθμό θα αξιολογούσατε την πορεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς την επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης;

Απαντήσεις-Ποσοστά

- 15 (16%) καθόλου ικανοποιητική
- 61 (64,9%) λίγο ικανοποιητική

- 14 (14,9%) αρκετά ικανοποιητική
- 1 (1,1%) πολύ ικανοποιητική
- 0 (0%) πάρα πολύ ικανοποιητική
- 3 (3,2 %) Δεν είμαι σίγουρος/η

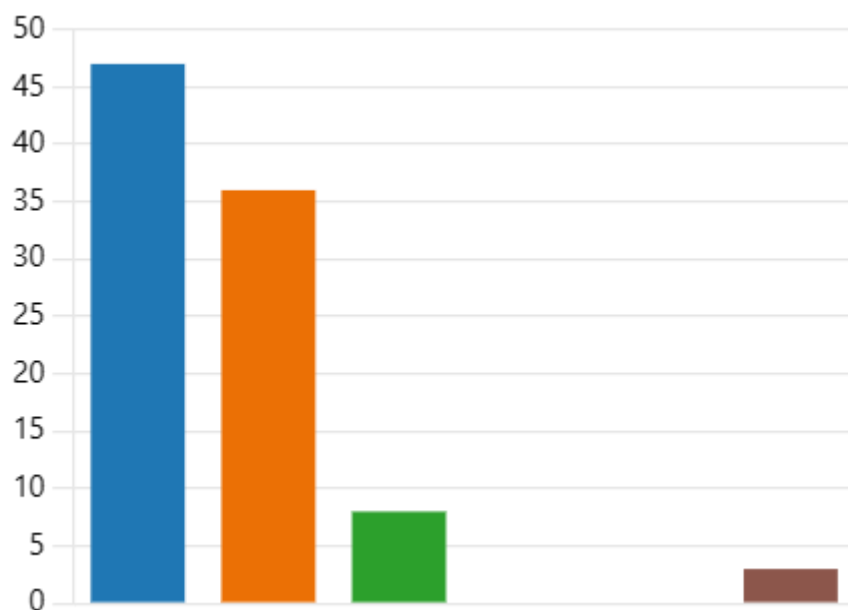
Γράφημα 4.29: Απαντήσεις

Το 64,9% των ερωτηθέντων αξιολόγησαν την πορεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς την επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης λίγο ικανοποιητική, το 16% καθόλου ικανοποιητική ενώ το 14,9% αρκετά ικανοποιητική. Μόλις το 1,1% των ερωτηθέντων τη θεωρεί πολύ ικανοποιητική ενώ το 3,2 % δηλώνουν ότι δεν είναι σίγουροι.

30. Με βάση την παρακάτω κλίμακα, με τί βαθμό θα αξιολογούσατε την πορεία της Ελλάδας προς την επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης;

Απαντήσεις-Ποσοστά

- 47 (48,9%) καθόλου ικανοποιητική
- 36 (39,4%) λίγο ικανοποιητική
- 8 (8,5%) αρκετά ικανοποιητική
- 0 (0%) πολύ ικανοποιητική
- 0 (0%) πάρα πολύ ικανοποιητική
- 3 (3,4%) Δεν είμαι σίγουρος/η

Γράφημα 4.30: Απαντήσεις

Το μεγαλύτερο ποσοστό 48,9%, των ερωτηθέντων αξιολόγησε την πορεία της Ελλάδας προς την επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης καθόλου ικανοποιητική ενώ το 39,4% λίγο ικανοποιητική. Για το 8,5% είναι αρκετά ικανοποιητική ενώ το 3,4% δήλωσαν ότι δεν είναι σίγουροι.

Ερευνητικές υποθέσεις ερωτηματολογίου

Στα πλαίσια της έρευνας τέθηκαν οι παρακάτω υποθέσεις:

Υ1: Ο βαθμός που πιστεύουν πως υπάρχει η διασφάλιση μιας ζωής με υγεία και ευημερία για όλους ανεξαρτήτου ηλικίας, παγκοσμίως, θα έχει διαφορά ανάλογα με την ηλικιακή ομάδα στην οποία ανήκουν οι ερωτηθέντες.

Υ2: Ο βαθμός που πιστεύουν πως υπάρχει ισότιμη και ποιοτική εκπαίδευση, όπως επίσης και δημιουργία ευκαιριών δια βίου μάθησης για όλους, θα έχει διαφορά ανάλογα με το εκπαιδευτικό επίπεδο στο οποίο ανήκουν οι ερωτηθέντες.

Υ3: Ο βαθμός που πιστεύουν πως υπάρχει ισότιμη και ποιοτική εκπαίδευση, όπως επίσης και δημιουργία ευκαιριών δια βίου μάθησης για όλους, θα έχει διαφορά ανάλογα με το αν οι ερωτηθέντες έχουν παιδιά ή όχι.

Υ4: Ο βαθμός που πιστεύουν πως έχει επιτευχθεί η ισότητα των φύλων και η ανεξαρτητοποίηση των γυναικών, παγκοσμίως; θα έχει διαφορά ανάλογα με την οικογενειακή κατάσταση των ερωτηθέντων.

Υ5: Ο βαθμός που πιστεύουν πως έχει επιτευχθεί η ισότητα των φύλων και η ανεξαρτητοποίηση των γυναικών, παγκοσμίως; θα έχει διαφορά ανάλογα με το φύλο των ερωτηθέντων.

Υ6: Το αν γνωρίζουν τους δείκτες-αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης σύμφωνα με την "Ατζέντα 2030" του Ο.Η.Ε., θα έχει διαφορά ανάλογα με το εκπαιδευτικό επίπεδο στο οποίο ανήκουν οι ερωτηθέντες.

Υ7: Το αν γνωρίζουν τι είναι η βιώσιμη ανάπτυξη θα εξαρτάται από το εκπαιδευτικό επίπεδο στο οποίο ανήκουν οι ερωτηθέντες.

Υ8: Το αν γνωρίζουν αν υπάρχει σχέση μεταξύ οικονομικής και βιώσιμης ανάπτυξης, θα εξαρτάται από το εκπαιδευτικό επίπεδο στο οποίο ανήκουν οι ερωτηθέντες.

Y9: Το αν γνωρίζουν αν υπάρχει σχέση μεταξύ βιώσιμης ανάπτυξης και πράσινης μεγέθυνσης, θα εξαρτάται από το εκπαιδευτικό επίπεδο στο οποίο ανήκουν οι ερωτηθέντες.

Y10: Το αν γνωρίζουν ότι η βιώσιμη ανάπτυξη ορίζεται ως η ανάπτυξη που "ικανοποιεί τις ανάγκες της παρούσας γενιάς χωρίς να κάνει συμβιβασμούς, θα εξαρτάται από το εκπαιδευτικό επίπεδο στο οποίο ανήκουν οι ερωτηθέντες.

Αποτελέσματα συσχετίσεων

1^η Συσχέτιση

Προκειμένου να απαντήσουμε στο ερώτημα Y1, διενεργήσαμε σύγκριση μέσω όρων με ανάλυση διακύμανσης Anova.

Descriptives

9. Πιστεύετε ότι υπάρχει η διασφάλιση μιας ζωής με υγεία και ευημερία για όλους ανεξαρτήτου ηλικίας, παγκοσμίως;

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Κάτω των 26 ετών	10	1,90	,316	,100	1,67	2,13	1	2
26-35 ετών	15	1,67	,488	,126	1,40	1,94	1	2
36-45 ετών	21	1,48	,512	,112	1,24	1,71	1	2
46-55 ετών	30	1,57	,626	,114	1,33	1,80	1	3
56 ετών & άνω	18	1,22	,808	,191	,82	1,62	0	3
Total	94	1,53	,617	,064	1,41	1,66	0	3

Από τον παραπάνω πίνακα βλέπουμε ότι οι ερωτηθέντες μικρότερης ηλικίας συγκέντρωσαν τον υψηλότερο μέσο όρο σε σχέση με τις υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες,

ωστόσο οι διαφορές είναι μικρές και γι' αυτό δεν έχουμε στατιστική σημαντικότητα όπως φαίνεται και στη συνέχεια από τον πίνακα αποτελεσμάτων.

ANOVA

9. Πιστεύετε ότι υπάρχει η διασφάλιση μιας ζωής με υγεία και ευημερία για όλους ανεξαρτήτου ηλικίας, παγκοσμίως;

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	3,455	4	,864	2,406	,055
Within Groups	31,949	89	,359		
Total	35,404	93			

Από τον παραπάνω πίνακα βλέπουμε ότι δεν έχουμε στατιστική σημαντικότητα καθώς $p > 0,05$, λόγω όμως του ότι είναι μικρή η απόκλιση του p ($p = ,055$) θεωρούμε σκόπιμο να αναλύσουμε τη συγκεκριμένη συσχέτιση.

Συμπεραίνουμε λοιπόν, ότι η ερευνητική μας υπόθεση δεν επιβεβαιώνεται, όμως βλέπουμε μια τάση οπότε οφείλουμε να την αναφέρουμε.

2^η Συσχέτιση

Προκειμένου να απαντήσουμε στο ερώτημα Y2, διενεργήσαμε σύγκριση μέσω όρων με ανάλυση διακύμανσης Anova.

Descriptives

10. Πιστεύετε και σε τι βαθμό, ότι υπάρχει ισότιμη και ποιοτική εκπαίδευση, όπως επίσης και δημιουργία ευκαιριών δια βίου μάθησης για όλους;

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
					Υποχρεωτική Εκπαίδευση	8		
Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	20	1,65	,745	,167	1,30	2,00	1	3

Τριτοβάθμια Εκπαίδευση Κάτοχος Μεταπτυχιακού Τίτλου Σπουδών	45	1,87	,694	,103	1,66	2,08	1	5
Total	94	1,81	,766	,079	1,65	1,97	0	5

ANOVA

10. Πιστεύετε και σε τι βαθμό, ότι υπάρχει ισότιμη και ποιοτική εκπαίδευση, όπως επίσης και δημιουργία ευκαιριών δια βίου μάθησης για όλους;

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1,851	3	,617	1,054	,373
Within Groups	52,702	90	,586		
Total	54,553	93			

Δεν προέκυψε στατιστική σημαντικότητα καθώς $p > 0,05$.

Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι η ερευνητική μας υπόθεση δεν επιβεβαιώνεται καθώς η άποψη των ερωτηθέντων δεν επηρεάζεται από το εκπαιδευτικό τους επίπεδο.

3^η Συσχέτιση

Προκειμένου να απαντήσουμε στο ερώτημα Υ3, διενεργήσαμε σύγκριση μέσω όρων με t-test.

Group Statistics

	4. Έχετε παιδιά;	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
	Ναι	57	1,79	,840	,111

10.Πιστεύετε και σε τι βαθμό, ότι υπάρχει ισότιμη και ποιοτική εκπαίδευση, όπως επίσης και δημιουργία ευκαιριών δια βίου μάθησης για όλους;	37	1,84	,646	,106
---	----	------	------	------

Independent Samples Test

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper
10.Πιστεύετε και σε τι βαθμό, ότι υπάρχει ισότιμη και ποιοτική εκπαίδευση, όπως επίσης και δημιουργία ευκαιριών δια βίου μάθησης για όλους;	1,418	,237	-,298	92	,767	-,048	,162	-,371	,274
			-,315	89,244	,754	-,048	,154	-,354	,257

Δεν προέκυψε στατιστική σημαντικότητα καθώς $p > 0,05$.

Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι η άποψη των ερωτηθέντων δεν επηρεάζεται από το αν έχουν παιδιά ή όχι.

4^η Συσχέτιση

Προκειμένου να απαντήσουμε στο ερώτημα Υ4, διενεργήσαμε σύγκριση μέσω t -test.

Group Statistics

	3.Είστε	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
11.Πιστεύετε και σε τι βαθμό, ότι έχει επιτευχθεί η ισότητα των φύλων και η ανεξαρτητοποίηση των γυναικών, παγκοσμίως;	Άγαμος/η	27	2,63	,565	,109
	Έγγαμος/η	67	2,07	1,005	,123

Από τον παραπάνω πίνακα βλέπουμε ότι οι άγαμοι ερωτηθέντες πιστεύουν σε μεγαλύτερο βαθμό ότι έχει επιτευχθεί η ισότητα των φύλων και η ανεξαρτητοποίηση των γυναικών, παγκοσμίως, σε σχέση με τους έγγαμους ερωτηθέντες, καθώς συγκέντρωσαν υψηλότερο μέσο όρο.

Independent Samples Test

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper
11.Πιστεύετε και σε τι βαθμό, ότι έχει επιτευχθεί η ισότητα των φύλων και η ανεξαρτητοποίηση των γυναικών, παγκοσμίως;	2,225	,139	2,698	92	,008	,555	,206	,146	,964
			3,385	82,031	,001	,555	,164	,229	,881

Από τον παραπάνω πίνακα των αποτελεσμάτων του t-test, βλέπουμε ότι υπάρχει στατιστική σημαντικότητα καθώς $p < 0,05$ [$t(92) = 2,698$, $p = ,008$].

Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι επιβεβαιώνεται η ερευνητική μας υπόθεση Y4, δηλαδή ότι η άποψη των ερωτηθέντων επηρεάζεται από την οικογενειακή τους κατάσταση.

5^η Συσχέτιση

Προκειμένου να απαντήσουμε στο ερώτημα Y5, διενεργήσαμε σύγκριση μέσω των όρων με t-test.

Group Statistics

	1. Παρακαλώ, επιλέξτε το φύλο σας	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
11. Πιστεύετε και σε τι βαθμό, ότι έχει επιτευχθεί ισότητα των φύλων και η ανεξαρτητοποίηση των γυναικών, παγκοσμίως;	Ανδρας	31	2,29	1,071	,192
	Γυναίκα	63	2,21	,864	,109

Independent Samples Test

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper
11. Πιστεύετε και σε τι βαθμό, ότι έχει επιτευχθεί ισότητα των φύλων και η ανεξαρτητοποίηση των γυναικών, παγκοσμίως;	,824	,366	,409	92	,684	,084	,205	-,324	,492

ισότητα των φύλων Equal και η variances ανεξαρτητοποίηση not των γυναικών, assumed παγκοσμίως;									
		,380	49,847	,706	,084	,221	-,360	,528	

Δεν προέκυψε στατιστική σημαντικότητα καθώς $p > 0,05$.

Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι η ερευνητική μας υπόθεση δεν επιβεβαιώνεται καθώς η άποψη των ερωτηθέντων δεν επηρεάζεται από το φύλο τους

6^η Συσχέτιση

Προκειμένου να απαντήσουμε στο ερώτημα Υ6, διενεργήσαμε χ^2 .

Crosstab

Count

	2. Παρακαλώ, επιλέξτε το εκπαιδευτικό σας επίπεδο				Total
	Υποχρεωτική ή Εκπαίδευση	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	Κάτοχος Μεταπτυχιακού Τίτλου Σπουδών	
24. Γνωρίζετε ότι όλα τα παραπάνω αποτελούν τους δείκτες-αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης σύμφωνα με την "Ατζέντα 2030" του Ο.Η.Ε.;					
Ναι	5	10	11	3	29
Όχι	0	7	16	10	33
Total	3	3	18	8	32
	8	20	45	21	94

Από τον παραπάνω πίνακα βλέπουμε ότι οι περισσότεροι ερωτηθέντες που ήταν απόφοιτοι Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, δεν γνώριζαν τους δείκτες-αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης σύμφωνα με την "Ατζέντα 2030" του Ο.Η.Ε., ενώ οι περισσότεροι ερωτηθέντες που ήταν κάτοχοι Μεταπτυχιακού δήλωσαν πως τους γνώριζαν.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	13,918 ^a	6	,031
Likelihood Ratio	16,706	6	,010
Linear-by-Linear Association	5,873	1	,015
N of Valid Cases	94		

Από τον παραπάνω πίνακα βλέπουμε ότι υπάρχει στατιστική σημαντικότητα καθώς $p=,031$.

Συμπεραίνουμε λοιπόν επιβεβαιώνεται η ερευνητική υπόθεση Υ6, δηλαδή ότι η άποψη των ερωτηθέντων διαφέρει ανάλογα με το εκπαιδευτικό τους επίπεδο.

7^η Συσχέτιση

Προκειμένου να απαντήσουμε στο ερώτημα Υ7, διενεργήσαμε χ^2 .

Crosstab

Count

	2.Παρακαλώ, επιλέξτε το εκπαιδευτικό σας επίπεδο				Total
	Υποχρεωτική Εκπαίδευση	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	Κάτοχος Μεταπτυχιακού Τίτλου Σπουδών	
25.Γνωρίζετε Δεν είμαι βιώσιμη ανάπτυξη;					
τι είναι ησίγουρος/η	5	9	7	3	24
Ναι	1	9	37	17	64
Όχι	2	2	1	1	6
Total	8	20	45	21	94

Από τον παραπάνω πίνακα βλέπουμε ότι οι περισσότεροι ερωτηθέντες που ήταν απόφοιτοι Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, γνώριζαν τι είναι η βιώσιμη ανάπτυξη, ενώ οι περισσότεροι ερωτηθέντες που ήταν απόφοιτοι Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης δεν ήταν σίγουροι.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	23,134 ^a	6	,001
Likelihood Ratio	22,296	6	,001
Linear-by-Linear Association	3,277	1	,070
N of Valid Cases	94		

Από τον παραπάνω πίνακα βλέπουμε ότι υπάρχει στατιστική σημαντικότητα καθώς $p=,001$.

Συμπεραίνουμε λοιπόν επιβεβαιώνεται η ερευνητική υπόθεση Υ7, δηλαδή ότι η άποψη των ερωτηθέντων διαφέρει ανάλογα με το εκπαιδευτικό τους επίπεδο.

8^η Συσχέτιση

Προκειμένου να απαντήσουμε στο ερώτημα Υ8, διενεργήσαμε χ^2 .

Crosstab

Count

		2.Παρακαλώ, επιλέξτε το εκπαιδευτικό σας επίπεδο			
	Υποχρεωτική Εκπαίδευση	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	Κάτοχος	Total
				Μεταπτυχιακού Τίτλου Σπουδών	

26.Γνωρίζετε αν υπάρχει σχέση μεταξύ οικονομικής και βιώσιμης ανάπτυξης;	Δεν	Ναι	Όχι	Total
εάν υπάρχει σχέση μεταξύ οικονομικής και βιώσιμης ανάπτυξης;	2	10	6	18
σύνολο	8	20	2	30
σύνολο	11	31	3	45
σύνολο	3	18	0	21
σύνολο	24	59	11	94

Από τον παραπάνω πίνακα βλέπουμε ότι οι περισσότεροι ερωτηθέντες που ήταν απόφοιτοι Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και κάτοχοι Μεταπτυχιακού, γνώριζαν αν υπάρχει σχέση μεταξύ οικονομικής και βιώσιμης ανάπτυξης.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	41,146 ^a	6	,000
Likelihood Ratio	33,386	6	,000
Linear-by-Linear Association	1,985	1	,159
N of Valid Cases	94		

Από τον παραπάνω πίνακα βλέπουμε ότι υπάρχει στατιστική σημαντικότητα καθώς $p=,000$.

Συμπεραίνουμε λοιπόν επιβεβαιώνεται η ερευνητική υπόθεση Y6, δηλαδή ότι η άποψη των ερωτηθέντων διαφέρει ανάλογα με το εκπαιδευτικό τους επίπεδο.

9^η Συσχέτιση

Προκειμένου να απαντήσουμε στο ερώτημα Y9, διενεργήσαμε χ^2 .

Crosstab

Count

	2. Παρακαλώ, επιλέξτε το εκπαιδευτικό σας επίπεδο				Total	
	Υποχρεωτική Εκπαίδευση	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	Κάτοχος Μεταπτυχιακού Τίτλου Σπουδών		
27. Γνωρίζετε αν υπάρχει σχέση μεταξύ βιώσιμης ανάπτυξης και πράσινης μεγέθυνσης;	Δεν είμαι σίγουρος/η	4	10	15	4	33
	Ναι	10	7	28	13	48
	Όχι	4	3	2	4	13
Total	8	20	45	21	94	

Από τον παραπάνω πίνακα βλέπουμε ότι οι περισσότεροι ερωτηθέντες που ήταν απόφοιτοι Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και κάτοχοι Μεταπτυχιακού, γνώριζαν αν υπάρχει σχέση μεταξύ βιώσιμης ανάπτυξης και πράσινης μεγέθυνσης ενώ οι περισσότεροι ερωτηθέντες Υποχρεωτικής & Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης δεν είναι σίγουροι.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	20,896 ^a	6	,002
Likelihood Ratio	23,030	6	,001
Linear-by-Linear Association	,458	1	,499
N of Valid Cases	94		

Από τον παραπάνω πίνακα βλέπουμε ότι υπάρχει στατιστική σημαντικότητα καθώς $p = ,002$.

Συμπεραίνουμε λοιπόν επιβεβαιώνεται η ερευνητική υπόθεση Y9, δηλαδή ότι η άποψη των ερωτηθέντων διαφέρει ανάλογα με το εκπαιδευτικό τους επίπεδο.

10^η Συσχέτιση

Προκειμένου να απαντήσουμε στο ερώτημα Y10, διενεργήσαμε χ^2 .

Crosstab

Count

	2.Παρακαλώ, επιλέξτε το εκπαιδευτικό σας επίπεδο				Total
	Υποχρεωτική Εκπαίδευση	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	Κάτοχος Μεταπτυχιακού Τίτλου Σπουδών	
28.Γνωρίζετε ότι η βιώσιμη ανάπτυξη ορίζεται ως η ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες της παρούσας γενιάς χωρίς να κάνει συμβιβασμούς;	5	8	10	2	25
Δεν βιώσιμη ανάπτυξη ορίζεται ως η ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες της παρούσας γενιάς χωρίς να κάνει συμβιβασμούς;	0	10	30	16	56
Ναι	3	2	5	3	13
Όχι	8	20	45	21	94
Total					

Από τον παραπάνω πίνακα βλέπουμε ότι οι περισσότεροι ερωτηθέντες που ήταν απόφοιτοι Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και κάτοχοι Μεταπτυχιακού, γνώριζαν ότι η βιώσιμη ανάπτυξη ορίζεται ως η ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες της παρούσας γενιάς χωρίς να κάνει συμβιβασμούς.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	17,977 ^a	6	,006
Likelihood Ratio	21,184	6	,002

Linear-by-Linear Association	2,981	1	,084
N of Valid Cases	94		

Από τον παραπάνω πίνακα βλέπουμε ότι υπάρχει στατιστική σημαντικότητα καθώς $p=,006$.

Συμπεραίνουμε λοιπόν επιβεβαιώνεται η ερευνητική υπόθεση Y10, δηλαδή ότι η άποψη των ερωτηθέντων διαφέρει ανάλογα με το εκπαιδευτικό τους επίπεδο.

Σ.Σ. Η μέθοδος που ακολουθήθηκε είναι η ανάλυση δεδομένων μέσω SPSS

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

5.1. Συμπεράσματα εργασίας

Η παρούσα εργασία είχε ως στόχο την ανάλυση της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης και υπό το πρίσμα της, την παρακολούθηση της πορείας της μέσα από την στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για το λόγο αυτό, αρχικά έγινε μια προσέγγιση στην έννοια της, μέσω του προβληματισμού των συγγραφέων που πρώτοι αναφέρθηκαν σε αυτή, ενώ στη συνέχεια έγινε μια συγκριτική μελέτη με τους όρους της οικονομικής ανάπτυξης και της πράσινης μεγέθυνσης για να διαπιστωθεί ότι αυτοί στην ουσία αποτελούν τα βασικά συστατικά της βιώσιμης ανάπτυξης με επιπρόσθετο τον κοινωνικό-θεσμικό παράγοντα. Μέσω της περιβαλλοντικής καμπύλης Kuznets δόθηκε μια απεικόνιση της σχέσης του Α.Ε.Π. με την περιβαλλοντική ρύπανση ενώ εξετάστηκε το θέμα της αδύναμης και της δυνατής βιωσιμότητας από θεωρητική άποψη, ως το μέσο εφαρμογής της πολιτικής της βιώσιμης ανάπτυξης. Στα πλαίσια της ευρύτερης έννοιας της, έγινε αναφορά στις 17 αρχές και τους 169 στόχους σύμφωνα με το ψήφισμα του Ο.Η.Ε., οι οποίοι αποτελούν και τη βάση των δεικτών της παρακολούθησης της στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ακολούθως, έγινε μια ιστορική αναδρομή στο θεσμό της βιώσιμης ανάπτυξης στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, από το 1972 και έπειτα, με ιδιαίτερη αναφορά στα 'Προγράμματα Δράσης για το Περιβάλλον' τα οποία υιοθετήθηκαν από τα ευρωπαϊκά συμβούλια, με σκοπό την παρακολούθηση των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης και διαπιστώθηκε η έμφαση που δίδεται στην εφαρμογή τους από την πλευρά της Ε.Ε.

Ταυτόχρονα έγινε αναφορά στις οδηγίες του Ο.Ο.Σ.Α. για τις προδιαγραφές λειτουργίας των δεικτών, τις οποίες αποδέχεται και ενσωματώνει η Ε.Ε στην παρακολούθηση των δεικτών της μέσα από το '8ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον', το οποίο είναι και το τρέχον πρόγραμμα.

Για την παρακολούθηση της πορείας των δεικτών της στρατηγικής της βιώσιμης χρησιμοποιήθηκε η έκθεση των διαθέσιμων στοιχείων της EUROSTAT. Είναι σημαντικό σε αυτό το σημείο, να γίνει αναφορά σε δύο σημαντικούς παράγοντες που επηρέασαν την πορεία των δεικτών το τελευταίο διάστημα και δεν είναι άλλοι από την

πανδημία της Covid-19 (2020-2022) και τον πόλεμο Ρωσίας-Ουκρανίας (Φεβρουάριος 2022 και έπειτα).

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία υπήρξε σημαντική μείωση του μεριδίου στις εισαγωγές ενέργειας από τη Ρωσία και παράλληλα μείωση της συνολικής ζήτησης φυσικού αερίου από τη Ε.Ε. Παρ' όλες τις προσπάθειες της Ε.Ε. να διαφοροποιήσει τις ενεργειακές της πηγές και να μειώσει την ενεργειακή εξάρτησή της, η οικονομία της Ε.Ε. έδειξε μια αύξηση των τιμών της ενέργειας που επηρέασε τις τιμές των κατοικιών αλλά και των τροφίμων. Οι μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στην οικονομία της Ε.Ε. μένει να φανούν, καθώς η ρωσική εισβολή ακόμη συνεχίζεται. Οι συνέπειες του Ρώσο-ουκρανικού πολέμου θα μπορούσαν να παρουσιάσουν μια πιο ξεκάθαρη εικόνα, στις μελλοντικές εκθέσεις παρακολούθησης των Σ.Β.Α.

Την εξεταζόμενη περίοδο, ικανοποιητική πρόοδο παρουσίασαν οι δείκτες της οικονομίας και αξιοπρεπούς εργασίας (Σ.Β.Α.8) με ιστορικό υψηλό το 2022, στην Ε.Ε. το 74,6% εργαζομένων στις ηλικίες 20-64 ετών, της φτώχειας (Σ.Β.Α.1) και της ισότητας των φύλων (Σ.Β.Α.5).

Μέτρια πρόοδο πραγματοποίησαν αρχικά οι δείκτες της δικαιοσύνης και των θεσμών (Σ.Β.Α.16), της εκπαίδευσης (Σ.Β.Α.4), της μείωσης των ανισοτήτων μεταξύ των χωρών αλλά και εντός των συνόρων τους (Σ.Β.Α.10), της οικοδόμησης ανθεκτικών υποδομών, της βιώσιμης βιομηχανοποίησης και καινοτομίας (Σ.Β.Α.9), ακολούθως οι δείκτες της καλής υγείας (Σ.Β.Α.3), της υπεύθυνης παραγωγής και κατανάλωσης (Σ.Β.Α. 12), της οικοδόμησης βιώσιμων οικισμών και πόλεων (Σ.Β.Α.11), της ζωής κάτω από το νερό (Σ.Β.Α.14) και τέλος οι δείκτες της μηδενικής πείνας (Σ.Β.Α.2), της βιώσιμης διαχείρισης του νερού (Σ.Β.Α.6) και της ενέργειας (Σ.Β.Α.7).

Ανησυχητικό ωστόσο είναι ότι περιβαλλοντικοί οι δείκτες της δράσης για την κλιματική αλλαγή (Σ.Β.Α.13) και της προστασίας των χερσαίων οικοσυστημάτων (Σ.Β.Α.15) καθώς και της σύμπραξης για την επίτευξη των στόχων (Σ.Β.Α.17) φαίνεται ότι δεν παρουσίασαν κάποια ιδιαίτερη πρόοδο αλλά αντίθετα απομακρύνονται από τους στόχους για το 2030.

Αναφορικά με την Ελλάδα, η εικόνα ήταν ανάμικτη και δεν ακολουθούσε πάντα αυτή της Ε.Ε. Η χώρα μας φαίνεται να βελτιώνει την εικόνα της στους δείκτες της φτώχειας (Σ.Β.Α.1), της μηδενικής πείνας (Σ.Β.Α.2), της οικονομίας και αξιοπρεπούς εργασίας (Σ.Β.Α.8) της δράσης για την κλιματική αλλαγή (Σ.Β.Α.13) και της προστασίας των χερσαίων οικοσυστημάτων (Σ.Β.Α.15).

Μέτρια εικόνα παρουσιάζεται στους δείκτες της καλής υγείας (Σ.Β.Α.3), της εκπαίδευσης (Σ.Β.Α.4), της ισότητας των φύλων (Σ.Β.Α.5), της βιώσιμης διαχείρισης του νερού (Σ.Β.Α.6) της ενέργειας (Σ.Β.Α.7), της οικοδόμησης ανθεκτικών υποδομών, της βιώσιμης βιομηχανοποίησης και καινοτομίας (Σ.Β.Α.9), της μείωσης των ανισοτήτων μεταξύ των χωρών αλλά και εντός των συνόρων τους (Σ.Β.Α.10), της οικοδόμησης βιώσιμων οικισμών και πόλεων (Σ.Β.Α.11), της υπεύθυνης παραγωγής και κατανάλωσης (Σ.Β.Α. 12).

Ωστόσο οι δείκτες της δικαιοσύνης και των θεσμών (Σ.Β.Α.16), της ζωής κάτω από το νερό (Σ.Β.Α.14) καθώς και της σύμπραξης για την επίτευξη των στόχων (Σ.Β.Α.17) έδωσαν πολύ ανησυχητικά σημάδια για την πορεία τους στην Ελλάδα και στο μέλλον θα χρειαστεί να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή στην πρόοδο τους.

Αδιαμφισβήτητο το 2023, ήταν μια πολύ δύσκολη χρονιά ιδιαίτερα για τους περιβαλλοντικούς δείκτες τόσο στην Ε.Ε. όσο και στην Ελλάδα, όπως προαναφέρθηκε και στην εισαγωγή της εργασίας, πράγμα που θα διαφοροποιήσει αρκετά την εικόνα τους στο μέλλον. Τα στοιχεία αυτά ωστόσο, θα υπάρχει η δυνατότητα να παρουσιαστούν λεπτομερέστερα και να προβληματίσουν τους ερευνητές σε μελλοντικές μελέτες.

5.2. Συμπεράσματα διεξαγωγής έρευνας

Ο σκοπός της έρευνας ήταν να ερευνηθεί τον βαθμό της εφαρμογής των δεικτών της βιώσιμης ανάπτυξης στη καθημερινότητα των ανθρώπων και κυρίως εάν γίνεται αντιληπτή η εφαρμογή και η σημαντικότητα τους.

Μπορεί, λίγο έως πολύ, όλοι μας να έχουμε ακούσει τον όρο βιώσιμη ανάπτυξη όμως να μην έχουμε συνειδητοποιήσει τι περιλαμβάνει αυτός ο όρος. Η έρευνα είχε ως στόχο το βαθμό ελέγχου αυτής της συνειδητοποίησης.

Οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να απαντήσουν σε ανώνυμη ηλεκτρονική φόρμα ερωτηματολογίου, την ηλικία, το φύλο, η οικογενειακή κατάσταση, την επαγγελματική κατάσταση και το εκπαιδευτικό τους επίπεδο.

Θα πρέπει να σημειωθεί σε αυτό το σημείο, ότι το δείγμα ήταν καθαρά υποκειμενικό, μιας και απεστάλη στο ευρύτερο περιβάλλον της ερευνήτριας και όχι σε ένα τυχαίο δείγμα. Άλλωστε και η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου ήταν προαιρετική και όχι

υποχρεωτική. Ωστόσο έγινε φιλότιμη προσπάθεια ώστε να υπάρξει ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα όλων των παραπάνω δημογραφικών στοιχείων.

Το ερωτηματολόγιο αρχικά απαριθμεί τους 17 δείκτες της βιώσιμης ανάπτυξης και ο κάθε ερωτώμενος κλήθηκε να απαντήσει σε τι βαθμό αναγνωρίζει την εφαρμογή τους (καθόλου, λίγο, αρκετά, πολύ, πάρα πολύ) στην καθημερινή του ζωή. Σε όλες τις ερωτήσεις αναφορικά με τους δείκτες (7-23), η πλειοψηφία των απαντήσεων δόθηκε στις επιλογές καθόλου και σε λίγο βαθμό, με ακόλουθες τις αρκετά και δεν γνωρίζω/δεν απαντώ. Στις περισσότερες απαντήσεις οι επιλογές πολύ και πάρα πολύ είχαν μηδενικά ποσοστά. Η γενική αίσθηση που εισπράττεται εδώ, είναι ότι δεν υπάρχει ικανοποίηση από την πορεία των δεικτών, αλλά μάλλον απογοήτευση.

Θα πρέπει να σταθούμε στην ερώτηση 24, όπου οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να απαντήσουν αν γνωρίζουν ότι οι 17 προαναφερθείσες αρχές αποτελούν τους δείκτες-αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης σύμφωνα με την "Ατζέντα 2030" του Ο.Η.Ε. και ενσωματώνονται στο "8ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον" της Ευρωπαϊκής ένωσης για το 2030. Εδώ το κοινό σχεδόν ισομοιράστηκε σε τρεις ομάδες (ναι, όχι, δεν είμαι σίγουρος/η), δίνοντας την εικόνα ότι όντως δεν γνωρίζει πως οι 17 αρχές αποτελούν αναπόσπαστο στοιχείο της και στην ουσία είναι η εφαρμογή της βιώσιμης ανάπτυξης στην πράξη. Ωστόσο, στην επόμενη ερώτηση 25, όπου οι ερωτώντες καλούνται να απαντήσουν αν γνωρίζουν τί είναι η βιώσιμη ανάπτυξη, το 68,1% απαντά θετικά, δείχνοντας έτσι ότι έχει έρθει σε επαφή με τον όρο.

Στην ερώτηση 26, εάν γνωρίζουν την ύπαρξη σχέσης μεταξύ οικονομικής και βιώσιμης ανάπτυξης, οι ερωτώμενοι απάντησαν στην πλειοψηφία 62,8% θετικά. Όμως, στην αμέσως επόμενη ερώτηση 27, εάν γνωρίζουν την ύπαρξη σχέσης μεταξύ πράσινης και βιώσιμης ανάπτυξης, το 51,1% απάντησε ναι, ενώ το υπόλοιπο 13,8% απάντησε όχι και το 35,1% δεν είμαι σίγουρος/η, δείχνοντας μια οριακή διαφορά όσων γνωρίζουν και όσων δεν γνωρίζουν ή διατηρούν επιφύλαξη. Θετική πάντως ήταν η απάντηση στην ερώτηση 28, με ποσοστό 59,6%, στο αν γνωρίζουν ότι η βιώσιμη ανάπτυξη ορίζεται ως η ανάπτυξη που 'ικανοποιεί τις ανάγκες της παρούσας γενιάς χωρίς να κάνει συμβιβασμούς ή να υποθηκεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιούν τις δικές τους', δείχνοντας ότι έχουν έρθει σε επαφή με τον ορισμό.

Στις ερωτήσεις 29 και 30, οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να απαντήσουν για την πορεία της Ε.Ε και της Ελλάδας αντίστοιχα, στη επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης. Και πάλι ήταν εμφανής η δυσαρέσκεια των ερωτώμενων, με τα μεγαλύτερα ποσοστά να

επικεντρώνονται στις απαντήσεις λίγο ικανοποιητική για την Ε.Ε (64,9%) και καθόλου ικανοποιητική για την Ελλάδα (48,9%).

Αναφορικά με τις συσχετίσεις που πραγματοποιήθηκαν ώστε να έχουμε μια καλύτερη εικόνα της έρευνας διαπιστώνουμε ότι στην τέταρτη υπόθεση 'Υ4: Ο βαθμός που πιστεύουν πως έχει επιτευχθεί η ισότητα των φύλων και η ανεξαρτητοποίηση των γυναικών, παγκοσμίως, θα έχει διαφορά ανάλογα με την οικογενειακή κατάσταση των ερωτηθέντων' προκύπτει ότι οι άγαμοι ερωτηθέντες πιστεύουν σε μεγαλύτερο βαθμό ότι έχει επιτευχθεί η ισότητα των φύλων και η ανεξαρτητοποίηση των γυναικών παγκοσμίως, σε σχέση με τους έγγαμους, καθώς συγκέντρωσαν υψηλότερο μέσο όρο.

Στην έκτη υπόθεση 'Υ6: Το αν γνωρίζουν τους δείκτες-αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης σύμφωνα με την "Ατζέντα 2030" του Ο.Η.Ε., θα έχει διαφορά ανάλογα με το εκπαιδευτικό επίπεδο στο οποίο ανήκουν οι ερωτηθέντες' προέκυψε ότι οι περισσότεροι ερωτηθέντες οι οποίοι ήταν απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, δεν γνώριζαν τους δείκτες-αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης σύμφωνα με την "Ατζέντα 2030" του Ο.Η.Ε., ενώ οι περισσότεροι ερωτηθέντες οι οποίοι ήταν κάτοχοι μεταπτυχιακού δήλωσαν πως τους γνώριζαν.

Στην έβδομη υπόθεση 'Υ7: Το αν γνωρίζουν τι είναι η βιώσιμη ανάπτυξη θα εξαρτάται από το εκπαιδευτικό επίπεδο στο οποίο ανήκουν οι ερωτηθέντες' προέκυψε επίσης ότι οι περισσότεροι ερωτηθέντες οι οποίοι ήταν απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, γνώριζαν τι είναι η βιώσιμη ανάπτυξη, ενώ οι περισσότεροι ερωτηθέντες που ήταν απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης δεν ήταν σίγουροι, άρα και εδώ έπαιξε ρόλο το εκπαιδευτικό επίπεδο.

Στην όγδοη υπόθεση 'Υ8: Το αν γνωρίζουν αν υπάρχει σχέση μεταξύ οικονομικής και βιώσιμης ανάπτυξης, θα εξαρτάται από το εκπαιδευτικό επίπεδο στο οποίο ανήκουν οι ερωτηθέντες' προέκυψε ότι οι περισσότεροι ερωτηθέντες οι οποίοι ήταν απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και κάτοχοι μεταπτυχιακού, ήταν αυτοί που γνώριζαν ότι υπάρχει σχέση μεταξύ οικονομικής και βιώσιμης ανάπτυξης.

Στην ένατη υπόθεση 'Υ9: Το αν γνωρίζουν αν υπάρχει σχέση μεταξύ βιώσιμης ανάπτυξης και πράσινης μεγέθυνσης, θα εξαρτάται από το εκπαιδευτικό επίπεδο στο οποίο ανήκουν οι ερωτηθέντες' παρατηρήθηκε ότι οι περισσότεροι ερωτηθέντες που ήταν απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και κάτοχοι μεταπτυχιακού, γνώριζαν αν υπάρχει σχέση μεταξύ βιώσιμης ανάπτυξης και πράσινης μεγέθυνσης ενώ οι περισσότεροι ερωτηθέντες υποχρεωτικής & δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης δεν ήταν σίγουροι.

Τέλος, στη δέκατη υπόθεση “Υ10: Το αν γνωρίζουν ότι η βιώσιμη ανάπτυξη ορίζεται ως η ανάπτυξη που ‘ικανοποιεί τις ανάγκες της παρούσας γενιάς χωρίς να κάνει συμβιβασμούς”, θα εξαρτάται από το εκπαιδευτικό επίπεδο στο οποίο ανήκουν οι ερωτηθέντες’ διαπιστώθηκε ότι οι περισσότεροι ερωτηθέντες οι οποίοι ήταν απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και κάτοχοι μεταπτυχιακού ήταν αυτοί που το γνώριζαν, αρά και εδώ επιβεβαιώθηκε η υπόθεση.

Συμπερασματικά, το εκπαιδευτικό επίπεδο των ερωτηθέντων έπαιξε ρόλο στις δοθείσες απαντήσεις. Ωστόσο, τα υπόλοιπα δημογραφικά στοιχεία εκτός της τέταρτης υπόθεσης, δεν παρουσίασαν κάποια ιδιαίτερη συσχέτιση.

5.3. Προτάσεις πολιτικής

Με βάση τα παραπάνω, σε αυτό το σημείο, θα ήταν χρήσιμο να διατυπωθούν κάποιες σκέψεις για προτάσεις πολιτικής που θα μπορούσαν να ακολουθηθούν στο άμεσο μέλλον.

Όπως προαναφέρθηκε, προβλέπεται στην 8^η παράγραφο του 12ου στόχου του Ο.Η.Ε., ότι μέχρι το 2030: «12.8. Να διασφαλιστεί ότι όλοι οι άνθρωποι παγκοσμίως θα έχουν τις απαραίτητες γνώσεις και την ευαισθητοποίηση σχετικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη για έναν αρμονικό τρόπο ζωής με τη φύση». Ο παραπάνω δείκτης ενισχύεται και από την 3^η παράγραφο του 13^{ου} στόχου του Ο.Η.Ε.: «13.3. Να βελτιωθεί η εκπαίδευση, η ευαισθητοποίηση της ανθρωπίνης και της θεσμικής ικανότητας σε θέματα που αφορούν τον μετριασμό, την προσαρμογή, την μείωση των επιπτώσεων και την έγκαιρη προειδοποίηση για την κλιματική αλλαγή».

Μια από τις ερευνητικές υποθέσεις της παρούσας εργασίας ήταν και ο βαθμός συνειδητοποίησης της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης. Η έρευνα έδειξε, ότι οι περισσότεροι είχαν έρθει σε επαφή με τον όρο. Ωστόσο, δεν γνώριζαν ότι οι 17 δείκτες-αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης περιλαμβάνονται στην "Ατζέντα 2030" του Ο.Η.Ε. και ενσωματώνονται στο "8ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον" της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το 2030. Σε όσους το γνώριζαν, έπαιξε ρόλο το εκπαιδευτικό επίπεδο.

Διαπιστώθηκε ωστόσο, ότι ο συγκεκριμένος δείκτης, δεν συμπεριλαμβάνεται καν στους μετρήσιμους δείκτες της EUROSTAT. Ίσως η γνώση γύρω από τη βιώσιμη ανάπτυξη για κάποιο λόγο να θεωρείται αυτονόητη, όμως στην ουσία δεν είναι. Είναι σημαντικό λοιπόν, να γίνουν κάποιες ενέργειες ώστε να αλλάξει αυτή η εικόνα για την ευαισθητοποίηση

των μελλοντικών πολιτών και την ολοκληρωμένη γνώση τους γύρω από το θέμα. Και εδώ, μπορεί να παίζει ρόλο τόσο η εκπαιδευτική πολιτική της Ε.Ε. όσο και της Ελλάδας με την ενσωμάτωση ενός υποχρεωτικού μαθήματος με θέμα τη βιώσιμη ανάπτυξη, στη βασική εκπαίδευση, έτσι ώστε τα νεαρά άτομα να μπορούν να γνωρίζουν και να ευαισθητοποιούνται από νωρίς στον ‘αρμονικό τρόπο ζωής με τη φύση’ όπως επιτάσσει ο στόχος του Ο.Η.Ε. αλλά και η κοινή συνείδηση. Επίσης, ο συγκεκριμένος δείκτης θα πρέπει να ενταχθεί στους μετρήσιμους της EUROSTAT και να παρακολουθείται, ώστε να υπάρχει δυνατότητα εξαγωγής ασφαλέστερων συμπερασμάτων σε σχέση με την ενημέρωση του κοινού. Μια άλλη παράγραφος των στόχων του Ο.Η.Ε. για το 2030, η οποία δεν συμπεριλαμβάνεται στους μετρήσιμους δείκτες της EUROSTAT είναι και η 5.4. «Την αναγνώριση και την αξιοποίηση για τη μη αμειβόμενη φροντίδα και την οικιακή εργασία σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά της χώρας, μέσω της δημόσιας παροχής υπηρεσιών, υποδομών, πολιτικών κοινωνικής προστασίας και την προώθηση της κοινής ευθύνης στο σπίτι και την οικογένεια.». Η παραπάνω παράγραφος ενισχύεται δε και από την 5.6.α. « Την έναρξη μεταρρυθμίσεων για την απόκτηση ίσων δικαιωμάτων από τις γυναίκες στους οικονομικούς πόρους, στην ιδιοκτησία, στη γη και σε άλλα περιουσιακά στοιχεία, στις τραπεζικές υπηρεσίες, στην κληρονομιά και στους φυσικούς πόρους, βάσει της εκάστοτε εθνικής νομοθεσίας.»

Αυτό φαίνεται και στον δείκτη καταμέτρησης των ανθρώπων που βρίσκονται εκτός εργασίας λόγω καθηκόντων οικογενειακής φροντίδας της EUROSTAT, ο οποίος παρόλο που παρουσιάζει μείωση σε σύγκριση με το 2017, εντούτοις στην ουσία αναφέρεται στο γυναικείο πληθυσμό στη συντριπτική του πλειοψηφία.

Η αναγνώριση της οικογενειακής προσφοράς και της εργασίας των γυναικών-νοικοκυρών ως πραγματική εργασία, στην ουσία δεν υφίσταται με συνέπεια πολλές γυναίκες να μην έχουν απολαβές και επιπλέον να μένουν έκθετες σε περίπτωση διαζυγίου. Στις αρχές του 2023, δικαστήριο της Ισπανίας αναγνώρισε σε διαζευγμένη νοικοκυρά το δικαίωμα της αποζημίωσης με βάση τον κατώτατο μισθό της χώρας, από τον πρώην σύζυγο της για την κατ’ οίκο προσφορά της στα 25 χρόνια έγγαμου βίου.¹⁰⁴ Θα μπορούσε να αποτελέσει μια καλή αρχή και για την αλλαγή της νομοθεσίας σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας. Το υπουργείο κοινωνικής συνοχής και οικογένειας ενώ αποδέχεται την οικογενειακή προσφορά της Ελληνίδας νοικοκυράς, εντούτοις ακόμη δεν έχει προχωρήσει σε διαθρωτικά μέτρα για την

¹⁰⁴ <https://www.kathimerini.gr/world/562312390/ispania-apozimiosi-200-000-eyro-se-syzygo-gia-25-chronia-ergasias-os-noikokyra/>

ουσιαστική αναγνώριση της με αποτέλεσμα τη συνεχιζόμενη ανασφάλεια σε αυτή τη μερίδα του πληθυσμού.

Γνωρίζουμε επίσης ότι η Ε.Ε. διαθέτει όλα τα κατάλληλα εργαλεία ελέγχου της βιώσιμης ανάπτυξης. Αυτά από μόνα τους όμως, δεν είναι επαρκή για την επίτευξη των στόχων. Όπως παρατηρούμε και από τα συμπεράσματα, ο πλέον σημαντικός στόχος 17: ‘Η ενίσχυση των μέσων εφαρμογής και αναζωογόνησης της Σύμπραξης για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη’ υπολείπεται των υπολοίπων και αποκλίνει αρκετά από την πορεία του προς το 2030, τόσο σε πανευρωπαϊκό επίπεδο όσο και στην Ελλάδα, σύμφωνα με τα στοιχεία της EUROSTAT, πράγμα που φάνηκε επίσης και από την άποψη των ερωτηθέντων στην διεξαγωγή της έρευνας. Το 0,7% του Α.Ε.Π. ως ενίσχυση στις αναπτυσσόμενες χώρες, το έχουν κατακτήσει λίγες χώρες και ήδη αρκετές φαίνονται να μειώνουν τη βοήθεια που έδιναν σε σύγκριση με το 2016, στις δεύτερες ανήκει και η Ελλάδα (βλ. Σχήμα 13). Επίσης, οι περιβαλλοντικοί φόροι το 2021 μειώθηκαν στην Ε.Ε. χάρη της ανταγωνιστικότητας Αυτό μας δείχνει μια έλλειψη συνοχής μεταξύ των κρατών καθώς και μία απαξίωση για το περιβάλλον, αλλά όχι μόνο. Συνέβη, διότι δεν υπάρχει κάποια αυστηρή δέσμευση ως προς την υλοποίηση του. Ας μην παραβλέψουμε λοιπόν εδώ, το γεγονός ότι οι περισσότεροι στόχοι όπως και αυτός, δεν αποτελούν στην ουσία δεσμεύσεις αλλά επιθυμητά αποτελέσματα στρατηγικής. Για το λόγο αυτό, τόσο ο Ο.Η.Ε. όσο και η Ε.Ε. θα πρέπει να επανεξετάσουν το δεσμευτικό χαρακτήρα των στόχων και των δεικτών τους, στο σύνολο ή μερικώς, ανάλογα με το πόσο διαχειρίσιμο μπορεί να είναι από τα κράτη που τους υιοθετούν.

Οι κυβερνήσεις θα πρέπει να δουν το θέμα με μεγαλύτερη σοβαρότητα και να καταστήσουν τους στόχους θεμελιώδες τμήμα του τρόπου της λειτουργίας και της λήψης των αποφάσεων τους. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να δημιουργηθούν ισχυρότεροι εποπτικοί θεσμοί σε παγκόσμιο αλλά και σε εθνικό επίπεδο. Στην Ελλάδα, επί του παρόντος, ο έλεγχος και η εποπτεία της στρατηγικής των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης ασκείται από μια πολιτική επιτροπή, υπό την εποπτεία του Πρωθυπουργού. Μια σοβαρή προσέγγιση στο ζήτημα της βιώσιμης ανάπτυξης θα απαιτούσε τη σύσταση ενός υπουργείου με τις παραπάνω αρμοδιότητες για τη συστηματική παρακολούθηση και την διαμόρφωση των πολιτικών εφαρμογής της, πράγμα που έχουν πράξει πολλές χώρες του εξωτερικού.

Προηγουμένως, έγινε αναφορά στην εφαρμογή της πολιτικής της αδύναμης και της δυνατής βιωσιμότητας (βλ. 2.6.). Η τωρινή εικόνα των περιβαλλοντικών δεικτών ίσως και να είναι αυτή που μας δείχνει το δρόμο. Το περιβάλλον θα πρέπει να μπει σε άμεση

προτεραιότητα μιας και το φυσικό κεφάλαιο τα τελευταία χρόνια φαίνεται να συρρικνώνεται με ραγδαίους ρυθμούς. Η επιλογή της δυνατής βιωσιμότητας, σε παγκόσμιο επίπεδο, σε αυτή την περίπτωση φαίνεται ως η μόνη λύση.

Στην COP 28 (Conference Of the Parties), η οποία για το 2023 έλαβε χώρα στο Ντουμπάι των Η.Α.Ε και αποτέλεσε το 28ο συνέδριο των Ηνωμένων Εθνών για την κλιματική αλλαγή, συζητήθηκαν οι νέοι κλιματικοί στόχοι και ζητήθηκε να υπάρξει συμφωνία και δεσμεύσεις των μερών σε πιο ενεργές δράσεις για την κλιματική αλλαγή. Άλλωστε η πλειοψηφία των παραγράφων του Ο.Η.Ε. με χρονικό ορίζοντα εφαρμογής το 2020, έχουν εκπέσει της εφαρμογής τους.

Παρόλο λοιπόν, που έχουν γίνει αρκετές και σημαντικές ενέργειες γύρω από την έννοια που ονομάζεται βιώσιμη ανάπτυξη από τη δεκαετία του 1970 και έπειτα, τα αποτελέσματα δεν είναι τα αναμενόμενα και φαίνεται ότι οι σοβαρότερες αποφάσεις και δεσμεύσεις σε πράξη δεν έχουν παρθεί ακόμη.

Κλείνοντας , θα ήθελα να παραθέσω την φράση του Γενικού Γραμματέα του Ο.Η.Ε Αντόνιο Γκουτιέρρες ‘Οι στόχοι για τη βιώσιμη ανάπτυξη είναι το μονοπάτι που μας οδηγεί σε ένα κόσμο δικαιότερο, πιο ειρηνικό και ευημερούντα, και σε έναν υγιή πλανήτη. Είναι επίσης και πρόσκληση για αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών. Δεν υπάρχει μεγαλύτερο καθήκον από το να επενδύουμε στην ευημερία των νέων’.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

- Αβράμη Λυδία (2017), *Η Περιβαλλοντική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η Ελλάδα*. Ε.Κ.Π.Α.
- Βαβούρας Ι. (2016), *Οικονομική κρίση και κοινωνική ανάπτυξη: Η πολιτικοκοινωνική διάσταση της βιωσιμότητας*.
- Βαβούρας Ι. (2016), *Πολιτική Οικονομικής Ανάπτυξης-Οικονομική και Θεσμική Προσέγγιση*, Εκδόσεις Παπαζήση.
- Βαβούρας Ι.-Βαβούρα Χ. (2019) *Οικονομική Πολιτική*, Εκδόσεις Παπαζήση.
- Βλάχου Α. (2001), *Περιβάλλον και Φυσικοί Πόροι: Οικονομική Θεωρία και Πολιτική*, том Α', Εκδόσεις Κριτική.
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (2011), *Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Πενήντα χρόνια διασκέψεων κορυφής*, Έκδοση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου.
- Κανελλόπουλος Α. (1985), *Οικολογία και Οικονομική του Περιβάλλοντος*, Εκδόσεις Καραμπερόπουλος.
- Κώττης Γ.Χ. (1994) *Οικολογία και Οικονομία*, Εκδόσεις Παπαζήση
- Λιαργκόβας Π., Παπαδημητρίου Χρ. (2018) *Το ευρωπαϊκό Φαινόμενο: Ιστορία, Θεσμοί, Πολιτικές* Εκδόσεις Τζιόλα.
- Μητούλα, Ρ. Κ., Ασταρά, Ο. Ε., Κάλδης, Π., (2008), *Βιώσιμη Ανάπτυξη, Έννοιες –Διεθνείς & Ευρωπαϊκές Διαστάσεις*, Εκδόσεις Rosili.
- Μπίθας Κ.Π. (2003), *Οικονομική Θεώρηση Περιβαλλοντικής Προστασίας*, Εκδόσεις Τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδάνος.
- Σκούντζος Θ.Α. (2005), *Οικονομική του Περιβάλλοντος και των Φυσικών Πόρων*, том Ι', 4η έκδοση, Εκδόσεις Σταμούλης.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Brand, F. (2009), *Critical natural capital revisited: Ecological resilience and sustainable development*. Ecological Economics.
- Dinda, S. (2004), *Environmental Kuznets Curve Hypothesis: A Survey*. Ecological Economics
- Ekins, P., Simon, S., Deutsch, L., Folke, C., De Groot, R., (2003), *A framework for the practical application of the concepts of critical natural capital and strong sustainability*. Ecological Economics.
- Geoffrey Gilbert, introduction to Malthus T.R. 1798. *An Essay on the Principle of Population*. Oxford World's Classics reprint. viii in Oxford World's Classics reprint.
- Goodstein E.S. (1995), *Economics and the Environment*, Prentice Hall, Englewood Cliffs.
- Kuznets S. (1955), «*Economic Growth and Income Inequality*», volume xlv, American Economic Review.
- Kolstad C.D. (2000), *Environmental Economics*, Oxford University Press
- Neumayer, E. (2003), *Weak versus strong sustainability: exploring the limits of two opposing paradigms*. Edward Elgar, Northampton.
- Neumayer, E. (2012), *Human development and sustainability*. Journal of Human Development and Capabilities.
- Noël, J-F., O'Connor, M. (1998), *Strong Sustainability and Critical Natural Capital*. In: Faucheux, S., O'Connor, M., (Eds.), *Valuation for Sustainable Development: Methods and Policy Indicators*. Edward Elgar Publisher, Cheltenham.
- Organization for Economic Co-operation and Development (2009), *Declaration on Green Growth Adopted at the Meeting of the Council at Ministerial Level on 25 June 2009*.
- UNDP. (2011). *Human development report 2011: Sustainability and equity: A better future for all*, Palgrave MacMillan, Basingstoke.

Ιστοσελίδες

Διεθνής Οργανισμοί

- [2022 Report - Lancet Countdown.htm \(lancetcountdown.org\)](https://www.lancetcountdown.org/2022-report)
- [A/CONF.151/26/Vol.I: Rio Declaration on Environment and Development \(un.org\)](https://www.un.org/development/desa/pubs/2016/04/2016-rio-declaration-on-environment-and-development/)
- [Brief for GSDR 2015 - Weak Sustainability versus S | Department of Economic and Social Affairs \(un.org\)](https://www.un.org/development/desa/pubs/2015/04/2015-weak-sustainability-versus-sustainable-development/)
- [https://econpapers.repec.org/paper/nbrnberwo/4634.htm \(econpapers.repec.org\)](https://econpapers.repec.org/paper/nbrnberwo/4634.htm)
- [https://unstats.un.org/sdgs/report/2016/#sdg-goals\(un.org\)](https://unstats.un.org/sdgs/report/2016/#sdg-goals)
- [https://www.nber.org/system/files/working_papers/w3914/w3914.pdf \(nber.org\)](https://www.nber.org/system/files/working_papers/w3914/w3914.pdf)
- [https://www.oecd.org/dac/environment-development/1899857.pdf \(oecd.org\)](https://www.oecd.org/dac/environment-development/1899857.pdf)
- [https://www.oecd.org/env/44077822.pdf \(oecd.org\)](https://www.oecd.org/env/44077822.pdf)
- [https://www.worldbank.org/en/who-we-are/ibrd/data.worldbank.org/indicator/FX.OWN.TOTL.40.ZS?end=2022&start=2011&type=shaded&view=map \(worldbank.org\)](https://www.worldbank.org/en/who-we-are/ibrd/data.worldbank.org/indicator/FX.OWN.TOTL.40.ZS?end=2022&start=2011&type=shaded&view=map)
- [IDMC | GRID 2021 | 2021 Global Report on Internal Displacement \(internal-displacement.org\)](https://www.internal-displacement.org/idmc-grid-2021)
- [IDMC | GRID 2022 | 2022 Global Report on Internal Displacement \(internal-displacement.org\)](https://www.internal-displacement.org/idmc-grid-2022)
- [Interview with Dennis L. Meadows Archived September 18, 2007, at the Wayback Machine, 2004. at euronatur.org. Retrieved October 20, 2009.](https://www.euronatur.org/en/2004/09/18/interview-with-dennis-l-meadows)
- [OECD Ministers Adopt Declaration on Green Growth News SDG Knowledge Hub IISD.htm \(sdg.iisd.org\)](https://www.sdg.iisd.org/news/2015/06/01/oecd-ministers-adopt-declaration-on-green-growth-news-sdg-knowledge-hub-iisd.htm)
- [www.internal-displacement.org/publications/2023-global-report-on-internal-displacement \(internal-displacement.org\)](https://www.internal-displacement.org/publications/2023-global-report-on-internal-displacement)

Ευρωπαϊκές Υπηρεσίες

- https://environment.ec.europa.eu/strategy/environment-action-programme-2030_en
- https://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5708_el.htm

- https://green-business.ec.europa.eu/eco-management-and-audit-scheme-emas_en
- https://green-business.ec.europa.eu/eco-management-and-audit-scheme_en
- <https://www.eesc.europa.eu/el/sections-other-bodies/other/europe-2020-steering-committee>
- <https://europedirect.eliamep.gr/8o-programma-drasis-gia-to-perivallon-i-ee-skopeyei-na-metrisei-tin-proodo-oston-afora-toys-perivallontikoys-kai-klimatikoys-stochoys-tis-prasinis-symfonias>
- [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:31994Y1223\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:31994Y1223(01)&from=EN)
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:443842>
- <https://www.eurofound.europa.eu/>
- <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/276524/15877045/EU-SDG-indicators-2023.pdf>
- [41https://ec.europa.eu/eurostat/documents/276524/9479054/20190108_EU_SDG_indicator_set_2019](https://ec.europa.eu/eurostat/documents/276524/9479054/20190108_EU_SDG_indicator_set_2019)
- <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

Ελληνικές Υπηρεσίες

- https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2023/09/Report_A_August-2023_International-Protection_NEW.pdf
- www.mindev.gov.gr/wp-content/uploads/2019/05/Αναπτυξιακή-Στρατηγική-2030.pdf
- <https://gslegal.gov.gr/?cat=15>
Γενική Γραμματεία Νομικών και Κοινοβουλευτικών Θεμάτων Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης.htm

Άρθρα

- [Άρθρο: 8/8/2023 Ο θερμότερος μήνας στην ιστορία του πλανήτη ήταν ο φετινός Ιούλιος -Business Daily.htm](#)
- [Δασικές πυρκαγιές στην Ελλάδα το 2023 - Βικιπαίδεια.html](#)
- [Άρθρο 3/6/2023:Σαν σήμερα 3 Ιουνίου 1992 – Ξεκινά η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη στο Ρίο ντε Τζανέιρο -Η](#)

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ.htm

- Άρθρο 8/3/2023 <https://www.kathimerini.gr/world/562312390/ispania-apozimiosi-200-000-eyro-se-syzygo-gia-25-chronia-ergasias-os-noikokyra/-H>

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ.htm

- Άρθρο 19/11/2022: 5.922 πυρκαγιές αντιμετωπίστηκαν το '22-Η

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ.htm

- Άρθρο 8/12/21: Η βιώσιμη ανάπτυξη ωφελεί την κοινωνία και αμβλύνει τις ανισότητες [LiFO.htm](#)

- Dennis Meadows - Wikipedia.htm

- [el.economy-pedia.com](#) :Καμπύλη Kuznets - Τι είναι, ορισμός και έννοια.htm

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ερωτηματολόγιο

1. Παρακαλώ, επιλέξτε το φύλο σας

- Άντρας
- Γυναίκα

2. Παρακαλώ, επιλέξτε το εκπαιδευτικό σας επίπεδο

- Υποχρεωτική Εκπαίδευση
- Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση
- Τριτοβάθμια Εκπαίδευση
- Κάτοχος Μεταπτυχιακού Τίτλου Σπουδών

3. Είστε

- άγαμος/η
- έγγαμος/η

4. Έχετε παιδιά;

- Ναι
- Όχι

5. Ποια είναι η ηλικία σας;

- Κάτω των 26 ετών
- 26-35 ετών
- 36-45 ετών
- 46-55 ετών
- 56 ετών και άνω

6. Εργάζεστε;

- Ναι
- Όχι

7. Πιστεύετε ότι έχει εξαλειφθεί η φτώχεια παγκοσμίως;

- Καθόλου
- Λίγο
- Αρκετά
- Πολύ
- Πάρα πολύ
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

8. Πιστεύετε ότι παγκόσμια, έχει εξαλειφθεί η πείνα και έχει επιτευχθεί επισιτιστική ασφάλεια, ενώ ταυτόχρονα βελτιώνεται η ποιότητα της διατροφής και προάγεται η βιώσιμη αγροτική παραγωγή;

- Καθόλου
- Λίγο
- Αρκετά
- Πολύ
- Πάρα πολύ
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

9. Πιστεύετε ότι υπάρχει η διασφάλιση μιας ζωής με υγεία και ευημερία για όλους ανεξαρτήτου ηλικίας, παγκοσμίως;

- Καθόλου
- Λίγο
- Αρκετά
- Πολύ
- Πάρα πολύ
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

10. Πιστεύετε και σε τι βαθμό, ότι υπάρχει ισότιμη και ποιοτική εκπαίδευση, όπως επίσης και δημιουργία ευκαιριών δια βίου μάθησης για όλους;

- Καθόλου
- Λίγο
- Αρκετά
- Πολύ
- Πάρα πολύ
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

11. Πιστεύετε και σε τι βαθμό, ότι έχει επιτευχθεί η ισότητα των φύλων και η ανεξαρτητοποίηση των γυναικών, παγκοσμίως;

- Καθόλου
- Λίγο
- Αρκετά
- Πολύ
- Πάρα πολύ
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

12. Πιστεύετε ότι έχει διασφαλιστεί η διαθεσιμότητα και η βιώσιμη διαχείριση του νερού και των εγκαταστάσεων/συστημάτων υγιεινής για όλους;

- Καθόλου
- Λίγο
- Αρκετά
- Πολύ

- Πάρα πολύ
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

13. Πιστεύετε και σε τι βαθμό, ότι διασφαλίζεται η πρόσβαση σε προσιτή, αξιόπιστη, βιώσιμη και σύγχρονη ενέργεια για όλους;

- Καθόλου
- Λίγο
- Αρκετά
- Πολύ
- Πάρα πολύ
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

14. Πιστεύετε και σε τί βαθμό ότι δημιουργούνται συνθήκες διαρκούς, βιώσιμης, χωρίς αποκλεισμούς οικονομικής ανάπτυξης ενώ ταυτόχρονα προωθείται πλήρης, παραγωγική απασχόληση και αξιοπρεπής εργασία για όλους ;

- Καθόλου
- Λίγο
- Αρκετά
- Πολύ
- Πάρα πολύ
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

15. Πιστεύετε ότι πραγματοποιείται η οικοδόμηση ανθεκτικών υποδομών και προάγεται η βιώσιμη βιομηχανοποίηση και η καινοτομία, παγκοσμίως;

- Καθόλου
- Λίγο
- Αρκετά
- Πολύ
- Πάρα πολύ
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

16. Πιστεύετε ότι μειώνονται οι ανισότητες μεταξύ των χωρών αλλά και εντός των συνόρων τους;

- Καθόλου
- Λίγο
- Αρκετά
- Πολύ
- Πάρα πολύ
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

17. Πιστεύετε ότι δημιουργούνται ασφαλείς, ανθεκτικοί και βιώσιμοι ανθρώπινοι οικισμοί και πόλεις, για όλους;

- Καθόλου
- Λίγο
- Αρκετά
- Πολύ
- Πάρα πολύ
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

18. Πιστεύετε ότι διασφαλίζεται η υπεύθυνη παραγωγή και η κατανάλωση, παγκόσμια;

- Καθόλου
- Λίγο
- Αρκετά
- Πολύ
- Πάρα πολύ
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

19. Πιστεύετε ότι υπάρχει παγκόσμια δράση για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής και των επιπτώσεων της;

- Καθόλου
- Λίγο

- Αρκετά
- Πολύ
- Πάρα πολύ
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

20. Πιστεύετε ότι συντελείται παγκοσμίως, η διατήρηση και η χρήση με βιώσιμο τρόπο των ωκεανών, των θαλασσών και των θαλάσσιων πόρων;

- Καθόλου
- Λίγο
- Αρκετά
- Πολύ
- Πάρα πολύ
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

21. Πιστεύετε ότι ,σε παγκόσμιο επίπεδο, συντελείται η προστασία, η αποκατάσταση και η προώθηση της βιώσιμης χρήσης των χερσαίων οικοσυστημάτων, η οποία περιλαμβάνει την βιώσιμη διαχείριση των δασών, την καταπολέμηση της απερήμωσης καθώς και την αναστροφή της υποβάθμισης του εδάφους και της απώλειας της βιοποικιλότητας;

- Καθόλου
- Λίγο
- Αρκετά
- Πολύ

- Πάρα πολύ
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

22. Πιστεύετε ότι σήμερα προάγονται οι ειρηνικές κοινωνίες και παρέχεται πρόσβαση στη δικαιοσύνη για όλους ενώ οικοδομούνται αποτελεσματικοί και υπεύθυνοι θεσμοί σε όλα τα επίπεδα;

- Καθόλου
- Λίγο
- Αρκετά
- Πολύ
- Πάρα πολύ
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ καθόλου

23. Πιστεύετε ότι υπάρχει ενίσχυση των μέσων εφαρμογής και αναζωογόνησης της Παγκόσμιας Σύμπραξης για την Βιώσιμη Ανάπτυξη;

- Καθόλου
- Λίγο
- Αρκετά
- Πολύ
- Πάρα πολύ

Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

24. Γνωρίζετε ότι όλα τα παραπάνω αποτελούν τους δείκτες-αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης σύμφωνα με την "Ατζέντα 2030" του Ο.Η.Ε. και ενσωματώνονται στο "8ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον" της Ευρωπαϊκής ένωσης για το 2030;

Ναι

Όχι

Δεν είμαι σίγουρος/η

25. Γνωρίζετε τι είναι η βιώσιμη ανάπτυξη;

Ναι

Όχι

Δεν είμαι σίγουρος/η

26. Γνωρίζετε αν υπάρχει σχέση μεταξύ οικονομικής και βιώσιμης ανάπτυξης;

Ναι

Όχι

Δεν είμαι σίγουρος/η

27. Γνωρίζετε αν υπάρχει σχέση μεταξύ βιώσιμης ανάπτυξης και πράσινης μεγέθυνσης;

Ναι

- Όχι
- Δεν είμαι σίγουρος/η

28. Γνωρίζετε ότι η βιώσιμη ανάπτυξη ορίζεται ως η ανάπτυξη που "ικανοποιεί τις ανάγκες της παρούσας γενιάς χωρίς να κάνει συμβιβασμούς ή να υποθηκεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιούν τις δικές τους";

- Ναι
- Όχι
- Δεν είμαι σίγουρος/η

29. Με βάση την παρακάτω κλίμακα, με τί βαθμό θα αξιολογούσατε την πορεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς την επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης;

- Καθόλου ικανοποιητική
- Λίγο ικανοποιητική
- Αρκετά ικανοποιητική
- Πολύ ικανοποιητική
- Πάρα πολύ ικανοποιητική
- Δεν είμαι σίγουρος/η

30. Με βάση την παρακάτω κλίμακα, με τί βαθμό θα αξιολογούσατε την πορεία της Ελλάδας προς την επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης;

- Καθόλου ικανοποιητική
- Λίγο ικανοποιητική

- Αρκετά ικανοποιητική
- Πολύ ικανοποιητική
- Πάρα πολύ ικανοποιητική
- Δεν είμαι σίγουρος/η

Σ.Σ.: Στα παραπάνω ερωτήματα απαιτούνταν μια και μόνη απάντηση.

Εξαγωγή περιγραφικών στατιστικών SPSS

1. Παρακαλώ, επιλέξτε το φύλο σας

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Άνδρας	31	33,0	33,0	33,0
Γυναίκα	63	67,0	67,0	100,0
Total	94	100,0	100,0	

2. Παρακαλώ, επιλέξτε το εκπαιδευτικό σας επίπεδο

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Υποχρεωτική Εκπαίδευση	8	8,5	8,5	8,5
Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	20	21,3	21,3	29,8
Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	45	47,9	47,9	77,7
Κάτοχος Μεταπτυχιακού Τίτλου Σπουδών	21	22,3	22,3	100,0
Total	94	100,0	100,0	

3. Είστε

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Άγαμος/η	27	28,7	28,7	28,7
Έγγαμος/ η	67	71,3	71,3	100,0
Total	94	100,0	100,0	

4. Έχετε παιδιά;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ναι	57	60,6	60,6	60,6
Όχι	37	39,4	39,4	100,0
Total	94	100,0	100,0	

5. Ποια είναι η ηλικία σας;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Κάτω των 26 ετών	10	10,6	10,6	10,6
26-35 ετών	15	16,0	16,0	26,6
36-45 ετών	21	22,3	22,3	48,9
46-55 ετών	30	31,9	31,9	80,9
56 ετών & άνω	18	19,1	19,1	100,0
Total	94	100,0	100,0	

6. Εργάζεστε;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ναι	62	66,0	66,0	66,0
Όχι	32	34,0	34,0	100,0
Total	94	100,0	100,0	

7. Πιστεύετε ότι έχει εξαλειφθεί η φτώχεια παγκοσμίως;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ΔΓ/ΔΑ	2	2,1	2,1	2,1
Καθόλου	63	67,0	67,0	69,1
Λίγο	20	21,3	21,3	90,4
Αρκετά	9	9,6	9,6	100,0
Total	94	100,0	100,0	

8.Πιστεύετε ότι παγκόσμια, έχει εξαλειφθεί η πείνα και έχει επιτευχθεί επισιτιστική ασφάλεια, ενώ βελτιώνεται η ποιότητα της διατροφής;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ΔΓ/ΔΑ	3	3,2	3,2	3,2
Καθόλου	46	48,9	48,9	52,1
Λίγο	37	39,4	39,4	91,5
Αρκετά	8	8,5	8,5	100,0
Total	94	100,0	100,0	

9.Πιστεύετε ότι υπάρχει η διασφάλιση μιας ζωής με υγεία και ευημερία για όλους ανεξαρτήτου ηλικίας, παγκοσμίως;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ΔΓ/ΔΑ	2	2,1	2,1	2,1
Καθόλου	44	46,8	46,8	48,9
Λίγο	44	46,8	46,8	95,7
Αρκετά	4	4,3	4,3	100,0
Total	94	100,0	100,0	

10.Πιστεύετε και σε τι βαθμό, ότι υπάρχει ισότιμη και ποιοτική εκπαίδευση, όπως επίσης και δημιουργία ευκαιριών δια βίου μάθησης για όλους;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ΔΓ/ΔΑ	2	2,1	2,1	2,1
Καθόλου	29	30,9	30,9	33,0
Λίγο	50	53,2	53,2	86,2
Αρκετά	12	12,8	12,8	98,9
Πάρα πολύ	1	1,1	1,1	100,0
Total	94	100,0	100,0	

11. Πιστεύετε και σε τι βαθμό, ότι έχει επιτευχθεί η ισότητα των φύλων και η ανεξαρτητοποίηση των γυναικών, παγκοσμίως;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ΔΓ/ΔΑ	3	3,2	3,2	3,2
Καθόλου	15	16,0	16,0	19,1
Λίγο	39	41,5	41,5	60,6
Αρκετά	33	35,1	35,1	95,7
Πολύ	2	2,1	2,1	97,9
Πάρα πολύ	2	2,1	2,1	100,0
Total	94	100,0	100,0	

12. Πιστεύετε ότι έχει διασφαλιστεί η διαθεσιμότητα και η βιώσιμη διαχείριση του νερού και των εγκαταστάσεων/συστημάτων υγιεινής για όλους;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ΔΓ/ΔΑ	3	3,2	3,2	3,2
Καθόλου	18	19,1	19,1	22,3
Λίγο	59	62,8	62,8	85,1
Αρκετά	14	14,9	14,9	100,0
Total	94	100,0	100,0	

13. Πιστεύετε και σε τι βαθμό, ότι διασφαλίζεται η πρόσβαση σε προσιτή, αξιόπιστη, βιώσιμη και σύγχρονη ενέργεια για όλους;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ΔΓ/ΔΑ	3	3,2	3,2	3,2
Καθόλου	14	14,9	14,9	18,1
Λίγο	66	70,2	70,2	88,3
Αρκετά	11	11,7	11,7	100,0
Total	94	100,0	100,0	

14. Σε τι βαθμό δημιουργούνται συνθήκες οικονομικής ανάπτυξης ενώ προωθείται πλήρης, παραγωγική απασχόληση & αξιοπρεπής εργασία για όλους

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ΔΓ/ΔΑ	2	2,1	2,1	2,1
Καθόλου	21	22,3	22,3	24,5
Λίγο	63	67,0	67,0	91,5
Αρκετά	8	8,5	8,5	100,0
Total	94	100,0	100,0	

15. Πιστεύετε ότι πραγματοποιείται η οικοδόμηση ανθεκτικών υποδομών και προάγεται η βιώσιμη βιομηχανοποίηση και η καινοτομία, παγκοσμίως;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ΔΓ/ΔΑ	4	4,3	4,3	4,3
Καθόλου	10	10,6	10,6	14,9
Λίγο	61	64,9	64,9	79,8
Αρκετά	18	19,1	19,1	98,9
Πολύ	1	1,1	1,1	100,0
Total	94	100,0	100,0	

16. Πιστεύετε ότι μειώνονται οι ανισότητες μεταξύ των χωρών αλλά και εντός των συνόρων τους;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ΔΓ/ΔΑ	2	2,1	2,1	2,1
Καθόλου	42	44,7	44,7	46,8
Λίγο	47	50,0	50,0	96,8
Αρκετά	2	2,1	2,1	98,9
Πάρα πολύ	1	1,1	1,1	100,0
Total	94	100,0	100,0	

17. Πιστεύετε ότι δημιουργούνται ασφαλείς, ανθεκτικοί και βιώσιμοι ανθρωπίνι οικισμοί και πόλεις, για όλους;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΔΓ/ΔΑ	5	5,3	5,3	5,3
	Καθόλου	13	13,8	13,8	19,1
	Λίγο	67	71,3	71,3	90,4
	Αρκετά	9	9,6	9,6	100,0
	Total	94	100,0	100,0	

18. Πιστεύετε ότι διασφαλίζεται η υπεύθυνη παραγωγή και η κατανάλωση, παγκόσμια;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΔΓ/ΔΑ	6	6,4	6,4	6,4
	Καθόλου	24	25,5	25,5	31,9
	Λίγο	58	61,7	61,7	93,6
	Αρκετά	6	6,4	6,4	100,0
	Total	94	100,0	100,0	

19. Πιστεύετε ότι υπάρχει παγκόσμια δράση για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής και των επιπτώσεών της;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΔΓ/ΔΑ	6	6,4	6,4	6,4
	Καθόλου	26	27,7	27,7	34,0
	Λίγο	43	45,7	45,7	79,8
	Αρκετά	18	19,1	19,1	98,9
	Πολύ	1	1,1	1,1	100,0
	Total	94	100,0	100,0	

20. Πιστεύετε ότι συντελείται παγκοσμίως, η διατήρηση και η χρήση με βιώσιμο τρόπο των ωκεανών, των θαλασσών και των θαλάσσιων πόρων;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ΔΓ/ΔΑ	3	3,2	3,2	3,2
Καθόλου	25	26,6	26,6	29,8
Λίγο	62	66,0	66,0	95,7
Αρκετά	4	4,3	4,3	100,0
Total	94	100,0	100,0	

21. Πιστεύετε ότι συντελείται η προστασία, η αποκατάσταση & η προώθηση της βιώσιμης χρήσης των χερσαίων οικοσυστημάτων;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ΔΓ/ΔΑ	4	4,3	4,3	4,3
Καθόλου	28	29,8	29,8	34,0
Λίγο	56	59,6	59,6	93,6
Αρκετά	6	6,4	6,4	100,0
Total	94	100,0	100,0	

22. Σήμερα προάγονται ειρηνικές κοινωνίες & παρέχεται πρόσβαση δικαιοσύνη για όλους ενώ οικοδομούνται αποτελεσματικοί θεσμοί;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ΔΓ/ΔΑ	2	2,1	2,1	2,1
Καθόλου	34	36,2	36,2	38,3
Λίγο	49	52,1	52,1	90,4
Αρκετά	9	9,6	9,6	100,0
Total	94	100,0	100,0	

23. Πιστεύετε ότι υπάρχει ενίσχυση των μέσων εφαρμογής και αναζωογόνησης της Παγκόσμιας Σύμπραξης για την Βιώσιμη

Ανάπτυξη;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ΔΓ/ΔΑ	15	16,0	16,0	16,0
Καθόλου	20	21,3	21,3	37,2
Λίγο	46	48,9	48,9	86,2
Αρκετά	13	13,8	13,8	100,0
Total	94	100,0	100,0	

24. Γνωρίζετε ότι όλα τα παραπάνω αποτελούν τους δείκτες-αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης σύμφωνα με την "Ατζέντα 2030" του Ο.Η.Ε.;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Δεν είμαι σίγουρος/η	29	30,9	30,9	30,9
Ναι	33	35,1	35,1	66,0
Όχι	32	34,0	34,0	100,0
Total	94	100,0	100,0	

25. Γνωρίζετε τι είναι η βιώσιμη ανάπτυξη;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Δεν είμαι σίγουρος/η	24	25,5	25,5	25,5
Ναι	64	68,1	68,1	93,6
Όχι	6	6,4	6,4	100,0
Total	94	100,0	100,0	

26.Γνωρίζετε αν υπάρχει σχέση μεταξύ οικονομικής και βιώσιμης ανάπτυξης;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Δεν είμαι σίγουρος/η	24	25,5	25,5	25,5
Ναι	59	62,8	62,8	88,3
Όχι	11	11,7	11,7	100,0
Total	94	100,0	100,0	

27.Γνωρίζετε αν υπάρχει σχέση μεταξύ βιώσιμης ανάπτυξης και πράσινης μεγέθυνσης;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Δεν είμαι σίγουρος/η	33	35,1	35,1	35,1
Ναι	48	51,1	51,1	86,2
Όχι	13	13,8	13,8	100,0
Total	94	100,0	100,0	

28.Γνωρίζετε ότι η βιώσιμη ανάπτυξη ορίζεται ως η ανάπτυξη που "ικανοποιεί τις ανάγκες της παρούσας γενιάς χωρίς να κάνει συμβιβασμούς;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Δεν είμαι σίγουρος/η	25	26,6	26,6	26,6
Ναι	56	59,6	59,6	86,2
Όχι	13	13,8	13,8	100,0
Total	94	100,0	100,0	

29.Με τι βαθμό θα αξιολογούσατε την πορεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς την επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Δεν είμαι σίγουρος/η	3	3,2	3,2	3,2
Καθόλου ικανοποιητική	15	16,0	16,0	19,1
Λίγο ικανοποιητική	61	64,9	64,9	84,0
Αρκετά ικανοποιητική	14	14,9	14,9	98,9
Πολύ ικανοποιητική	1	1,1	1,1	100,0
Total	94	100,0	100,0	

30.Με τι βαθμό θα αξιολογούσατε την πορεία της Ελλάδας προς την επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Δεν είμαι σίγουρος/η	3	3,2	3,2	3,2
Καθόλου ικανοποιητική	46	48,9	48,9	52,1
Λίγο ικανοποιητική	37	39,4	39,4	91,5
Αρκετά ικανοποιητική	8	8,5	8,5	100,0
Total	94	100,0	100,0	